

MBLEDHJE E JASHTËZAKONSHME
E NATO-S NË BRUKSEL

STËRVITJET KYÇE DHE
ALEATE TË NATO-S

AVION "AIRBUS
A400M ATLAS"

"GUARDIAN
XTREME MRAP"

MBUROJA

Numri 150
Prill 2022

ISSN 1857-7792

REVISTË E MINISTRISË SË MBROJTJES TË REPUBLIKËS SË MAQEDONISË SË VERIUT

Shënohet 1 Marsi - Dita e Batalionit të Forcave Speciale

Shënohet 1 Marsi – Dita e Ba

Më 1 Mars në gazermën “Ilinden” në Shkup u mbajt ceremonia e shënimit të 1 Marsit – Ditës së Batalionit të Forcave Speciale të Armatës së Republikës së Maqedonisë së Veriut. Në këtë ceremoni, fjalë rasti mbajtën ministrja e mbrojtjes Sllavjanka Petrovska dhe zëvendës shefi i Shtabit të Përgjithshëm të Armatës, gjeneral-major Azim Nuredin. “Ju jeni njësia e parë e cila pas anëtarimit në NATO me sukses e përfundoi procesin e vlerësimit dhe gjendjes së gatishmërisë dhe me këtë u bëtë njësia e parë që i plotësoi standardet strikte të NATO-s në pjesën e vlerësimit të trajnimit. Ju me njohuritë dhe shkathtësitë e fituara, jeni shembull për

kolegët tjerë dhe për njësitë tjera. Në këtë mënyrë ju jepni një kontribut të jashtëzakonshëm në gjendjen e gatishmërisë gjithpërfshirëse të Armatës në vlerësimet e mëtejme në përputhje me standardet e NATO-s”, tha ministrja Petrovska. Në fjalën e saj Petrovska shtoi se me formimin e forcave speciale u vulos edhe fillimi i profesionalizimit të Armatës, e cila sot është tërësisht e zbatuar dhe gjithmonë e gatshme të jetë garancë e integritetit territorial dhe sovranitetit të vendit tonë.

Në këtë solemnitë para të pranishmive fjalë rasti mbajti edhe zëvendës shefi i Shtabit të Përgjithshëm të Armatës gjeneral-major Azim Nuredin, i cili tha se Batalioni i Forcave

talionit të Forcave Speciale

Speciale është jashtëzakonisht i rëndësishëm jo vetëm për Armatën e Republikës së Maqedonisë së Veriut, por edhe për qytetarët, sepse paraqet strukturë ushtarake profesionale e gatshme të përgjigjet ndaj të gjitha sfidave bashkëkohore të sigurisë. Komandanti i Batalionit të Forcave Ushtarake, nënkoloneli Oliver Zariovski, premtoi se pjesëtarët e njësisë do të vazhdojnë të punojnë me përkushtim, do ta mbajnë primatin e të qenurit gjithnjë të parët dhe do të vazhdojnë të jenë udhërrëfyes për njësitë tjera.

Në këtë solemnitet përveç ministres së mbrojtjes Sllavjanka Petrovska dhe zëvendës shefit të Shtabit të Përgjithshëm

të Armatës, gjeneral-major Azim Nuredin, morën pjesë edhe ish komandantë të Batalionit të Forcave Speciale, si dhe shumë komandantë të njësive tjera të Armatës në gazermën "Ilinden".

Batalioni i Forcave Speciale është formuar në vitin 1994 dhe paraqet njësinë e parë ushtarake speciale. Me rastin e shënimit të 1 Marsit – Ditës së Batalionit të Forcave Speciale, u ndanë masa stimulative për pjesëtarët e batalionit, ndërsa në vigjile të shënimit të ditës së njësisë, u realizua një aksion për dhënien vullnetare të gjakut, si dhe një aksion tjetër humanitar.

Kristina Ilievska

Botues
Ministria e Mbrojtjes
së Republikës së Maqedonisë së Veriut

Kryetar i këshillit botues
Mr. Ivan Atanasoski, kolonel

Zëvendës kryetar i këshillit botues
Dr. Toni Petreski

Anëtarë të këshillit botues:

Lidija Jançova-Hristova

Sonja Kramarska

Afërdita Volina

Toni Janevski, nënkolonel

Liljana Petreska, nënkolonele

Violeta Kostadinova, nënkolonele

Biljana Ivanova

Dr. Zhanet Ristoska

Kryeredaktore përgjegjëse

Dr. Zhanet Ristoska

Redaksia:

Umët Redzepi

(redaktor i artit grafik dhe teknikës),

Kristina Ilievska

(gazetare dhe fotografe),

Bujar Zylfiqari

(përkthimi dhe redaktimi në gjuhën shqipe)

Shtyp:

Fokus Print Shkup

MBUROJA
Është revistë e
Ministrit të Mbrojtjes së
Republikës së
Maqedonisë së Veriut

Botohet një herë në muaj
publikohet edhe në ueb
faqen e Ministrit të Mbrojtjes
<https://mod.gov.mk/штит>

7

Vizitë e shefit të SHP në SHBA

34

Avioni
„Airbus A400M Atlas“

përmbajtja

MBUROJA ■ viti XIV ■ numri 150 ■ prill 2022

Info.....	6	Armatim Sistemi anti ajror italian „SIDAM 25“	32
Në vijën e parë Rëndësia e Marrëveshjes Veriatlantike për konfliktin ruso-ukrainas	8	Armatim Avioni „Airbus A400M Atlas“	34
Jubile Jubileu i 30 vjetorit të formimit të mbrojtjes dhe Armatës së Maqedonisë	12	Inovacione ushtarake Luftë me betonin Portet lëvizëse „Mulberry“	38
Bisedë me Dr. Goce Georgiev, kryetar i Organizatës së Oficerëve Rezervë të Republikës së Maqedonisë së Veriut (OORRMV)	15	Armatim Mortaja 120mm - „ALKAR“ në platformën „Ejder Yalçin“ 4x4	45
NATO-aktivitete Stërvitjet kyçe dhe aleate të NATO-s	18	Përgjatë historisë ushtarake „Katafrakti“ Kalarësia e blinduar rëndë e Lindjes	50
Misionet Nën flamurin e OKB-së	20	Film „Mynihu“ - maja e luftës	56

44

Fluturakja luftarake pa pilot
„Bayraktar Akinci“

52

Muzetë ushtarak danez

SHKRUAN:

**Dr. Zhanet
Ristoska**
Kryeredaktor
përgjegjës

Drejt numrit të 150 të “Mburojës”

Të nderuar lexues, para jush është numri i 150-të i revistës “Mburoja”, që botohet nga ana e Ministrisë së Mbrojtjes së Republikës së Maqedonisë së Veriut. Për këtë numër jubilar të 150, vendosëm që sado pak të ridizajnohemi, të ripërtrihemi dhe të “ngjyrosemi” me ngjyra dhe me përmbajtje të reja.

Kaluan tashmë 10 vjet që kur si revistë “Mburoja” filluam çdo muaj t’ju informojmë rreth aktiviteteve dhe rreth ngjarjeve më të rëndësishme të cilat ndodhin në vendin tonë, ndërsa janë të lidhura me aktivitetet e Armatës sonë dhe me ngjarjet dhe ndodhitë në Ministrinë e Mbrojtjes. Arkivi i revistës sonë paraqet një retrospektivë dhe kronologji historike të të gjitha arritjeve, ndryshimeve dhe transformimeve që ndodhën në kuadër të Ministrisë së Mbrojtjes dhe Armatës gjatë viteve të kaluara. Armata jonë sot është armatë e vendit anëtarë të NATO-s me të gjitha atributet dhe kualifikativet të cilat nevojiten në anëtarësimin kolektiv, dhe ne me krenari do të vazhdojmë të raportojmë dhe të shkruajmë për stërvitjet e përbashkëta, për pjesëmarrjen në kuadër të misioneve paqësore, për bashkëpunimin civilo-ushtarak, për shënimin e ditëve të njësive, etj.

Në kuadër të revistës sonë keni mundësi të lexoni edhe për tema të cilat kanë të bëjnë me lloje të ndryshme të pajisjeve ushtarake dhe për armatimin më të rid he më të vjetër, për avionë, helikopterë, automjete luftarake, pistoleta, automatikë, me të gjitha performancat dhe karakteristikat e tyre...

Në revistën „Mburoja“ publikohen edhe tema me përmbajtje edukative, tema rreth historisë ushtarake, tekste ushtarako-analitike rreth gjendjes aktuale dhe problemeve të mbrojtjes dhe sigurisë në nivel kombëtar, rajonal dhe në nivel global.

Gjatë viteve të kaluara kemi zhvilluar edhe intervista dhe biseda të shumta me personalitete të shquara dhe interesante të Ministrisë së Mbrojtjes, Armatës, korrit diplomatik, me përfaqësues të NATO-s, ministra të mbrojtjes nga vendet e rajonit dhe me shumë personalitete të tjera që ndanë qëndrimet e tyre, aktivitetet dhe kontributet në kuadër të përcaktimit të tyre profesional.

Në revistën tonë “Mburoja” janë të pranishme edhe temat me përmbajtje më të lehtë, publikojme dhe botojmë raporte rreth arritjeve më të mëdha filmike me tematikë ushtarake, botojmë arritjet e ndonjë shkrimtari, piktori e skulptori të cilët kanë krijuar vepra të inspiruara nga lufta, etj.

Nga përmbajtjet të cilat janë të pranishme në këtë numër të revistës “Mburoja”, si më aktuale do t’a kishim veçuar analizën që ka të bëjë me rëndësinë e Marrëveshjes Veriatlantike në kontekst të konfliktit Rusi-Ukrainë, si dhe tekstin për kompleksitetin dhe rregullat e përdorimit të fuqisë ushtarake në kuadër të misioneve paqësore të OKB-së. Gjithashtu, shpresojmë se përmes teksteve me rastin e jubileut të 30 vjetorit të formimit të Armatës së Republikës së Maqedonisë së Veriut, që si fejton do të publikohen në disa numra vijues të revistës, do të arrijmë që t’ju rikujtojmë të gjitha ngjarjet më të rëndësishme që kanë të bëjnë me formimin e Armatës sonë dhe me sistemin mbrojtës së vendit.

Në këtë numër të “Mburojës” përmes bisedës me dr. Goce Georgievin, kryetar i Organizatës së Oficerëve Rezervë të Republikës së Maqedonisë së Veriut, dëshirojmë të vendosim theks në jubileun – 70 vjet nga formimi i kësaj organizate të rëndësishme që ka qenë dhe duhet të mbetet pjesë e sistemit të mbrojtjes së vendit tonë.

TË NDERUAR PJESËTARË TË ARMATËS DHE TË PUNËSUAR NË MM,

„Orce Nikollov“ 116
1000 Shkup

Telefon: 02 3128 276
www.mod.gov.mk

Redaksia e revistës „Mburoja“ ju inkurajon të dërgoni shkrime rreth aktiviteteve më të rëndësishme në kuadër të njësive suaj organizative. Shkrimet e juaja, informatat, apo reportazhet me fotografitë përkatëse, mund të na i dërgoni në adresat vijuese:

zanet.ristovska@mod.gov.mk, kristina.ilievska@mod.gov.mk, stit@mod.gov.mk

Qëndrimet e plasura nga ana e bashkëpunëtorve të jashtëm nuk përfaqësojnë politikën zyrtare dhe qëndrimet e Ministrisë së Mbrojtjes

PARAQIT KORRUPSIONIN
0800 50030

Të nderuar lexues,
Muzeu ushtarak ofron mundësinë që secili qytetar që posedon ndonjë mjet me vlerë muzeale, të njejtin t’a bashkangjitë në kuadër të mjeteve të tjera muzeale në kuadër të Muzeut Ushtarak. Rreth procedurës së shkurtër dhe të thjeshtë të dorëzimit të eksponatit muzeal në Muzeun Ushtarak, mund të informoheni në ueb faqen e Ministrisë së Mbrojtjes, në pjesën “Muzeu Ushtarak” – “Dhuro eksponate muzeale”.

Ministria gjatë vendosjes se eksponateve do të shënojë emrin e personit që e ka dhuruar eksponatin. Bëhuni pjesë e historisë së Maqedonisë. Dhuroni eksponate muzeale në Muzeun Ushtarak dhe kontribuoni për historinë e vendit tonë.

Kontakt telefoni: 02/3118-421
voenmuzej@mod.gov.mk

Mbledhje e jashtëzakonshme e NATO-s në Bruksel

Ministria e Mbrojtjes Sllavjanka Petrovska më 16 mars mori pjesë në takimin e jashtëzakonshëm të ministrave të mbrojtjes të NATO-s në Bruksel. Temat kryesore të diskutimit ishin pushtimi rus i Ukrainës dhe ndikimi i tij në infrastrukturën e sigurisë evropiane, si dhe forcimi i parandalimit dhe mbrojtjes së anëtarëve të NATO-s. Në seancën e parë të punës, të mbajtur së bashku me Ukrainën, Gjeorgjinë, Finlandën, Suedinë dhe Bashkimin Evropian, ministrat e mbrojtjes të

NATO-s riafirmuan dënimin e tyre të fortë për sulmin e armatosur të paprovokuar dhe të pajustificuar të Rusisë ndaj Ukrainës dhe rendit ndërkombëtar. Gjithashtu, u shpreh një mbështetje e fortë për integritetin territorial dhe sovranitetin e Ukrainës dhe u kërkua tërheqja e të gjitha formacioneve të armatosura nga Rusia dhe vendosja e paqes. Anëtarët dhe partnerët e NATO-s vazhdojnë të ofrojnë mbështetje për Ukrainën dhe të pranojnë refugjatët. Në seancën e

dytë të punës u riafirmua pa mëdyshje përkushtimi i Aleancës si aleancë mbrojtëse ndaj parimit kyç, që është frenimi dhe mbrojtja e të gjitha shteteve anëtare. Të gjitha masat dhe aktivitetet e ndërmarra janë pjesë e parandalimit dhe mbrojtjes së Aleancës dhe në këtë kuadër u rikonfirmua marrëveshja për forcimin e pranisë së NATO-s në pjesën lindore të Aleancës. „Që nga takimi i jashtëzakonshëm i ministrave të mbrojtjes së NATO-s, Aleanca ka dërguar tre mesazhe kryesore - se bota është e bashkuar në dënimin e saj të luftës në Ukrainë, se NATO vazhdon të mbështesë Ukrainën në mbrojtjen e saj me ndihmën për popullin ukrainas dhe të gjithë refugjatët. , dhe se detyra kryesore e NATO-s është parandalimi dhe mbrojtja e aleatëve dhe për këtë qëllim forca shtesë të NATO-s janë vendosur përgjatë pjesës lindore të Aleancës“, theksoi ministria Sllavjanka Petrovska pas mbledhjes së Këshillit Veritatlantik.

Vizitë zyrtare në Mbretërinë e Bashkuar

Vizita zyrtare e ministres së mbrojtjes Sllavjanka Petrovska dhe delegacionit nga ministria në Ministrinë e Mbrojtjes së Mbretërisë së Bashkuar filloi me një ceremoni me nderimet më të larta ushtarake më 8 mars. Ministria Petrovska në takimin me sekretarin britanik të mbrojtjes Ben Wallace dënoi pushtimin rus në Ukrainë dhe tha se aleatët e NATO-s janë të bashkuar dhe të gatshëm për të garantuar sigurinë e vendeve anëtare të NATO-s. Petrovska pas takimit me kolegun e saj britanik, Wallace. Petrovska tha se kjo vizitë e parë zyrtare në Mbretërinë e Bashkuar realizohet në një kohë të vështirë për kontinentin, kohë kur ajo që ne mendonim se ishte e pamundur të ndodhte në Evropën e shekullit të 21, u bë realiteti ynë - një pushtim ushtarak i një sovranit dhe të pavarur. gjendje, e ndjekur me vuajtje dhe sakrificë njerëzore. Ministri britanik Wallace ripohoi pikëpamjen se NATO është vetëm në një angazhim të fortë për sigurinë kolektive në NATO. Wallace tha se anëtarësimi i Maqedonisë së Veriut në NATO është veçanërisht i rëndësishëm për ruajtjen e sigurisë në rajon dhe bëri thirrje për forcimin dhe thellimin e bashkëpunimit bilateral ndërmjet dy vendeve. Në kuadër të bashkëpunimit, ministria Petrovska tha

se “së bashku me Mbretërinë e Bashkuar do të vazhdojmë të zhvillojmë kapacitetet dhe fuqizojmë kapacitetet e Ministrisë së Mbrojtjes së Maqedonisë dhe Armatës së Republikës së Maqedonisë së Veriut”. Mbretëria e Bashkuar mbështet zhvillimin e aftësive ushtarake në një sërë fushash. Gjatë vizitës, Petrovska u takua edhe me gjeneral-lejtnant Robert Magovan, zëvendës komandant i Komandës Strategjike, si dhe me David Quarry, zëvendës këshilltar për sigurinë kombëtare. Përpara vizitës zyrtare, ministri u takua në Londër me Përfaqësuesin Special të Mbretërisë

së Bashkuar për Ballkanin Perëndimor, Sir Stuart Peach dhe mori pjesë në një tryezë të rumbullakët mbi sfidat bashkëkohore të sigurisë dhe ndikimin e tyre në Ballkanin Perëndimor, organizuar nga Instituti Mbretëror RUSI (The Royal United Services Institute). Petrovska u takua edhe me Alicia Herbert, të dërguarin special të Sekretares së Shtetit dhe Ministre për Gratë dhe Barazinë në Qeverinë Britanike, Liz Trace, dhe pati një darkë pune në Parlamentin Britanik me Martin Vickers, deputet dhe kryetar i Parlamentit separatist. Grupi për Maqedoninë e Veriut.

Vizitë e shefit të SHP në SHBA

Shefi i Shtabit të Përgjithshëm të Armatës, gjenerallejtënant Vasko Gjurçinovski ka qëndruar për një vizitë pune disa ditore në Shtetet e Bashkuara të Amerikës. Gjatë vizitës së tij, Shefi i Shtabit të Përgjithshëm ndodhej në Pentagon të Uashingtonit, ku pati disa takime pune me drejtues të lartë ushtarakë të komandës më të lartë ushtarake të Shteteve të Bashkuara. Gjenerali Gjurçinovski, i shoqëruar nga komandanti i Gardës Kombëtare të Vermontit, gjeneralmajor Gregory Knight, u takua fillimisht me shefin e Byrosë së Gardës Kombëtare të SHBA-së, gjeneralin Daniel Hokanson. Në takim u bisedua për bashkëpunimin që Ushtria e Republikës së Maqedonisë së Veriut realizon me qytetin kombëtar të Vermontit në kuadër të Programit të Partneritetit për Bashkëpunim, i cili ka rëndësi të madhe në nivelin e arritur të ndërveprueshmërisë në anëtarësimin tonë në NATO dhe në bazë të të cilit aktivitete të shumta të përbashkëta. Gjenerali Gjurçinovski

vizitën e tij të punës në Pentagon e vazhdoi me takim me zëvendëskryetarin e Shtabit të Përbashkët të Forcave të Armatosura të Shteteve të Bashkuara, admiralin Christopher Grady. Gjenerali Gjurçinovski prezantoi aktivitetet që Ushtria i zbaton në fushën e mbrojtjes pas integritetit tonë të plotë në NATO, para së gjithash në procesin e transformimit, pajisjes dhe modernizimit, aktivitetet e përbashkëta me Forcat Ajrore të SHBA-së dhe mbështetjen e ofruar nga partneriteti strategjik me SHBA-në. Gjithashtu, gjenerali Gjurçinovski theksoi përfitimet dhe përvojat e marra nga pjesëtarët tanë ushtarakë nga pjesëmarrja e përbashkët në misionet paqeruajtëse dhe stërvitjet ushtarake ndërkombëtare me Forcat Ajrore të SHBA-së. Delegacioni u takua gjithashtu me drejtorin e Drejtorisë për Mbështetjen Ushtarake të Institucioneve Civile, Dir Hirsch, si dhe me shefat e Shtabit të Përbashkët të Pentagonit, Strategjinë dhe Planifikimin. Gjatë bisedimeve u theksua angazhimi i fortë

për zhvillimin e mëtejshëm të përbashkët të aftësive tona dhe ndërveprueshmërisë në NATO, si dhe rëndësinë e sigurisë kolektive të NATO-s për Evropën Juglindore dhe më gjerë, gjatë agresionit ushtarak kundër Ukrainës, i cili dënohet nga të gjitha vendet anëtare të NATO-s dhe BE-së. Delegacioni në krye me shefin e SHP vizitoi gjithashtu Komandën Kombëtare të Menaxhimit të Krizave në Burlington, Vermont, Komandën e Forcave Ajrore dhe Armatimet e SHBA-së dhe Kompaninë Oshkosh në Detroit dhe Fort Leavenworth. Gjenerallejtënant Vasko Gjurçinovski gjatë vizitës së tij në Shtetet e Bashkuara të Amerikës i është ndarë mirënjohja më e lartë ushtarake nga institucioni i njohur arsimor ushtarak në Fort Leavenworth, Kansas. Në një ceremoni të veçantë gjenerali Gjurçinovski me këtë dekoratë të lartë u prezantua në "Shtëpinë e të Famshmeve". Ky çmim ndahet një herë në vit për dy njerëz të rëndësishëm me arritje të njohura, të cilët kanë dhënë një kontribut të rëndësishëm në historinë, trashëgiminë dhe traditat e Ushtrisë dhe që janë arsimuar në këtë institucion të lartë ushtarak. Ky akt është i një rëndësie të veçantë për Ushtrinë e Republikës së Maqedonisë së Veriut, sepse është njohja e parë e tillë nga një përfaqësues ushtarak nga vendi ynë, por edhe oficeri i parë nga Evropa Juglindore, pas 50 vitesh. Gjenerali Gjurçinovski, pasi falënderoi për njohjen, theksoi se ky akt konfirmon rëndësinë e partneritetit strategjik ndërmjet Maqedonisë së Veriut dhe SHBA-së. Ai theksoi se vizita në këtë institucion është e një rëndësie të veçantë për shumë drejtues ushtarakë aktualë dhe të ardhshëm.

Kuvendi vjetor i Shoqatës „Klubi i Gjeneralëve“ - Shkup

Më 17 mars në Shtëpinë e ARM-së në Shkup u mbajt Kuvendi vjetor i Asociacionit "Klubi i gjeneralëve – Shkup" për çështje aktuale nga fusha e sigurisë dhe mbrojtjes. Në kuvendin, ku morën pjesë pothuajse të gjithë anëtarët, gjeneralë aktivë dhe në pension, për kryetar të ri të Shoqatës "Klubi i Gjeneralëve - Shkup" u zgjodh gjenerali Dr. Pavle Arsoski, nënkryetar i ri u zgjodh gjenerali Muhamed Racaj, ndërsa Kryetar i ri i Këshillit mbikëqyrës të Asociacionit u zgjodh gjenerali Metodi Haxhi Janev. Gjeneral Arsoski pasoi kryetarin aktual të Asociacionit, gjeneralin Zoran Dimov, të cilit i përfundoi mandati. Gjenerali Dimov, në raportin për punën e "Klubit të Gjeneralëve" për periudhën nga viti 2020 deri në vitin 2021, tha se pavarësisht kufizimeve të shkaktuara nga pandemia me virusin COVID-19, të gjitha

aktivitetet e planifikuara janë realizuar. Para audiencës u prezantua Draft Programi i Punës për vitin 2022. Këtë vit "Klubi i Gjeneralëve" feston jubileun – 10 vjet nga themelimi. Gjithashtu, "Klubi i

gjeneralëve" do të përfshihet aktivisht në shënimin e jubileut të madh – 30 vjet nga formimi i Armatës së Maqedonisë së Veriut.

Rëndësia e Marrëveshjes Veriatlantike për konfliktin ruso-ukrainas

Më 24 shkurt 2022, Rusia filloi një pushtimin e Ukrainës. Për shkak të krizës më të keqe që Evropa ka parë që nga fundi i Luftës së Dytë Botërore, NATO thirri menjëherë një mbledhje ku morën pjesë të gjithë aleatët, Estonia thirri nenin 4 të Traktatit të NATO-s dhe kërkoi nga 29 aleatët e tjerë (Shqipëria, Belgjika, Bullgaria, Kanadaja, Kroacia, Republika Çeke, Danimarka, Franca, Gjermania, Greqia, Hungaria, Islanda, Italia, Letonia, Lituania, Luksemburgu, Mali i Zi, Holanda, Maqedonia e Veriut, Norvegjia, Polonia, Portugalia, Rumania, Sllovakia, Sllovenia, Spanja, Turqia, Mbretëria e Bashkuar dhe Shtetet e Bashkuara) të fillojnë konsultimet për zbatimin e masave shtesë për të forcuar sigurinë dhe mbrojtjen e aleatëve. Marrëveshja e

Pas përfundimit të Luftës së Dytë Botërore, në vitin 1949, Aleanca e Atlantikut të Veriut, ose NATO, u formua si përgjigje e kërcënimit të BRSS-së për pushtimin e Evropës demokratike. Por kërcënimet që pritej të ndodhte gjatë Luftës së Ftohtë erdhi në shekullin e XXI

NATO-s ka 14 nene dhe synimi i saj është të arrijë mbrojtjen kolektive dhe të ruajë paqen dhe sigurinë. Në vitin e parë pas nënshkrimit të traktatit, shtetet nënshkruese i vendosën vetes një detyrim të madh. Në mbledhjen e parë të Këshillit të NATO-s, më 17 shtator të vitit 1949, u diskutua çështja që lidhet me strukturën e ardhshme organizative të NATO-s. U dakordua që këshilli të ishte organi qendror i Organizatës së Marrëveshjes Veriatlantike, me vendet e përfaqësuara përmes ministrave të jashtëm. Në këtë mbledhje u formua Komiteti i Mbrojtjes, i përbërë nga ministrat e mbrojtjes të

shteteve anëtare, komiteti ushtarak, komandantët e armatave të shteteve anëtare dhe grupet e planifikimit rajonal të formuara në bazë gjeografike. Në këtë kontekst, është thelbësore të theksohet se pothuajse çdo anëtar i NATO-s ka ushtruar presion ndaj Shteteve të Bashkuara që të jenë anëtare të grupit të tyre rajonal. Së fundi, nën presionin e vendeve evropiane, Shtetet e Bashkuara po fitojnë një pozitë dominuese, me vetëm një pjesëmarrës në të pesë grupet e planifikimit rajonal. Detyra kryesore e grupeve të planifikimit është të zhvillojnë një plan për mbrojtjen e

rajonit të grupit, i cili do t'i paraqitet Komitetit Ushtarak për miratim. Prandaj, Shtetet e Bashkuara, përmes planeve mbrojtëse të grupeve rajonale, arrijnë të krijojnë një sistem dominimi që u pasua nga vendosja e bazave amerikane në pothuajse çdo anëtar të Aleancës, nga baza si ato në Gjermaninë Perëndimore dhe Britaninë e deri te objektet, të cilat do të përdoren në kohë krize, si ato në Danimarkë dhe Norvegji.

Përmbajtja e Marrëveshjes Veriatlantike ishte një marrëveshje midis Shteteve të Bashkuara dhe partnerëve të saj evropianë, si dhe pjesëmarrja modeste, por politikisht modeste e Kanadasë. Marrëveshja, për ta thënë thjesht, ishte që Shtetet e Bashkuara të kontribuonin në mbrojtjen e Evropës dhe rimëkëmbjen e saj ekonomike pas luftës, dhe që evropianët të organizoheshin për të ndihmuar në mbrojtjen kundër kërcënimit sovjetik dhe për të përdorur në mënyrë efektive ndihmën ekonomike të SHBA-së. Edhe pse është fakt se marrëveshja e NATO-s u krijua për të parandaluar zgjerimin dhe fuqinë ushtarake sovjetike, vetë marrëveshja nuk identifikon një armik specifik, por qëllimi i ekzistencës së NATO-s lidhet me "ruajtjen e paqes dhe sigurisë përmes forcave të përbashkëta në sigurinë kolektive". (paragrafi i tretë i preambulës së marrëveshjes). Marrëveshja mbron të drejtat sovraane të vendimmarrjes së të gjithë anëtarëve dhe ajo u shkrua në një gjuhë mjaft fleksibël për të lehtësuar përshtatjet në një mjedis ndërkombëtar në ndryshim. Preambula e marrëveshjes shpreh qartë mbështetjen e aleatëve për demokracinë, liritë dhe të drejtat personale dhe sundimin e ligjit. Është e vërtetë se gjatë Luftës së Ftohtë, vlerat e demokracisë, sundimi i ligjit dhe liritë e të drejtat personale nuk ishin në radhë të parë dhe toleroheshin në interes të mbajtjes së një aleance të fortë ushtarake.

Në kohën e krijimit të tij, aspekti më i rëndësishëm i Traktatit ishte kërkesa për veprim individual dhe kolektiv në mbrojtje të sulmeve të armatosura. Me Marrëveshjen, përveç komponentit ushtarako-politik, neni 2 në fakt ndërton komponentin ekonomik që në fillim. Sipas këtij neni, shtetet anëtare të Aleancës thirren të eliminojnë konfliktet e mundshme që do të lindnin midis politikave ekonomike kombëtare. Neni 3 i Marrëveshjes thotë se Aleatët,

Shtylla kryesore e Marrëveshjes Veriatlantike është neni 5 dhe bazohet në parimin e mbrojtjes kolektive. Ukraina nuk është anëtare e NATO-s, por shumë nga fqinjët e saj janë. Aleanca është e detyruar nga një traktat për të mbrojtur ose luftuar nëse sulmohet nga Rusia. Një sulm ndaj Letonisë do të trajtohet njësoj si një sulm ndaj Kanadasë. Kjo do të thotë se nëse do të aktivizohet neni 5 i marrëveshjes, lufta në Ukrainë do të bëhet luftë e NATO-s

individualisht dhe së bashku, me ndihmën e ndërsjellë dhe mbështetje të vazhdueshme dhe efektive, do të ruajnë dhe zhvillojnë kapacitetin e tyre individual dhe kolektiv për t'iu kundërvënë një sulmi të armatosur. Në nenin 5 (dispozita e mbrojtjes kolektive), palët ranë dakord se "një sulm i armatosur kundër një ose më shumë prej tyre në Evropë ose Amerikën e Veriut do të konsiderohet si një sulm kundër të gjithëve. Ata ranë dakord në mënyrë specifike që çdo vend në Marrëveshje do të "ndihmonte

palën ose palët individualisht dhe në bashkëpunim me palët e tjera në çdo masë që e gjykon të nevojshme, duke përfshirë përdorimin e forcës, për të vendosur dhe ruajtur sigurinë në Zonën Veriatlantike".

Neni 5 shihet shpesh si një ndërmarrje automatike, që kërkon nga aleatët të mbrojnë një ose më shumë nga anëtarët e sulmuar. Por sipas marrëveshjes, aleatët janë të detyruar të konsiderojnë një sulm ndaj një anëtare si sulm ndaj të gjithëve dhe çdokush mund të ndërmarrë çdo

veprim që e gjykon të nevojshëm, duke përfshirë përdorimin e forcës. Përgjigja e anëtarëve të Aleancës në raste të tilla duhet të përcaktohet sipas vlerësimeve individuale, të pavarura të vendit, të cilat të paktën të miratohen. Neni 5 nuk jep një mandat për të vepruar nëse ka një kërcënim për interesat e aleatëve. Ekziston vetëm një mundësi për të vepruar nëse ka një sulm ndaj njërit prej tyre.

Nga ana tjetër, neni 4 shqyrton në mënyrë specifike nevojën e mundshme për konsultim në lidhje me kërcënimin e mundshëm dhe veprimet e mundshme të përbashkëta për të trajtuar kërcënimet e mundshme, por jo mundësinë e veprimit automatik pas kërcënimit. Në historinë e NATO-s, neni 4 është përdorur gjashtë herë. Turqia u thirr në nenin 4 në 2003 për shqetësimet për përhapjen e luftës në Irak në territorin e saj, më pas në qershor 2012, pasi Siria rrëzoi një aeroplan ushtarak turk dhe në tetor 2012, kur Siria sulmoi Turqinë me granatime artilerie, dhe më në fund në 2020, kur tensionet u përshkallëzuan në Siri. Letonia, Lituania dhe Polonia thirrën Nenin 4 në 2014 si përgjigje ndaj pushtimit rus të Krimesë, dhe më pas në nëntor 2021 si përgjigje ndaj krizës së emigrantëve. Thirrja e nenit 4 nënkupton konsultime me aleatët për forcimin dhe parandalimin, pra kur ka luftë apo përshkallëzim në kufirin e NATO-s, veprimi ushtarak shmanget me veprime të sakta dhe në asnjë moment nuk shfaqet dobësi.

Neni 9 i marrëveshjes themelon një Këshill si organ qendror të organizatës. Këshilli themelohet si një organ me anëtarë të barabartë, në të cilin asnjë shtet anëtar nuk ka pozitë të privilegjuar. Detyra kryesore e Këshillit është të marrë vendime në lidhje me nenet 3 dhe 5 të marrëveshjes. Sa i përket zgjerimit të ardhshëm, neni 10 i Traktatit thotë qartë se çdo vend evropian ka të drejtën e anëtarësimit, pra se organizata mund ta shtrijë anëtarësimin e saj vetëm në territorin evropian, gjë që përcakton karakterin rajonal të organizatës.

Më 12 shtator 2001, një ditë pas sulmeve terroriste të Al-Qaeda në Qendrën Tregtare Botërore dhe Pentagonon në Shtetet e Bashkuara, NATO thirri Nenin 5 për herë të parë në historinë e saj, duke i detyruar anëtarët e saj të qëndrojnë në krah të SHBA-së në reagimi i tyre ndaj sulmeve. Në një rezolutë prej katër paragrafesh, e cila u

Neni 5 shihet shpesh si një obligim, që kërkon nga aleatët të mbrojnë një ose më shumë nga anëtarët e sulmuar. Por sipas marrëveshjes, aleatët janë të detyruar të konsiderojnë një sulm ndaj një anëtari si sulm ndaj të gjithëve dhe çdokush mund të ndërmarrë çdo veprim që e gjykon të nevojshëm, duke përfshirë përdorimin e forcës

miratua njëzëri, organizata pasqyroi të kuptuarit e saj se kërcënimet globale të sigurisë kanë ndryshuar rrënjësisht në dekadat që nga themelimi i aleancës. Përgjigja e NATO-s ndaj sulmeve të 11 shtatorit, sipas nenit 5, ishte Operacioni "Eagle Assist", në të cilin avionët e NATO-s asistuan në patrullimin e qiellit mbi Shtetet e Bashkuara për shtatë muaj midis vitit 2001 dhe 2002, dhe operacioni "Active Endeavour", në të cilin u dërguan forcat detare të NATO-s për të kryer aktivitete antiterroriste në Mesdheun lindor. Operacioni "Active Endeavour", i cili filloi në tetor të vitit 2001 dhe më vonë u përhap në të

gjithë rajonin e Mesdheut, përfundoi në vitin 2016. NATO ka marrë masa mbrojtëse kolektive në situata të tjera, duke përfshirë vendosjen e sistemeve raketore në kufirin turko-sirian në vitin 2012. Aneksimi i Krimesë nga Rusia në vitin 2014 dhe ngritja e organizatës terroriste të Shtetit Islamik në vitet e fundit kanë shtyrë NATO-n të forcojë shumë mbrojtjen e saj kolektive, duke përfshirë një sritje të trefishtë të forcës së reagimit të shpejtë. Për shkak të ofensivës ruse në Ukrainë, për herë të parë në histori, NATO aktivizoi Forcën e Reagimit të Shpejtë, pasi mori pëlqimin e të gjithë aleatëve. Aleatët

lindorë të NATO-s janë afër luftimeve në Ukrainë dhe në kufi me Rusinë, dhe po dëshmojnë jo vetëm grumbullimin e trupave në kufijtë e tyre dhe luftën e vazhdueshme në Ukrainë, por edhe retorikën shumë kërcënuese të Moskës. Komandanti i Përgjithshëm i Aleatëve të NATO-s, gjenerali Todd Ĕalters ka aktivizuar një forcë shumëkombëshe të përbërë nga forca tokësore, ajrore, detare dhe të operacioneve speciale që mund të dislokohen shpejt për të mbështetur NATO-n.

Pse Ukraina nuk është në NATO? Vitet e fundit, disa nga fqinjët e Ukrainës, të cilat ishin pjesë e Bashkimit Sovjetik, janë anëtarësuar në NATO. Por thellimi i konfliktit midis Ukrainës dhe Ruisë ka komplikuar mundësinë e anëtarësimit të Ukrainës në Aleancë. Në vitin 2008, NATO njoftoi se Ukraina dhe Gjeorgjia do të anëtarësoheshin nëse plotësonin një sërë kriteresh. Anëtarësimi në NATO është bërë një prioritet kryesor për Ukrainën, por disa anëtarë të NATO-s kanë bërë thirrje për një vonesë për shkak të së kaluarës së korruptuar të vendit, demokracisë së paqëndrueshme dhe mundësisë së agresionit rus kundër Ukrainës. Ambiciet e Ukrainës për t'u anëtarësuar në NATO u përballën me kërcënime dhe shantazhe nga Rusia. Megjithatë, megjithëse Ukraina nuk u bë pjesë e Aleancës, NATO ndihmoi në mbrojtjen e kombit nga agresioni i mëparshëm rus. Gjegjësisht, në vitin 2014, kur Rusia aneksoi Krimenë dhe pushtoi Ukrainën lindore, NATO u përgjigj duke pezulluar bashkëpunimin me Rusinë dhe duke forcuar aftësitë mbrojtëse të Kievit. Ajo ka kryer trajnime ushtarake, ka vendosur trupa në rajon dhe ka financuar mbrojtjen e luftës kibernetike. Shtylla kryesore e Traktatit të Atlantikut

të Veriut është neni 5 dhe bazohet në parimin e mbrojtjes kolektive. Ukraina nuk është anëtare e NATO-s, por shumë nga fqinjët e saj janë. Aleanca është e detyruar nga një traktat për të mbrojtur ose luftuar nëse sulmohet nga Rusia. Një sulm ndaj Letonisë do të trajtohet njësoj si një sulm ndaj Kanadasë. Kjo do të thotë se nëse do të aktivizohet neni 5 i marrëveshjes, lufta në Ukrainë do të bëhet luftë e NATO-s. Rusia ka sulmuar Ukrainën nga toka, deti dhe ajri. Çfarë po ndodh në fushën e sigurisë kibernetike. Menjëherë pas fillimit të pushtimit rus të Ukrainës, Komiteti i Inteligjencës i Senatit të SHBA-së lëshoi një paralajmërim se nëse Rusia kryen sulme kibernetike në shkallë të gjerë në Ukrainë, dëmi mund të përhapet përtej kufijve të vendit. Kjo do të thotë, nëse rusët nisin sulme kibernetike për të cilat nuk ka kufij gjeografikë, mund të ketë pasoja për sistemet në Poloninë

lindore.

Pushtimi rus është një shkelje serioze e ligjit ndërkombëtar dhe një kërcënim serioz për sigurinë euroatlantike. Operacioni ushtarak i forcave ruse i ka shtyrë aleatët e NATO-s, të shqetësuar për përshkallëzimin e mëtejshëm, të vendosin sanksione që duhet të prekin ekonominë ruse, për të forcuar trupat përgjatë krahut lindor të Aleancës si (Estonia, Letonia, Lituania, Polonia dhe Rumania) dhe të paralajmërosh vazhdimisht se një sulm ndaj një anëtarit të NATO-s është një sulm ndaj të gjithëve. Sigurisht, ekziston mundësia që lufta ruso-ukrainase të përhapet përtej kufijve të Ukrainës. Megjithatë, pengesa më e fuqishme për Moskën për të shkuar përtej Ukrainës është neni 5 i Traktatit të Atlantikut të Veriut, i cili do të mbrojë çdo pëllëmbë të territorit të NATO-s.

Dr. Nenad Taneski

Sivjet, kur shënojmë 30 vjetorin e formimit të Mbrojtjes dhe Ushtrisë së Maqedonisë, ia vlen të kujtojmë fillimet, filizat e sistemit mbrojtës të Maqedonisë. Në fakt, pavarësia e Republikës së Maqedonisë (RM) në vitin 1991 nuk do të kishte përfunduar plotësisht nëse udhëheqja shtetërore maqedonase nuk do të kishte ndërmarrë hapa vendimtarë drejt ndërtimit të një sistemi mbrojtës për të mbrojtur sovranitetin dhe integritetin e territorit dhe popullatës me sistemin e vet. forcat e Armatosura. Prandaj, ndërtimi i sistemit të mbrojtjes kombëtare dhe formimi i Forcave të Armatosura të Maqedonisë si Armatë e Republikës së Maqedonisë (ARM) në vitin 1992, si një nga atributet më të rëndësishme të shtetësisë, ishte përfundimi i procesit të pavarësisë së vendit. Tre dekadat e kaluara nga formimi i Ushtrisë, nga pikëpamja historike, në dritën e tridhjetë vjetorit të formimit të saj dhe ndërtimit të një sistemi të pavarur mbrojtës maqedonas, meritojnë vëmendje të veçantë. Përpjekjet fillestare të shtetit ishin që në mënyrë të pavarur të ndërtonte sistemin e vet të mbrojtjes dhe strategjinë e mbrojtjes, dhe Ushtria të përmirësohej, pajisej dhe trajnohej për t'iu përgjigjur të gjitha llojeve të kërcënimeve dhe kërcënimeve ndaj sigurisë dhe integritetit territorial të shtetit. Në këtë dhe në numrin e radhës të revistës "Mburoja" do të na kujtohet kompleksiteti, dinamizmi dhe specifika e kushteve në të cilat u hodhën themelet e mbrojtjes maqedonase dhe të ushtrisë, zhvillimin e tij dhe ndërtimin e sistemit të mbrojtjes dhe sigurisë, rolin e tij në konfliktin e vitit 2001, si dhe kontributin e tij të madh në përpjekjet e shtetit në procesin e integritetit euroatlantik.

Jubileu i 30 vjetorit të formimit të m

Nga ideja në ndërtimin e një sis

Thellimi i vakumit ndërmjet APJ dhe udhëheqësisë politike maqedonase

Në verën dhe vjeshtën e vitit 1991, disponimi i qytetarëve maqedonas për sqarimin e statusit të APJ-së varionte nga euforia për një tërheqje të mundshme nga territori i Republikës së Maqedonisë, përmes shqetësimit dhe pasigurisë për sigurinë e vendit nga një situatë e mundshme. vakum në sigurimin e kufirit shtetëror, pakënaqësi me supozimin se APJ do të nxjerrë nga vendi sasi të mëdha të pajisjeve ushtarake dhe armëve. Atë atmosferë të tensionuar në mënyrë shumë plastike e shpjegon shefi i parë i Shtabit të Përgjithshëm të ARM-së, gjeneral Mitre Arsovski, përmes një ngjarjeje të pazakontë, kur një grup velesish hodhën një mjet të panjohur shpërthyes përmes dritares së Shtëpisë së APJ-së në Titov Veles. Shpërthimi ka kaluar pa pasoja, por ka shkaktuar një efekt të rëndë psikologjik te pjesëtarët e APJ-së, sa tronditje. Ishte e qartë se APJ-ja, për herë të parë që nga themelimi i saj, nuk është e mirëpritur në territorin e Republikës së Maqedonisë dhe se qytetarët maqedonas nuk e ndejnë më si të tyre, por si ushtri të huaj. Reagimi i kësaj ngjarje ndaj kryesisë së APJ-së ishte ngritja e gatishmërisë luftarake të të gjitha komandave dhe njësisve në zonën e

3-të ushtarake. Se sa seriozisht e mori APJ-ja këtë ngjarje, dëshmon takimi me kërkesë të komandantit të qarkut të tretë ushtarak, gjeneral Milutin Kukanjac me presidentin Kiro Gligorov, në të cilin presidenti maqedonas kërkoi që ushtarët dhe oficerët maqedonas të mos dërgohen në fronte. në Jugosllavi, por të ruajë shërbimin në territorin e Republikës së Maqedonisë. Që atëherë, hendeuku në marrëdhëniet ndërmjet APJ-së dhe udhëheqjes politike maqedonase ka filluar të thellohet. Kërkesa e Gligorovit nuk u plotësua, kështu që trupat maqedonase vazhduan të dërgoheshin dhe ato humbën jetën në vatrat e krizës në Luftën Civile Jugosllave. Rezervistët nga Republika e Maqedonisë vazhduan të mobilizohen, rekrutimi i të rinjve maqedonas vazhdoi dhe e gjithë kjo e nxehi situatën në vend.

Kryesia e atëhershme e RSFJ-së dhe Sekretariati Federal për Mbrojtjen Kombëtare (SSNO) urdhëruan krijimin e rretheve të reja ushtarake në RSFJ, me qëllim të krijimit të një qarku ushtarak me qendër në Shkup, si sistem paralel me të cilin APJ-ja priste të përmirësonte përqindjen. të rekrutëve dhe rezervistëve të kujtuar. Shumica e republikave e refuzuan këtë vendim, kryesisht Sllovenia, dhe pjesërisht Kroacia dhe Bosnja e Hercegovina. Gjatë muajve të luftimeve më të ashpra për Vukovarin

Mbrojtjes dhe Armatës së Maqedonisë

Stemi të mbrojtjes nacionale (2)

në Kroaci, në vjeshtën e vitit 1991, kur APJ-ja vazhdoi të dërgonte rekrutët maqedonas në vatrat e krizës, Qeveria e Republikës së Maqedonisë vendosi për një hap radikal dhe me rrezik të lartë që synonte të parandalonte JNA nga vazhdimi i këtyre procedurave. Ministria e Punëve të Brendshme, në bashkëpunim me njësitë rajonale komunale të Sekretariatit të Mbrojtjes, brenda natës

me shpejtësi dhe në fshehtësi, ia ka konfiskuar me dhunë të gjithë të dhënat ushtarake të rekrutëve dhe rezervistëve maqedonas të JNA dhe e ka strehuar në një vend të sigurt. Pas kësaj lëvizjeje të papritur dhe të guximshme të autoriteteve maqedonase, Komanda e Qarkut III Usharak dhe Shtabi i Përgjithshëm i Ushtrisë Popullore Jugosllave ishin në tronditje të plotë.

Kolonë e APJ-së tërhiqet nga Republika e Maqedonisë

Mund të pritet që JNA të largohet nga kazemat dhe situata të përqeshohet. Komandanti i qarkut të tretë ushtarak u përpoq të ushtronte presion mbi autoritetet maqedonase dhe kërkoi mbështetje të shtuar ushtarake nga Beogradi. Urdhëroi përgatitjen e brigadës së blinduar nga Shkupi, brigadës së aviacionit nga Petroveci dhe i kërkoi që t'i nënshtrohej Brigadës speciale të parashutave nga Nishi. Mirëpo, pas konsultimeve të brendshme në Komandë, gjenerali Kukanjac kërkoi takim me presidentin Gligorov, në të cilin u konstatua se duhet të bisedohet në nivelin më të lartë politik dhe të mos përdoren armë. Me veprimin e Qeverisë së Republikës së Maqedonisë për konfiskimin e të dhënave ushtarake, APJ-së nuk e kishte më të lehtë të rekrutonte shtetas maqedonas për t'i dërguar në fushëbetjeja në Kroaci. Më vonë, me formimin e Armatës së Maqedonisë, ai dokumentacioni i rekrutimit ishte i dobishëm për njësitë e mbrojtjes rajonale për përgatitjen e gjeneratës së parë të rekrutëve.

Ndezja e luftës verbale

Në tetor 1991 Presidenca jugosllave, në rolin e Komandës supreme, miratoi një akt që deklaronte ekzistencën e një "rreziku të afërt ushtarak" në RSFJ, e cila praktikisht shpall gjendjen e luftës në vend. Ky akt u refuzua nga shumica e liderëve politikë në republikat e RSFJ-së që luftuan për pavarësi, përfshirë Republikën e Maqedonisë. Kështu, Kuvendi Federal i RSFJ-së u pezullua dhe u mor vendim për mobilizim të pjesshëm të njëjësive të caktuara të Armatës Popullore Jugosllave, për t'i drejtuar në zonat e nxehta të betejës në Kroaci. Gjatë kësaj periudhe shpërtheu lufta verbale ndërmjet autoriteteve politike maqedonase dhe APJ-së. Duke vlerësuar situatën, Qeveria e Republikës së Maqedonisë ka marrë disa vendime shtetërore me rëndësi të gjerë. Fillimisht ajo apeloi te qytetarët e Republikës së Maqedonisë që të mos iu përgjigjen ftesave për rekrutim dhe mobilizim në APJ, pastaj mori vendim lidhur me pavarësinë e Republikës së Maqedonisë në të gjitha fushat e jetës shoqërore. Ajo kërkoi gjithashtu fillimin e bisedimeve me përfaqësuesit e APJ-së për statusin e saj në vend dhe një takim urgjent me SSNO dhe gjeneralin Veljko Kadijevic. Kryeministri Nikolla Kljusev njëherë deklaroi se në pajisjen e APJ-së ka marrë pjesë edhe Republika e Maqedonisë dhe se e gjithë kjo nuk do të lejohet të zhduket, gjegjësisht të merret nga territori i vendit. Me fjalë të tjera, u kërkua që armët dhe pajisjet e APJ-së të dislokuara në Republikën e Maqedonisë, sipas shembullit të Sllovenisë dhe pjesërisht në Kroaci, pajisjet të mbeten në vend.

Pajisjet ushtarake të a.q APJ nga republika barteshin edhe me maune me anë të ndërmarrjeve autotransportuese nga Serbia

Kjo ishte një periudhë kur tensionet po rriteshin çdo ditë. Edhe pse u kërkua që të mos dislokohej, APJ-ja filloi lëvizjen e pajisjeve ushtarake nga Republika e Maqedonisë, me pretekstin se po merrej për remont, revizion apo arsyetime të tjera. Zbrazja e depove ushtarake filloi në mënyrë perfide para se të merrej ndonjë vendim për statusin e APJ-së në Republikën e Maqedonisë. Nga Republika e Maqedonisë ditë e natë u larguan nga Republika e Maqedonisë në drejtim të veriut, kolona të gjata të automjeteve të mallrave dhe trenave hekurudhore, të mbushura me pajisje ushtarake dhe armë.

Në të njëjtën kohë, me urdhër të SSNO, Komanda e Qarkut III Ushtarak nuk i lejoi shtabit të TO-së maqedonase të hyjë në magazinat ku ruheshin armët dhe pajisjet e republikës. Në fakt, TO-së maqedonase nuk i lejua qasja në magazinat e veta,

dhe për krahasim, në të njëjtën kohë APJ-ja, duke u larguar përfundimisht nga Sllovenia më 27 tetor 1991, la pas një sasi të madhe pajisjesh të shtrenjta ushtarake dhe sasi të mëdha armësh. Gjatë kësaj periudhe vazhdoi zbrazja e planifikuar e depove ushtarake. Edhe radarët nga Golaku afër Dellçevës, nga Manastiri, si dhe të gjitha pajisjet e përgjimit nga Fourka afër Dojranit dhe nga Sllaveji mbi Prilep u transferuan në veri në Serbi. Me fjalë të tjera, "lëvizën veshët dhe sytë" nga jugu i Republikës së Maqedonisë, dhe hapësira ajrore mbeti jashtë kontrollit, poroze për hyrjen e avionëve ushtarakë të vendeve fqinje. Këto veprime "de fakto" tregonin se Beogradi tashmë kishte marrë vendim për largim nga territori i Republikës së Maqedonisë. Nga këndvështrimi maqedonas, atmosfera ishte aq e tensionuar sa dukej se SSNO në

Negociatat për tërheqjen e APJ-së nga R. e Maqedonisë dhe nënshkrimi i marrëveshjes "Gligorov-Axhiq", 21 Shkurt, 1992

Beograd po priste ndonjë provokim apo incident për të filluar aksionin ushtarak në vend. Larg syrit të publikut, në tetor 1991, Distrikti i Ushtrisë së Tretë në Shkup mori udhëzime nga Beogradi që të mos shkaktonte ndonjë teprim apo përplasje që do të çonte në përhapjen e konfliktit ushtarak në jug.

Në gjah për ushtarët dhe eprorët maqedonas që braktisën APJ-në

Në periudhën nga shtatori deri në dhjetor 1991, një numër në rritje i qytetarëve të Maqedonisë, duke vepruar sipas vendimit të Qeverisë, e injuan rekrutimin. Kishte një numër të madh të pleqve dhe ushtarëve maqedonas të cilët u larguan nga radhët e APJ-së në republikat e tjera dhe u kthyen ilegalisht në Republikën e Maqedonisë. Për shkak të faktit se kjo dukuri po merrte përmasa masive, Komanda e Qarkut III në Shkup i lëshoi urdhër Policisë Ushtarake që të arrestohen dhe të ndalohen të gjithë ata që janë larguar nga radhët e APJ-së ose nuk janë tërhequr për rekrutim. Kështu filloi gjuetia e pleqve dhe ushtarëve maqedonas në qytetet e vendit tonë. Kur më 17 nëntor 1991 Kuvendi i Republikës së Maqedonisë miratoi Kushtetutën e Republikës së Maqedonisë, të gjitha iluzionet që Maqedonia të mbetet në kuadër të RSFJ-së u hodhën dhe qytetarët maqedonas i njoftuan të gjitha republikat e tjera në RSFJ dhe mbarë opinionin botëror se shteti i ri qëndron fuqishëm. në këmbë. Gjatë muajit nëntor dhe dhjetor 1991, APJ-ja vazhdoi me lëvizjen e përshpejtuar të mjeteve ushtarake nga Republika e Maqedonisë, nga kazernat u mor gjithçka që mund të çmontohej, madje edhe materialet më të vogla, dhe në Qendrën Operative të zonës së tretë ushtarake të gjitha kolonat. koordinoheshin rreth orës dhe rrugët e lëvizjes. Ministria e Punëve të Brendshme e Maqedonisë ka vëzhguar dhe monitoruar nga afër të gjitha lëvizjet e autokolonave të APJ-së. Në fund të vitit 1991, Kryesia e RSFJ-së, nga e cila në nëntor 1991 dhanë dorëheqjen përfaqësuesit e Sllovenisë, Kroacisë, Bosnje-Hercegovinës dhe Maqedonisë, njoftoi se APJ nuk do t'i përmbushë obligimet e veta për sigurimin e kufijve shtetërorë në territorin e Republikës së Maqedonisë për shkak të refuzimit të autoriteteve maqedonase që të rekrutojnë ushtarë të rinj për nevojat e APJ-së. Kjo do të thoshte që brenda një kohe të shkurtër APJ do të linte të gjitha rojet në kufirin maqedonas me Bullgarinë, Greqinë dhe Shqipërinë dhe do të mbetej e pasiguruar.

(vazhdon)

Dr. Pavle Arsoski, gjeneral-major

Bisedë me

Dr. Goce Georgiev,

kryetar i Organizatës së Oficerëve Rezervë të Republikës së Maqedonisë së Veriut (OORRMV)

Në rrugën e duhur

Reth aktiviteteve për shënimin e 70 vjetorin e themelimit të Organizatës së Oficerëve Rezervë të Republikës së Maqedonisë së Veriut, rreth proceseve reformuese, perspektivave si subjekt i rëndësishëm i sistemit të mbrojtjes, transformimit të saj në një organizatë moderne të kuadrit të eprorëve rezervë që do të mund t'i bart të gjitha sfidat e sigurisë së botës moderne, do të zhvillojmë një bisedë me njeriun e parë të kësaj organizate, Dr. Goce Georgiev

Në gjysmën e parë të vitit 2022 bëhen 70 vjet nga themelimi i Organizatës së Oficerëve Rezervë të Republikës së Maqedonisë së Veriut. Si zhvillohen përgatitjet për shënimin e këtij jubileu të madh të Organizatës dhe cilat janë përmbajtjet dhe aktivitetet që do të jenë në fokusin dhe në vëmendjen e anëtarisë dhe udhëheqësisë së OORRMV-së?

– Përgatitjet për shënimin e këtij jubilee të rëndësishëm kanë filluar që në nëntor të vitit 2021, kur edhe u themelua Këshilli për Shënimin e 70 vjetorit të formimit të Organizatës në përbërje: Dr. Goce Georgiev, kryetar nga Vinica; Lupço Vukasnov, nënkryetar nga Berova-Pehçeva, Nikica Bangieva, sekeretare nga Shkupi; Dr. Toni Petreski, përfaqësues i Ministrisë së Mbrojtjes; Dr. Makedonka Villareva, anëtare nga Velesi; Dr. Zhanet Ristoska, anëtare nga Shkupi; Oliver Mitevski, anëtar nga Manastiri; Zoran Kirovski, anëtar nga Tetova; Dr. Temelko Risteski, anëtar nga Shkupi, Stojançe Strmbov, anëtar nga Shtipi dhe Kiril Partenov anëtar nga Strumica. Në mbledhjen e parë, këshilli miratoi Programin për Shënimin e 70 vjetorit të themelimit të OORRMV-së dhe emëroi Sekretariatit si trup ekzekutiv të këshillit të përbërë nga 5 anëtarë edhe atë: Zoran Kirovski – kryetar dhe Dr. Goce Georgiev, Lupço Vukasnov, Nikica Bangieva dhe Dr. Toni Petreski;

Komision për Protokoll dhe Mirënjohje i përbërë nga 5 anëtarë me kryetar Peco Fonçev dhe Komision për Veprimtari Botuese dhe Informativo-Promovuese i përbërë nga 7 anëtarë me kryetar Dr. Zhanet Ristoska. Këshilli në mbledhjen e dytë miratoi vendime të rëndësishme, të rëndësishme për realizimin e suksesshëm të akademisë solemne, e cila do të mbahet më 29 prill 2022.

Më 4 qershor të vitit 2021 u rizgjodhët përsëri si kryetar i Organizatës. Deri tani sa jeni të kënaqur nga ushtrimi i detyrës?

– Rizgjedhja në detyrën e kryetarit të OORRMV-së paraqet një ndër dhe krenari të madhe dhe njëkohësisht, edhe një përgjegjësi të madhe. Besimi që njëzëri ma dhanë delogatët e mbledhjes së OORRMV-së, që për herë të dytë të jem në këtë pozitë dhe në mesin e të barabartëve, edhe njëherë dëshmoi se Organizata jonë lëviz në kahjen e duhur. Rizgjedhja më mundësoi që me sukses t'i

prezantoj idetë e mia dhe idetë e reja të bashkëpunëtorëve, si dhe vizionet për zhvillimin e mëtejshëm të OORRMV-së, e cila edhe më tej duhet t'i ndjek proceset demokratike në kuadër të sistemit të mbrojtjes. Sa i përket pyetjes suaj se sa jam i kënaqur nga ushtrimi i deri tanishëm i detyrës së kryetarit të Organizatës, mund të them se jam shumë i kënaqur nga disa aspekte: ia dolëm që me forca të përbashkëta së bashku me kolegët e mi të udhëheqësisë dhe anëtarësisë ta kthejmë Organizatën në rrugën e duhur dhe ajo të rritet në një asociacion bashkëkohor të oficerëve rezervë sipas shembullit të vendeve anëtare të CIOR-it dhe NATO-s. Qëndrimi im, si dhe qëndrimi i Këshillit Ekzekutiv i respektuar maksimalisht, dhe gjatë periudhës që kaloj i riorganizuar njësitë komunale organizative (NJKO) e: Koçanit, Makedonski Brodit, Vallandovës, Kavardarit, Bogdancit dhe Dojranit. Shpresoj se gjatë periudhës së ardhshme do të formohen dhe do të riorganizohen edhe disa njësi organizative komunale të OORRMV-së. Procedura për riorganizimin e tyre vijon. Por, sado që të jem i kënaqur nga aktivitetet e deritanishme, gjithmonë mund të jetë më mirë. Shpresoj se gjatë periudhës së ardhshme, së bashku me anëtarët e KE, Kuvendit të OORRMV-së, dhe me të gjithë anëtarët e Organizatës do të vazhdojmë proceset reformuese që filluan nga viti 2019 me zgjedhjen time si krytar i OORRMV-së, me një qëllim të vetëm, që OORRMV-ja ta arsyetojë autorizimin publik si organizatë e interesit të veçantë për mbrojtjen, autorizim i marrë nga ana e Ministrisë së Mbrojtjes. Qëllimi im, gjegjësisht qëllimi ynë i përbashkët është që OORRMV-ja të jetë asociacion modern dhe funksional, që do të mund të sfidojë të gjitha sfidat e sigurisë të cilat janë të pranishme në mënyrën bashkëkohore të të jetuarit dhe do të jep kontribut të jashtëzakonshëm në sistemin e mbrojtjes dhe sigurisë të vendit tonë.

Si realizohet bashkëpunimi ndërmjet MM-së dhe SHP të ARMV-së, ndërsa në këtë kontekst, a jani të kënaqur nga zgjidhja aktuale statutare (Neni 132 i Ligjit për Mbrojtje)?

– Specifika jonë si një organizatë apartiake, joqeveritare dhe joprofitabile, me theks të veçantë në fushën mbrojtjes së vendit tonë, paraqet një lidhje ndërmjet strukturave ushtarake dhe shoqërisë civile. Këtu buron edhe mbështetja e fuqishme dhe e parrezervë – institucionale, logjistike, teknike dhe materiale, e cila vjen nga ana e MM-së dhe Shtabit të Përgjithshëm

të Armatës, dhe mund të vlerësoj se gjatë periudhës së kaluar Organizata jonë kishte një bashkëpunim të mirë dhe tejet të frytshëm. Parimet e vendosura të respektimit të ndërsjellë dhe koordinimit me përfaqësuesit e MM-së, me ministrin, me sekretarin shtetëror, me udhëheqësin e sketorit për bashkëpunim ushtarako-civil i cili në të njëjtën kohë është edhe anëtar i Këshillit Ekzekutiv të Organizatës, si dhe me përfaqësuesit e SHP të Armatës, garantojnë aktivitete të suksesshme dhe të realizuara programore të Organizatës sonë. Trajnimi i vazhdueshëm i oficerëve rezervë në koordinim me MM-në dhe SHP e Armatës, mundëson formimin e oficerëve rezervë dhe nën oficerëve të cilët do të jenë të gatshëm në nivelin më të lartë t'i realizojnë detyrat e dhëna. Neni 132 nga Ligji i Mbrojtjes („Në realizimin e trajnimit për mbrojtje dhe në përgatitjen për dërgimin e pjesëtarëve të forcave rezerve të Armatës në realizimin e aktiviteteve nga Neni 41 nga ky ligj, MM mund të bashkëpunojë me organizata të oficerëve rezervë të

Armatës“), garanton dhe e fuqizon përkushtimin tonë si Organizatë të interesit të veçantë ja për mbrojtjen e Republikës, e me këtë e garanton edhe ekskluzivitetin tonë si organizatë e vetme në vendin tonë që në përputhje me autorizimin publik është bartëse e tranimit të oficerëve rezervë dhe nënoficerëve. Pse e potencoi këtë dhe pse kjo është aq e rëndësishme? Në fakt, sipas standardeve të NATO-s, nuk guxon të ketë dallim në shkathtësinë dhe në trajnimin e oficerëve aktiv dhe atyre rezervë në vendet anëtare të NATO-s dhe deri më tash në tërësi e arsyetojmë autorizimin publik të dhënë nga ana e MM-së.

Në kuadër të proceseve reformuese demoraktike të OORRMV-së gjatë periudhës së kaluar, si njeriu i parë i asociacionit, ndërmorët një sërë aktivitete në drejtim të fuqizimit të

rregullimit organizativ, si parakusht bazik për realizimin e suksesshëm të detyrave të rëndësishme në kuadër të sistemit të mbrojtjes. Çfarë ka mbetur për t'u realizuar gjatë vitit 2022, gjegjësisht deri në fund të mandatit tuaj?

– Organizata për mua apraqet një materie të gjallë, e cila vazhdimisht duhet të ruhet në mënyrë që të mund të rritet dhe të zhvillohet. Gjatë periudhës së ardhshme na mbeten edhe shumë obligime të rëndësishme, si në planin vendor, ashtu edhe në atë ndërkombëtar. Në planin vendor, tashmë jemi të njohur në çdo qytet, në çdo vend të banuar. Garanca për këtë sukses pa dyshim se rrjedh nga potenciali i madh organizativo-kadrovik me të cilën disponon OORRMV-ja. Por nuk do të ndalemi këtu, OORRMV edhe në të ardhmen do të jetë në dispozicionin e kapaciteteve të saj që i posedon në nivel të vetëqeverisjes lokale, si dhe në nivel republikan. Aktivitetet ndërkombëtare të OORRMV-së do të kenë vend të posaçëm gjatë mandatit tim. Në këtë kontekst, dëshiroj të them se organizata jonë nga 7 gushti

2021 u bë anëtare e plotfuqishme e Konferencës Ndërkombëtare të Oficerëve Rezervë (CIOR) e vendeve anëtare të NATO-s, kështu duke u realizuar një ëndërr e kahmotshme, të cilët të gjithë ne e ëndërronim së bashku që nga viti 2005, kur për herë të parë u pranua nga ana e CIOR-it, por si vend mbikqyrës. Sot me krenari mund të themi se Organizata jonë është e barabartë me të gjitha organizatat tjera anëtare të CIOR-it. Avancimi i bashkëpunimit në mes të OORRMV-së dhe CIOR-it si dhe marrëdhëniet bilaterale me udhëheqësitë e asociacioneve të oficerëve rezervë nga vendet anëtare të NATO-s dhe PpP-së, do të kenë prioritet të lartë deri në fund të mandatit tim. Vizitat bilaterale nga asociacionet e vendeve aëntare të NATO-s dhe PpP-së me pjesëmarrjen e delegacioneve zyrtare të OORRMV-së do të kontribuojnë për

shkëmbimin e përvojave dhe ideve, ndërsa njëherit do të prezantohet edhe aktiviteti gjithpërfshirës si dhe sukcesi i OORMV-së. Shpresoj se pas 16 vjetve, Organizata do të jetë nikoqire e Akademisë Gjuhësore, e cila për herë të fundit ishte e organizuar në Republikën e Maqedonisë së Veriut në vitin 2007 dhe në këtë kontekst, mund të shtoj se jemi në komunikim të drejtpërdrejtë me Komitetin e Akademisë Gjuhësore pranë CIOR-it dhe se do t'a kemi nderin që për herë të dytë të jemi organizatorë të Akademisë në vitin 2023. Kjo do të jetë edhe një dëshmi plotësuese për kapacitetin me të cilin disponon OORRMV-ja, ndërsa do të vazhdojmë edhe më tej me fuqizimin e Organizatës.

Si zhvillohet bashkëpunimi ndërkombëtar bilateral i OORRMV-së me asociacione të ngjajshme apo të njejta në vendet anëtare të NATO-s dhe PpP-së. Çfarë e karakterizon këtë bashkëpunim bilateral dhe me cilat asociacione tjera kombëtare do të thellohet bashkëpunimi gjatë vitit 2022?

– Bashkëpunimi bilateral me asociacionet e vendeve anëtare të NATO-s dhe PpP-së ka prioritet të lartë në agjendën e OORRMV-së. Vizitat bilaterale nga asociacionet e vendeve anëtare të NATO-s dhe PpP-së me anë të pjesëmarrjes së delegacioneve zyrtare të OORRMV-së, do të kontribuojë për shkëmbimin e përvojave dhe ideve, ndërsa njëherit do të prezantojë edhe aktivitetin e deri tanishëm gjithpërfshirës të OORRMV-së. Deri më tani janë realizuar takime zyrtare bilaterale të oficerëve rezervë nga: Republika e Sllovenisë, Republika e Kroacisë dhe nga Republika e Shqipërisë. Me këtë rast, dëshiroj të theksoi se bashkëpunimi është në nivelin më të lartë. Mund të potencoj me krenari se përgjatë mandatit tim, Organizata, përpos asaj se u bë anëtare e plotfuqishme e CIOR-it, gjithashtu ajo u bë anëtare edhe e CIOMR (Konfederata Ndëraleate e Oficerëve Rezervë Mjekësor). Shpresoj se pas përfundimit të pandemisë, kontaktet tona ndërkombëtare në bazë bilaterale do të vazhdojnë dhe do të vendosen kontakte edhe më të afërta me asociacione dhe me vrede të tjera anëtare të CIOR.

Në Qytetin e Shkupit më herët kanë funksionuar 5 organizata komunale (Karposh, Qendër, Kisella Vodë, Gazi Babë, dhe Çair) si dhe organizata e qytetit. Udhëheqësia e kaluar e ka shlyer këtë lloj organizimi dhe Qyteti i Shkupit morri statusin e

organizatës komunale, që në mënyrë të drejtpërdrejtë ndikoi negativisht ndaj aktiviteteve dhe anëtarisë. Para më se dy viteve deklaruat se Qyteti i Shkupit do t'i riparojë 5 NJOK. Çfarë është bërë deri më tani në këtë drejtim për të zgjidhur këtë problem?

– Në periudhën e kaluar ka pasur shumë probleme, është dashur shumë kohë dhe energji për të zgjidhur disa nga problemet. Gradualisht, të gjithë së bashku, arritëm t'i zgjidhim hap pas hapi problemet e grumbulluara. Konkretisht, sa i përket rinovimit të NJOK-së të ORRMV së Shkupit, të cilat u shfuqizuan, qëndrimi i kryesisë së sapozgjedhur është i njohur dhe i qartë, e kjo është ripërtëritja e gjithë CSR-së së shfuqizuar, jo vetëm për qytetin e Shkupit por edhe për të tjerët. NJOK, ku për të ka kushte. Sa i përket njëjësive organizative të Shkupit, në seancën e 5-të të KZ-së të mbajtur më 25 shkurt 2021, një nga pikat e rendit të ditës ishte miratimi i Vendimit

Çfarë mendoni për mundësinë që një ditë një pjesë e oficerëve rezervë të jenë të avancuar në mënyrë inordinare në grada më të larta, sepse gjatë 20 viteve të fundit nuk pati avancim të kuadrit rezervë eporro-ushtarak?

– Ne si udhëheqësi jemi në komunikim të drejtpërdrejtë me MM-në për ta zgjidhur sa më shpejt këtë çështje me rregullim normativo-ligjor. Sigurisht që vetë akti i gradimit do të rrisë edhe më shumë motivimin dhe angazhimin e oficerëve rezervë në ushtrinë tonë.

Cili është mendimi juaj rreth mundësisë që një numër i caktuar i akvistëve të OORRMV-s, para se gjithash profilet shoqërore të angazhuara edhe në segmente tjera, të jenë të dekoruar me medalje që jepen nga ana e krytarit njëherit edhe komandantit suprem të forcave të armatosura?

– Shumë nga anëtarët tanë që janë anëtarë të Organizatës janë qytetarë të

për riorganizimin e NJOK së ORRMV Shkup. Menaxhmenti i ORRMV-së së Qytetit të Shkupit, nën një analizë të plotë dhe gjithpërfshirëse përmes delegatit dhe sekretarit të Bordit Ekzekutiv Nikica Bangieva, i propozoi Bordit Ekzekutiv një model të funksionimit të NJKM-së së ORRMV-së të qytetit të Shkupit, përmes asetëve të saj, me qëllim të menaxhimit më efikas dhe funksional me Qytetin e Shkupit. Asetet do të kenë pesë anëtarë dhe kryetarët do të jenë anëtarë të Bordit Ekzekutiv të qytetit. Jam krenar që arritëm njëzëri të sjellim Vendimin për riorganizimin e NJOK të Qytetit të Shkupit, i cili hapi rrugën për riorganizim të plotë të BRE-ve të qytetit të Shkupit. Hapi tjetër do të jetë ndryshimi i Statutit të Organizatës dhe zbatimi i vendimit.

përgjegjshëm shoqërorë në mjedisin ku jetojnë dhe punojnë. Shumë prej tyre me veprat e tyre kanë kontribuar në një përfaqësim të denjë të vendit të tyre, brenda dhe jashtë vendit. Shumë nga anëtarët tanë kanë kontribut të madh në ndërtimin dhe forcimin e aftësive mbrojtëse të Republikës, dhe në këtë mënyrë kontribuojnë drejtpërdrejt në mbrojtjen e suksesshme dhe efikase të pavarësisë, sigurisë dhe integritetit territorial të Republikës së Maqedonisë së Veriut. Dekorata e oficerëve tanë rezervë, megjithatë, është në kompetencë të Presidentit të Republikës dhe e gjithë kjo duhet të njihet nga institucioni Presidenti dhe oficerët të shpërblehen siç duhet.

Zhivko Trajanovski

Stërvitjet kyçe dhe aleate të NATO-s

Stërvitjet e Aleancës janë të mbështetura nga ana e vendeve anëtare të NATO-s dhe në mënyrë të përshtatshme nga ana e vendeve partnere të cilat sigurojnë ushtarë, pajisje apo ndonjë lloj tjetër të mbështetjes. Nga aspekti i ndërveprimit, forcat e udhëhequra nga NATO duhet të jenë të afta të punojnë së bashku dhe në mënyrë efektive edhe përkundër dallimeve në të mësuar, në gjuhë, në strukturë, në taktikë dhe në trajnim. Ndërveprimi është një bashkëpunim praktik ndërmjet personelit të aleatëve dhe vendeve partnere. Stërvitjet janë të hapura me aq sa është e mundur për të gjithë partnerët formal, si mbikqyrës apo ndjekës, ose si pjesëmarrës, ndërsa në disa raste edhe si nikoqir të stërvitjeve, me miratimin nga ana e Komitetit Ushtarak dhe Këshillit Veriatlantik. Në kuptimin më të gjerë stërvitjet u mundësojnë forcave të armatosura dhe organizatave civile t'i testojnë mundësitë dhe dhe të praktikojnë të punojnë së bashku dhe në mënyrë efektive në kushte të vështira në gjendje krize apo në gjendje lufte.

Ato kontribuojnë në përmirësimin e reformave në fushën e mbrojtjes dhe mundësojnë identifikimin e praktikave më të mira (Ëhat Needs Improving). Përveç stërvitjeve ushtarake, Aleanca organizon ngjarje për trajnime civile dhe politike, në nivel nacional dhe multinacional.

Planifikim dhe realizim të stërvitjeve

Gjatë vitit 2020 NATO zbatoi 88 nga 113 stërvitjet e planifikuara prapakisht në përputhje me programin e NATO-s për vitin 2020. Aleatët zhvilluan 176 stërvitje kombëtare dhe multinacionale. Në përgjithësi, pandemia ndikoi në realizimin e tërësishëm të programit të planifikuar për stërvitje të NATO-s, ku disa prej stërvitjeve pësuan ndryshime apo u anuluan. Në esencë dhe në praktikë, masa të rëndësishme të kujdesit u ndërmorën në drejtim të sigurisë së pjesëmarrësve. Si pjesë e përpjekjes për transparencë, stërvitjet e NATO-s janë të planifikuara dhe të publikuara paraprakisht. Për vitin 2021 u planifikuan 95 stërvitje të NATO-s. Sipas informatave të dhëna nga ana e aleatëve, për realizim u planifikuan 220

stërvitje nacionale dhe multinacionale. Stërvitjet e kryesura nga ana e NATO-s dhe nga aleatët përfshijnë stërvitje të përbashkëta, tokësore dhe ajrore, si dhe stërvitje të përqëndruara në operacione detare. Shumë stërvitje tjera trajnojnë funksione dhe shkathtësi specifike, si që është mbrojtja kibernetike, vendim ndaj përgjigjes në gjendje të krizës, mbrojtje biologjike, kimike, bërthamore, radiologjike, logjistike, komunikim dhe stërvitje të fushës së mjekësisë. Stërvitjet për testim dhe zhvillim të procedurave për menaxhim të krizave zhvillohen rregullisht në bashkëpunim me qendrat rajonale dhe me komandantët strategjik të NATO-s. Programi përfshinë realizimin e stërvitjeve të mëdha ajrore, harmonizim të sistemeve dhe procedurave të kontrollit të trafikut ajror si dhe shpërndarjes së frekuencave të komunikimit. Si asistencë janë mbikqyrësit nga Organizata Ndërkombëtare e Fluturimeve Civile, Shoqata Ndërkombëtare e Transportit Ajror dhe Organizata Europiane për Sigurinë e Hapësirës Ajrore (EUROCONTROL). Stërvitjet e NATO-s janë të mbrojtura

dhe të dizajnuara të përgjigjen ndaj sfidaave të sigurisë me të cilat sot dhe në të ardhmen do të ballafaqohen aleatët. Ato nuk janë të orientuara kundër asnjë vend dhe të njejtat bazohen në skenare fiktive dhe në kundërshtarë fiktiv. Përgjatë stërvitjeve, nga forcat kërkohet që të përgjigjen ndaj një skenari fiktiv i cili i gjason asaj që mund të ndodhë në jetën reale. Stërvitjet mbulojnë spektrin e tërë të operacioneve ushtarake, stërvitje të ndihmës humanitare, stabilizimit dhe rikonstruimit. Atom und të zgjasin nga një ditë deri në disa javë dhe mund të variojnë në një varg prej disa pjesëmarrësve, deri në një gamë të tërë të skenareve luftarake, duke përfshirë këtu aviacionin, anijet luftarake, artilerinë, sistemet kundër ajrore, automjeteve të blinduara si dhe mijëra ushtarë.

Aleanca i respekton të gjitha obligimet ndërkombëtare sa u përket stërvitjeve ushtarake. Sipas Dokumentit të Vjenës të OSBE-së për stërvitjet duhet të jenë të informuar vendet anëtare të OSBE-së, edhe atë 42 ditë përpara, në qoftë se në stërvitje marrin pjesë mbi 9.000 ushtarë. Në përputhje me këto kërkesa, NATO stërvitjet janë të hapura për mbikqyrësit ndërkombëtarë. Shumë stërvitje të NATO-s janë të hapura për partnerët jashtë Aleancës. Në vitin 2020, 38 stërvitje të NATO-s ishin të hapura për partnerët, ndërsa në vitin 2021 të tilla ishin 37. Organizatat ndërkombëtare përfshirë këtu edhe Bashkimin Europian, gjithashtu rregullisht ftohen për mbikqyrje ose për pjesëmarrje në kuadër të stërvitjeve të NATO-s.

Stërvitjet e NATO-s ndjekin konventë për emërimin në mënyrë që të përkufizohet shtabi përgjegjës dhe fokusi i stërvitjes. Kjo identifikohet me dy fjalë. Shkronja e parë e fjalës së parë është e përcaktuar nga komanda e NATO-s përgjegjëse për përcaktimin e stërvitjeve (S - Supreme Headquarters Allied Poëers Europe, T - Allied Command Transformation, B - Allied Joint Force Command Brunssum, N - Allied Joint Force Command Naples), ndërsa shkronja e parë e fjalës së dytë përcakton llojin e stërvitjes (A - Air, L - Land, M - Maritime, J - Joint, S - Special Operations Forces). Për shembull, secila stërvitje që fillon me fjalën STEADFAST udhëhiqet nga Shtabi Suprem i Forcave Aleate në Europë (Supreme Headquarters Allied Poëers Europe - SHAPE). Fjala e dytë në emërtimin e stërvitjeve të NATO-s tregon funksionin, domenin, ose shkathtësinë për stërvitje. Ky është edhe qëllimi i stërvitjes. Stërvitje detare ushtarake nën komandën e SHAPE mund të quhet edhe STEADFAST

Aleatët dhe partnerët e NATO-s realizojnë stërvitje për testimin e procedurave dhe taktikave të miratuara, si dhe në identifikimin e fushave dhe në avancim. Forcat e NATO-s janë të trajnuara, të afta për të punuar së bashku dhe janë të gatshme të përgjigjen ndaj secilit kërcënim nga cilido drejtim. Ato duhet t'i demonstrojnë, t'i zhvillojnë shkathtësitë voluminoze ushtarake me të cilat i ruajnë kombet dhe vendet tona në mënyrë të sigurt

MONKEY, sepse emrat për stërvitje detare fillojnë zakonisht me M (Maritime Domain Exercise). Ngjajshëm me këtë, në rast se bëhet fjalë për stërvitje ushtarake inxhinerike nën komandën e SHAPE, mund të quhet edhe STEADFAST ENIGMA, sespe emerat për kryerjen e funksionit të inxhinerisë ushtarake zakonisht fillojnë me EN (Engineering Exercise). Gjatë vitit 2021, janë planifikuar dhe janë realizuar nga ana e NATO-s stërvitje nga ana e aleatëve dhe nga ana e anëtareve të saj: Ramstein Guard (NATO Air Command), Griffin Force I (NATO VJTF - Very High Readiness Joint Task Force), Dynamic Manta (NATO Aero-Naval), Joint Warrior (Multinational), Locked Shields (Cyber Defence), Steadfast Armour (Integrated

Air and Missile Defense), Ramstein Dust II (Air Surveillance / Recognized Air Picture), Ramstein Alloy (Air), CWIX (Communication and Information Systems), Spring Storm (enhanced Forward Presence Battlegroups), Mare Aperto (Maritime), Formidable Shield (Integrated Air and Missile Defense), Noble Jump II (VJTF / NATO Force Integration Units), Steadfast Defender (Deterrence Operations), Saber Guardian (Multinational), Baltops (Maritime), Dynamic Mongoose (Submarine Warfare / Anti-Submarine Warfare), Breeze (Navy), Iron Wolf II (Land), Cyber Coalition (Cyber Defense) и Steadfast Jackal (Non-Article 5 Operation).

Dragan Pavlovski

Nën flamurin e OKB-së

Përdorimi i dhunës në kuadër të operacioneve paqësore

Vështirësitë që karakterizojnë këtë lloj paqeruajtjeje lindin nga fakti se forcat dhe kapacitetet e caktuara për të kryer këtë lloj operacioni janë formuar dhe projektuar për mbikëqyrje relativisht "miqësore" të kufijve ndërshtetëror pas përfundimit të një konflikti të ndërsjellë. Në praktikë, situatat në terren nuk janë gjithmonë të parashikuara dhe të planifikuara. Vendosja e "Helmetave Blu" në luftërat civile në Somali dhe Ruandë, kur ata nuk ishin në gjendje të kryenin misionet e tyre, dhe vendosja e disa prej tyre ishte katastrofike, ngre disa pikëpyetje serioze: Kur dhe si duhet të përdorin forcën paqeruajtësit për të mbrojtur veten ose misionin e tyre, ose për të detyruar palët në një konflikt të respektojnë kushtet e marrëveshjeve të paqes të dakorduara reciprokisht? A është i mundur roli i "zbatuesve të paqes" për paqeruajtësit? A ka një tranzicion nga ruajtja e paqes në zbatimin e paqes, apo ka një "vijë

Një nga çështjet më të ndërlikuara me të cilat është përballur bashkësia ndërkombëtare në shekullin e kaluar, por edhe sot, është përdorimi i forcës nga forcat e Kombeve të Bashkuara (OKB) në operacionet paqeruajtëse, në situata ku qëllimi përfundimtar është zvogëlimi i intensitetit apo ndërprerja e konflikti i armatosur.. Misionet e tilla zakonisht quhen «zbatimi i paqes» (peace-enforcement)

të kuqe" që paqeruajtësit nuk duhet ta kalojnë?

Gjatë epokës së Luftës së Ftohtë, pavarësisht nga fakti se paqeruajtësit e OKB-së ishin të përfshirë në një sërë konfliktesh të brendshme, vetëm përdorimi i forcës nga paqeruajtësit në misionin ONUC (1960-1964) në Kongo nxiti debat të konsiderueshëm. Pas kësaj periudhe, kompleksiteti i misioneve ngjalli shumë më tepër debat publik. Gjithashtu u diskutua hapur për kategorizimin e llojeve të ndryshme të misioneve për sa i përket shkallës së forcës së përdorur.

Përcaktimi i mandantit për përdorimin e forcës

Përdorimi i forcës nga paqeruajtësit është një çështje që rregullohet brenda mandantit të caktuar nga Këshilli i Sigurimit i OKB-së (KS) për të kryer një operacion paqeruajtës. Përgatitja dhe hartimi i mandateve të tilla është një proces politik i jashtëzakonshëm dhe intensiv. Në "pazaret politike" të zakonshme dhe interesat vetjake, kur përcaktohet teksti i një mandati paqeruajtës në një operacion të caktuar paqeruajtës, jo çdo shtet anëtar i KS

pajtohet plotësisht me përmbajtjen e mandatit, pikërisht për shkak të përfshirjes ose përfshirjes së tyre në një konflikt i veçantë, në elemente të caktuara të mandatit - ndihma humanitare, mbajtja e zgjedhjeve dhe rrjedhimisht pjesëmarrja me mjete financiare. Edhe pse kapituj të veçantë të Kartës së OKB-së sipas të cilave shtetet anëtare janë të autorizuar për operacionin përmenden rrallë në mandatet e KB-së për misionet paqeruajtëse, përmendet shpesh se:

1. Autoriteti për të kryer një operacion buron nga Kapitulli VI i cili ka të bëjë me zgjidhjen paqësore të mosmarrëveshjeve dhe vendimet e BB-së konsiderohen të rekomanduara (të pazbatueshme). Pra, operacioni i paqes kryhet vetëm me pëlqimin e palëve në konflikt. Sa i përket autorizimit për përdorimin e forcës, konsiderohet se lejohet vetëm për vetëmbrojtje, sepse më shumë forcë se kjo mund të përdoret vetëm me pëlqimin e palëve në konflikt, dhe për shkak se për palët në konflikt ajo do të nënkuptonte përdorimin e forcës kundër vetes, për të marrë një pëlqim të tillë është shumë e pamundur. Së bashku me paanshmërinë dhe pëlqimin e palëve në konflikt, e drejta për vetëmbrojtje mund të konsiderohet si një kriter kyç që bën dallimin midis operacioneve peace-keeping dhe peace-enforcement.
2. Përdorimi i forcës ushtarake për të arritur objektiva të caktuara lind nga Kapitulli VII i Kartës së OKB-së - Aktivitetet në lidhje me kërcënimet ndaj paqes, shqetësimet e paqes dhe aktet e agresionit. Prandaj, KS merr vendime që janë të detyrueshme, duke përfshirë vendosjen e sanksioneve ekonomike dhe veprimet ushtarak. Prandaj, një mision i tillë mund të përmbajë autorizim për të përdorur forcën, jo vetëm për vetëmbrojtje, por edhe për të kryer misionin. Ky interpretim u konfirmua nga Gjykata Ndërkombëtare e Drejtësisë në vitin 1962. kur vendosi se "ndonëse OKB-ja ka kapacitetin për të vendosur komandën mbi forcat ushtarake dhe angazhimin e tyre të qëllimshëm, ato mund të vazhdojnë të përfshihen në "angazhime" luftarake vetëm me autoritetin e KS-së, duke vepruar në përputhje me Kapitullin VII." Megjithatë, rezolutat e BB-së që parashikojnë përdorimin e forcës nuk e përmenden kurrë atë në mënyrë specifike. Në mënyrë tipike, ato autorizojnë paqeruajtësit të përdorin "të gjitha mjetet e nevojshme" për të përmbushur mandatin e tyre. Kështu, ata

përmbahen paraprakisht nga përcaktimi i saktë i nivelit të duhur të forcës që mund të përdoret. Operacione të tilla mund të përfshijnë, nëse janë efektive, organizata dhe agjenci rajonale për këtë qëllim, nën autoritetin e KS.

Vija e komandimit

Këshilli i Sigurimit të OKB-së – Linja e komandës me forcat ushtarake të vëna në dispozicion të OKB-së nga shtetet anëtare në operacionet paqeruajtëse të OKB-së fillon nga Këshilli i Sigurimit i OKB-së. Është parashikuar krijimi i një Komiteti të Shtabit Ushtarak, i përbërë nga shefat e Shtabit të pesë

anëtarëve të përhershëm të KS-së, për të ndihmuar KS-në në dislokimin dhe menaxhimin e këtyre forcave ushtarake. Për operacionet e zbatimit të paqes, të cilat kërkojnë përdorim të gjerë të forcës për të kryer misionin e saj, BB hyn në një "marrëveshje" për të komanduar dhe kontrolluar operacionin me një shtet anëtar të OKB-së ose një "koalicion të vullnetit të mirë". (Në Operacionin Stuhia e Shkretëtirës kundër Irakut në 1991, forcat e koalicionit të udhëhequr nga SHBA u autorizuan nga KS për të kryer operacionin, por ai nuk ishte nën flamurin e OKB-së.) Sekretari i përgjithshëm i OKB –

Rregullat për përdorimin e forcës quhen Rules of Engagement (ROE), dhe ato përshkruhen me shkrim. ROE përkufizohet si «direktiva që përcakton rrethanat dhe kufizimet në të cilat forcat ushtarake mund të përfshihen në luftë të armatosur kundër armikut»

Megjithëse gjatë operacioneve paqeruajtëse kërkohet vetëm udhëzime politike nga Asambleja e Përgjithshme e OKB-së, në disa situata ajo është e përfshirë në mënyrë aktive në vendimmarrje, veçanërisht kur bëhet fjalë për përdorimin e forcës. Shkalla në të cilën është përfshirë GS varet në një masë të madhe nga pikëpamjet e saj. Ai mund të jetë ndërhyrës ose me pikëpamje të kundërta.

Përfaqësuesi special i GS dhe komandant i forcave – Për çdo operacion, SHP cakton Përfaqësuesin e vet Special - PS (Shef i Misionit) dhe Komandantin e forcave që komandojnë komponentin ushtarak. Një person mund të emërohet në të dyja funksionet deri në fund të misionit, megjithëse pjesa e uniformuar ka tendencë të ndryshohet më shpesh. PS dhe komandanti i përgjithshëm japin këshilla për misionin e tyre në zinxhirin komandues në Shtabin e Përgjithshëm, megjithëse atyre u jepet një shkallë e lartë pavarësie në ngritjen, menaxhimin dhe komandimin e operacionit. Kjo lloj autonomie është një avantazh dhe një disavantazh, duke i lejuar misionit një shkallë fleksibiliteti kur është e nevojshme.

Sekretariati i OKB-së – Vendimmarrja për përdorimin e forcës nuk ishte gjithmonë në përputhje me strukturën formale komanduese. Shpesh, PS-ja ose komandanti i forcës korrespondojnë drejtpërdrejt me zyrtarët në Sekretariatit e OKB-së për çështje që lidhen me përdorimin e forcës, për të cilat konsiderohet se nuk kërkohet përfshirja personale e Shtabit të Përgjithshëm. Kontingjentet nacionale – Në fund të zinxhirit komandues në operacionet paqeruajtëse të OKB-së janë kontingjentet kombëtare dhe komandantët e tyre. Megjithëse kontingjentet priten të mbajnë kontakte të rregullta me autoritetet e tyre ushtarake kombëtare, jo çdo urdhër i OKB-së konsultohet me autoritetet kombëtare. Sa më i madh të jetë përdorimi aktual ose i mundshëm i forcës në mision, aq më e madhe është tendenca për të kërkuar udhëzime nga shtëpia.

Përgjegjësitë

Në kuadrin e negociatave politike me vendin në të cilin është planifikuar operacioni i paqes, përgjegjësia për sigurinë dhe mbrojtjen e paqeruajtësve, si dhe pronës së OKB-së, i takon qeverisë pritëse, nëse ajo ka kapacitetin për të kryer këtë funksion. në territorin e saj. Përpara Këshillit të Sigurimit të OKB-

Udhëzimet më të detajuara për përdorimin e forcës zakonisht përmbahen në Procedurat Standarde të Operacionit (SOP), të cilat u caktohen forcave të OKB-së nga Komandanti i Forcave

së, përgjegjësia për masat e marra për sigurinë e personelit në mision është e Përfaqësuesit Special të OKB-së. Çështja e sigurisë së personelit të misionit është kryesisht specifike për secilën situatë individualisht, për të cilën zbatohen standarde të caktuara - Standardet Minimale të Sigurisë Operative (MOSS), të destinuara për secilin mision individualisht. Zbatimi i standardeve monitorohet nga Këshilltari i Sigurisë (CSA) dhe Përfaqësuesi Special i OKB-së dhe është i detyrueshëm si për personelin ndërkombëtar ashtu edhe për atë kombëtar. Për një koordinim më të mirë të personelit të uniformuar nga misioni paqeruajtës, drejtuesit e komponentit ushtarak dhe policor bashkëpunojnë me këshilltarin e sigurisë.

Procedura

Në situata të caktuara, kur vendi pritës nuk ka kapacitete për të ofruar kushte për hyrjen e "helmetave blu" në territorin e tij, vetë prania e forcës ndeshet me rezistencë në terren dhe bëhen përpjekje për eliminimin e saj. Kështu, në kuadër të procesit të paqes, palëve në konflikt që kontestojnë praninë e paqeruajtësve dhe nuk bashkëpunojnë me ta në axhendën e vendosjes së sigurisë dhe sigurisë, zgjidhjet u imponohen me dhunë. Raste të tilla u shqyrtuan zyrtarisht nga Këshilli i Sigurimit i OKB-së në vitet 1990. Rezultati i atij procesi ishte Raporti i Sekretarit të Përgjithshëm të atëherëshëm të OKB-së Boutros Boutros-Ghali, i quajtur Axhenda për Paqe. Në të, ai theksoi nevojën për të bërë dallimin midis operacioneve

paqeruajtëse dhe atyre të zbatimit të paqes dhe sugjeroi krijimin e "njësive të zbatimit të paqes" që do të vendoseshin në rrethana të veçanta. Përvojat e mëvonshme në terren, veçanërisht në Afrikë, justifikuan praninë e forcave të tilla në terren.

Rezolutat e KS-së që rregullojnë operacionet paqeruajtëse nuk përmendin llojin specifik të operacionit dhe nuk përshkruajnë udhëzime më të gjera për përdorimin e forcës në situata të caktuara. Në vend të kësaj, udhëzimet zakonisht përmbahen në raportin e Asamblesë së Përgjithshme të OKB-së me propozimin e saj për përbërjen e forcave të nevojshme për të kryer detyrat, të miratuar nga Këshilli i Sigurimit i OKB-së. Udhëzimet për përdorimin e forcës bazuar në konceptet e përfshira në propozimin e Asamblesë së Përgjithshme të OKB-së mund të përsëriten në Marrëveshjen e Statusit të Forcave (SOFA) ose në Marrëveshjen e Statusit të Misionit (SOMA) ndërmjet OKB-së dhe vendit pritës të operacionit paqeruajtës. Megjithatë, shpesh, çdo rekomandim që mund të përshkruhet për përdorimin e forcës është jashtëzakonisht i përgjithshëm. Në fillimet e tij, në Kongo në vitet 1960, kur u përdor forca, SOFA thjesht parashikoi se: të OKB-së". Udhëzimet më të hollësishme për përdorimin e forcës zakonisht përmbahen në procedurat standarde të funksionimit (SOP) të vendosura mbi forcat e OKB-së nga komandanti i forcës. PSV-të përcaktojnë se çfarë nënkuptohet me forcë dhe parimet që rregullojnë përdorimin e saj. Ato synojnë të shpjegojnë në detaje rrethanat në të cilat forca mund të përdoret dhe të përcaktojnë nivelin e përgjegjësisë për të vendosur për përdorimin e saj. PSV-të duhet të përmbajnë gjithashtu udhëzime për mënyrën e përdorimit të armëve (përdorimi i të shtënat paralajmëruese, kontrolli i zjarrit, ndalimet e përdorimit të armëve automatike dhe eksplozivëve dhe aktivitetet që duhet të ndërmerren pas të shtënave). Komandat dhe direktivat në operacionet paqeruajtëse pothuajse gjithmonë përfshijnë paralajmërimet për kontingjentet dhe komandantët lokalë që të përdorin të gjitha mjetet paqësore, duke përfshirë negociatat dhe ndërmjetësimin. Rregullat për përdorimin e forcës, të formuluar nga komandanti i kontingjentit, quhen Rregullat e Angazhimit (ROE) dhe përshkruhen me shkrim. ROE-të përkufizohen si "direktiva që përcaktojnë rrethanat dhe kufizimet në të cilat forcat ushtarake mund të përfshihen në luftë të

armatosur kundër armikut". Versionet e thjeshtuara të ROE mund t'u lëshohen individëve për përdorim të përditshëm, zakonisht në formën e një karte lehtësisht të aksesueshme, e ashtuquajtura Urdhërat për hapjen e zjarrit (OFOF). Udhëzimet për përdorimin e forcës në situata specifike mund të lëshohen gjithashtu nga komandanti i kontingjentit sipas nevojës.

Përdorimi i forcave ushtarake dhe imponimi i paqes

Përdorimi në rritje i forcës ushtarake për të imponuar paqen është një sfidë e veçantë. Në fazat e hershme të operacioneve të zbatimit të paqes, si misioni i dytë në Somali (UNOSOM II), u argumentua se imponimi i paqes ishte një aktivitet ushtarak i cili, megjithëse i dhunshëm në natyrë, nuk ishte i barabartë me luftën dhe madje mund të konsideron në mënyrë të paanshme, për të siguruar përmbushjen e mandatit të OKB-së, pa deklaruar kundërshtarin. Problemi i vendosjes

së forcave ushtarake për të imponuar paqen nuk lidhet vetëm me çështjet e sovranitetit, por gjithashtu ushqeu besimin se ekzistonte një zgjidhje ushtarake për problemet e thella politike që mund të përkeqësonin më tej situatën në terren, nën presionin për strategjitë e daljes së shpejtë. Prandaj, u paralajmërua se besimi në një lidhje të fortë midis përdorimit të forcës ushtarake dhe efekteve politike afatgjata që duhet të kishte ky veprim nuk korrespondon. Pasojat ushtarake dhe politike të përdorimit të forcës do të eliminonin në mënyrë të pashmangshme imponimin e paqes si një proces neutral. Brian Urquhart, Ish-nënsekretari i përgjithshëm i OKB-së për Politikën Speciale thotë: "Fuqia e vërtetë e forcës paqeruajtëse nuk qëndron në aftësinë e saj për të përdorur forcën, por pikërisht në faktin se ajo nuk përdor forcë, dhe kështu qëndron mbi konfliktin dhe ruan pozicionin dhe prestigjin e saj unik"

M.S.

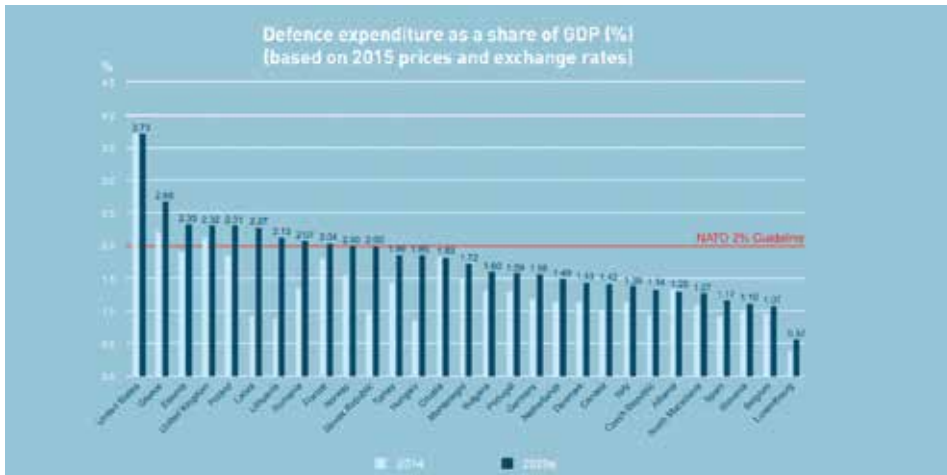
Implikimet e COVID-19 ndaj shpenzimeve në mbrojtje

Sipas Stoltenberg, "aleatët duhet të mbeten të përkushtuar për më shumë investime në siguri. Duhet të kujtojmë gjithashtu se duke investuar më shumë në sigurinë dhe forcat tona të armatosura, ne ofrojmë një qëndrueshmëri më të madhe për vendet tona në përballjen me ngjarje të paparashikuara, kriza dhe fatkeqësi natyrore, siç është tani rasti me COVID-19" (Aitoro, 2020). Megjithatë, ndërsa kriza u thellua dhe u bë e qartë se ajo nuk do të zgjidhej shpejt, ekspertët e NATO-s dhe vetë Sekretari i Përgjithshëm Stoltenberg paralajmëruan se çdo shkurtim irracional i shpenzimeve të mbrojtjes do të kishte pasoja të gjera sigurie si për anëtarët ashtu edhe për Aleancën. rezistencën dhe rrisin cenueshmërinë e aleatëve ndaj kërcënimeve të jashtme. Përvojat e deritanishme tregojnë se ulja e shpenzimeve të mbrojtjes më së shumti reflektohet në zhvillimin e aftësive mbrojtëse, përkatësisht në vonesën e realizimit të projekteve për pajisjen e Forcave të Armatosura. Politika e Aleancës në këtë fushë përcaktohet në parim në rekomandimet e Samitit të Uellsit 2014 për financim afatgjatë dhe të qëndrueshëm dhe arritjen e një niveli prej 2% të PBB-së për shpenzimet e mbrojtjes

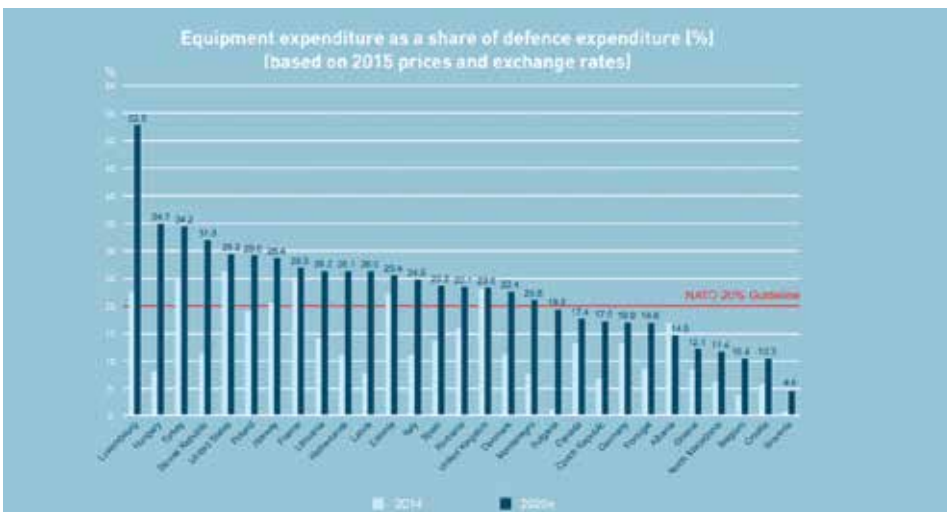
Në prag të pandemisë COVID-19 në mars 2020, Sekretari i Përgjithshëm i NATO-s Jens Stoltenberg ishte shumë i kujdesshëm në lidhje me implikimet e pritshme të COVID-19 për ekonominë, rritjen e parashikuar të PBB-së dhe shpenzimet e mbrojtjes. Vendet anëtare të Aleancës. Ai vuri në dukje se "kriza e koronavirusit në një afat të shkurtër do të ketë pasoja të rënda jo vetëm për ekonominë e vendeve anëtare të NATO-s, por edhe për buxhetet e tyre"

deri në vitin 2024, nga të cilat të paktën 20% do të caktohen. për prokurimin e pajisjeve të reja, duke përfshirë kërkimin dhe zhvillimin e aftësive të reja. Kjo politikë e Aleancës në prag të Samitit të NATO-s në 2021 mund të pësojë disa rregullime për të rritur kostot ekzistuese të funksionimit. Në tetor 2020, në fjalimin e tij në Forumin e Bratislavës GLOBSEC 2020, Stoltenberg tha: "... Ndërsa caktimi i përparësive të mbrojtjes në mes të një krize shëndetësore nuk është një detyrë e lehtë, ne duhet t'i përmbahemi politikës dhe drejtimit tonë të vendosur. Sepse, sepse kërcënimet dhe sfidat që fillimisht na bënë të pranojmë të shpenzojmë më shumë për sigurinë tonë kolektive nuk janë zhdukur. Sepse pandemia ka demonstruar rolin jetësor që luajnë

forcat e armatosura në mbështetjen e përpjekjeve civile. Dhe sepse ne duhet të mbajmë ritmin me përparimin teknologjik në një epokë të konkurrencës së vazhdueshme. Pavarësisht rënies së rritjes ekonomike dhe kërcënimit të një pandemie, ka pasur një rritje të qëndrueshme në shpenzimet e mbrojtjes gjatë gjashtë viteve të fundit, në përputhje me rekomandimet e Samitit të Uellsit 2014. Krahasuar me vitin 2019, viti 2020 shënon vitin e gjashtë radhazi në të cilin ka pasur një rritje prej 3.9% në shpenzimet reale të mbrojtjes midis aleatëve evropianë dhe Kanadasë. Në vitin 2020, njëmbëdhjetë (11) anëtarë të NATO-s arritën nivelin e të paktën 2% të PBB-së së investimeve për shpenzimet e mbrojtjes, ndryshe nga tre (3) anëtarët në 2014.

Burimi: The Secretary General's Annual Report 2020, 2021, fq.52.

Burimi: The Secretary General's Annual Report 2020, 2021, fq.52

Pandemia e ka bërë mjedisin e sigurisë shumë më të paparashikueshëm. Nevoja që aleatët të investojnë në sigurinë e shteteve dhe qytetarëve të tyre është bërë më e rëndësishme se kurrë. Ndryshe nga pritshmëritë që investimet në mbrojtje do të bien, nëntëmbëdhjetë (19) anëtarë të NATO-s shpenzuan shumë më tepër për armatim në vitin 2020 sesa në vitin 2019. Tetëmbëdhjetë anëtarë (18) arritën nivelin e të paktën 20% të alokimit të fondeve për blerjen e pajisjeve të reja kryesore, duke përfshirë kërkimin dhe zhvillimin, krahasuar me vitin 2014 (The Secretary General's Annual Report 2020, 2021, fq.50). Duke vazhduar të investojnë në shpenzimet e mbrojtjes, aleatët jo vetëm që kanë shpenzuar më shumë, por gjithashtu kanë dhënë më shumë në zhvillimin e aftësive të tyre mbrojtëse dhe ushtarake që i duhen NATO-s. "Ata kanë investuar në përmirësimin e gatishmërisë, qëndrueshmërisë dhe ndërveprimit të forcave të tyre të armatosura në përputhje me Objektivat e Aftësisë për të siguruar që NATO ka aftësitë dhe forcat që i nevojiten. (The Secretary General's Annual Report 2020,

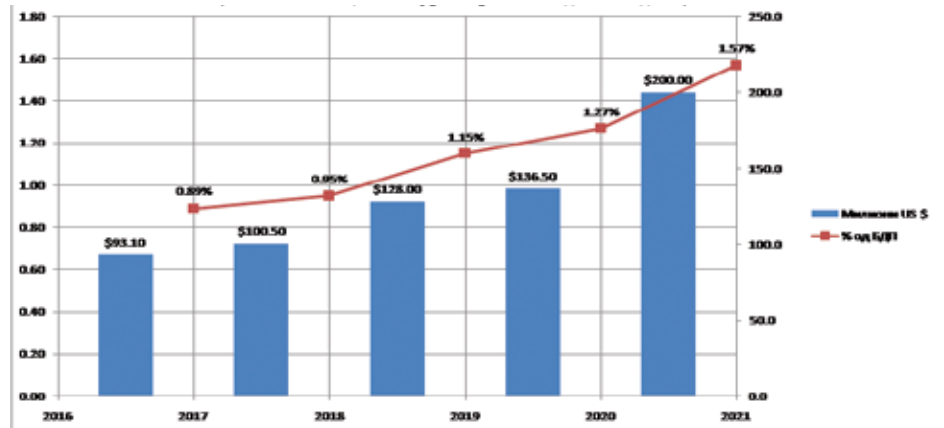
2021, fq.50)".

Ndikimi i COVID-19 ndaj shpenzimeve në mbrojtje e Maqedonisë së Veriut Dy vjet para anëtarësimit në NATO, Republika e Maqedonisë së Veriut më në fund është kthyer në rrugën e financimit të qëndrueshëm. Megjithatë vitet e para ishin më stabilizuese sesa rritja e konsiderueshme e buxhetit të mbrojtjes, u ndërmorën hapa për të përbushur angazhimet e marra nga Aleanca në Samitin e Uellsit 2014. Në mars 2020, ish-Republika Jugosllave e Maqedonisë u bë anëtare e plotë e Aleancës dhe ishte e përkushtuar për zbatimin e politikave dhe rekomandimeve të NATO-s në të gjitha fushat e planifikimit, përfshirë ato që lidhen me ndarjen e financimit dhe sfidën e arsyeshme të ndërtimit të kapaciteteve (Burden Sharing and Reasonable Challenge). Në vitin 2020, shpenzimet për mbrojtjen në Maqedoninë e Veriut ishin parashikuar dhe miratuar në 1.37% të PBB-së ose 138 milionë dollarë amerikanë. Nga këto mjete, 18,23% ose në asete reale 33,6 milionë dollarë amerikanë u ndanë për blerjen e pajisjeve të reja, përkatësisht për zhvillimin e aftësive mbrojtëse të

ushtrore. Sipas të dhënave të marra nga Ministria e Mbrojtjes përmes aksesit të lirë në informacionin publik, shihet se për shkak të COVID 19 në muajt maj dhe shtator shpenzimet totale të mbrojtjes për vitin 2020 janë ulur me 29 milionë dollarë dhe janë ulur në 1.27% të BPV-së. Me dy buxhetet suplementare, shpenzimet e mbrojtjes pësuan korrigjime të konsiderueshme, veçanërisht në fushën e shpenzimeve jo thelbësore dhe pajisjeve dhe modernizimit. Kështu, fondet e parashikuara fillimisht për pajisje në masën 18,23% u reduktuan në 11,44% ose në terma realë u zvogëluan pothuajse përgjysmë, pra me 15,8 milionë USD dhe u zvogëluan në 17,8 milionë USD (Ministria e Mbrojtjes, 2020a). Ky reduktim i mjeteve për pajisje dhe modernizim ka reflektuar në dinamikën e realizimit të projekteve për pajisjen dhe modernizimin e Ushtrisë të dhëna në Planin Afatgjatë për zhvillimin e aftësive mbrojtëse 2019-2028 (DPROS 2019-2028). Pavarësisht reduktimeve, është e rëndësishme të theksohet se ka pasur vazhdimësi në financimin e projekteve të vazhdueshme të pajisjes dhe modernizimit të Armatës. Të themi të vërtetën, shkurtimeve nuk ishin vetëm për shkak të ndikimit të pandemisë në shpenzimet e mbrojtjes, por edhe për shkak të tkurrjes së ekonomive dhe pamundësisë për të ofruar në kohë pajisje dhe armatime ushtarake nga prodhuesit. Inkurajues është fakti se buxheti i miratuar për shpenzimet e mbrojtjes për vitin 2021 është 1.57% e PBB-së ose realisht 200 milionë dollarë, nga të cilat 25.69% ose 51 milionë dollarë janë planifikuar për blerjen e pajisjeve të reja. Sipas ministres së Mbrojtjes Shekerinska, "me buxhetin për vitin 2021 do të vazhdojmë procesin e pajisjes dhe modernizimit të ushtrisë, për të cilën janë paraparë 38 për qind më shumë mjete sesa në buxhetin e vitit 2020. Ne investojmë realisht në gjeneratën e ardhshme të pajisjeve, gjeneratën e ardhshme të armatimeve, sigurimin e pajisjeve, sigurimin e pajisjeve të përshtatshme që do të jenë të përshtatshme për një shtet anëtar të NATO-s. Situata e krizës me COVID-19 në të cilën gjendemi më së miri tregon se investimi në ushtri është investim në sigurinë e të gjithë qytetarëve. "Në këto tre vite, rritja e buxhetit të mbrojtjes na ka lejuar të kemi një ushtri të motivuar, më të trajnuar dhe më të pajisur". Për të tretin vit radhazi, ka pasur një rritje të vazhdueshme dhe të qëndrueshme të shpenzimeve për mbrojtjen me një nivel mesatar vjetor prej 0.2 pikë përqindje të PBB-së. Nëse do të vazhdojmë të investojmë në mbrojtje me këtë ritëm

në vitet në vijim, deri në vitin 2024, e ndoshta edhe më herët, vendi ynë do të arrijë nivelin e të paktën 2% të PBB-së duke investuar në shpenzimet e mbrojtjes në përputhje me parimet e Samitit të Uellsit, që nga viti 2014.

COVID-19 dhe implikimet ndaj zhvillimit të shkathhtësive të mbrojtjes në Armatë Projektet e pajisjes dhe modernizimit të ushtrisë ndahen në dy grupe prioritesh. Në grupin e parë bëjnë pjesë ata që janë të destinuar për nevojat e forcave të deklaruara për aktivitete të NATO-s në fushën e mbrojtjes kolektive, gjegjësisht Grupi i Batalionit të Lehtë të Këmbëorisë (LPG) dhe njësitë tjera, ndërsa në grupin e dytë bëjnë pjesë njësitë e tjera të Armatës. Sipas projekteve të paraqitura në Planin për pajisjen dhe modernizimin, i cili është pjesë përbërëse e DPROS 2019-2028, përmes kontratave shumëvjeçare parashikohet të sigurohen mjete të reja të blinduara, mjete jo luftarake, pajisje logjistike për njësitë e deklaruara, pajisjet e informacionit dhe pajisjet kibernetike, pajisjet e sigurisë, këmbëorisë dhe artilerisë. Për këtë qëllim, shteti pritet të shpenzojë 699 milionë euro për periudhën e planifikuar (DPROS 2019-2028, 2019). Se plani është real dhe i realizueshëm në përputhje me nivelin e ambicjes, vërtetohet nga disa njoftime për shtyp të publikuara në faqen zyrtare të Ministrisë së Mbrojtjes, duke iu referuar prokurimit të pajisjeve të reja për nevojat e Ushtrisë në vitet e fundit. “Në vitin 2020, në fushën e pajisjeve, Ushtria mori tre makineri të reja inxhinierike shtesë dhe po bëhet prokurimi i mjeteve të blinduara të lehta për Grupin Luftarak të Lehtë të Këmbëorisë, që është njësi e deklaruar nga NATO. Po në vitin 2020 është nënshkruar një marrëveshje me Çekinë për dhurimin e pajisjeve ABHO për nevojat e Ushtrisë në vlerë prej 190 mijë euro. Në mars të vitit 2021, përmes një donacioni nga Shtetet e Bashkuara të Amerikës, filloi realizimi i projektit për konvertimin e armëve personale me pushkë të kalibrit 5.56 mm. Në fazën e parë, Shtetet e Bashkuara të Amerikës i dhuruan ushtrisë 1269 pushkë automatike M-4, të cilat janë plotësisht të papërdorura për nevojat e Batalionit të Lehtë të Këmbëorisë. Ky projekt pritet të përfundojë plotësisht në vitin 2022 dhe përfshin pajisje dhe pajisje të tjera ushtarake shtesë për mbrojtjen e ushtarëve. Në prill 2021, Republika e Turqisë dhuroi një tren tërheqës të destinuar për transportin e automjeteve të blinduara dhe makinerive të rënda. Në kuadër të prokurimit të pajisjeve të reja për nevojat e Ushtrisë, në përputhje me DPROS 2019-2028, është planifikuar të sigurohen gjithsej 249 mjete të blinduara të lehta me

rrota (LOV) në vlerë të përgjithshme prej 249 milionë eurosh. dy periudha, 151 në periudhën 2019–2024 dhe 98 në periudhën 2025–2028. Sipas Ministrisë së Mbrojtjes, Qeveria e Republikës së Maqedonisë së Veriut “do të investojë 210 milionë dollarë amerikanë në projektin tashmë të filluar shumëvjeçar (2019-2024) për blerjen e 151 automjeteve të blinduara të lehta (LOV) si projekt kryesor në DPROS 2019-2028 për modernizimin dhe pajisjen e Ushtrisë, një projekt që synon pikërisht pajisjen e LPGB-së. Projekti zbatohet si një projekt shumëvjeçar në bashkëpunim me Qeverinë e SHBA-së duke përdorur programin e Shitjeve Ushtarake të Jashtme (FMS), i cili përdor edhe fondet e SHBA-së - Programi Evropian i nxitjes së rikapitalizimit (ERIP) ku vendit tonë për vitin fiskal 2017 i miratohet 30 dollarë amerikanë. milionë ekskluzivisht për prokurimin e LOV), CRIFF dhe Programin 333 (Section 333 Authority to Build Capacity – Defence Security Cooperation Agency) pra pjesa e qeverisë amerikane do të jetë rreth 20-25% e shumës totale. Dorëzimi i automjeteve pritet të fillojë në vitin 2022” (Ministria e Mbrojtjes, 2021a). Përkundër trendit pozitiv në prokurimin e pajisjeve të reja, si rezultat i reduktimit të shpenzimeve të mbrojtjes në vitin 2020, veçanërisht të atyre të destinuar për pajisjen e Ushtrisë, mund të vërehet se disa nga projektet që parashikohet të fillonin në vitin 2019, 2020 dhe 2021 dhe të cilat janë planifikuar me Planin për pajisjen dhe modernizimin që është pjesë përbërëse e DPROS 2019-2028 shtyhen. Kjo dërgoi një sinjal të qartë se në afat të gjatë një tendencë e tillë e zvarritjes së zbatimit të projekteve të pajisjeve do të ndikojë seriozisht në zhvillimin e mëtejshëm të aftësive mbrojtëse të vendit dhe mund të dëmtojë gatishmërinë e Armatës. Vonesa në fillimin e zbatimit ka mbuluar projektet që kanë të bëjnë me prokurimin e 44 mjeteve motorike jo luftarake me vlerë 4,3 milionë euro, mjeteve speciale dhe

mjeteve të forcave speciale me vlerë 18,4 milionë euro, pajisje për Policinë Ushtarake me vlerë 14,5 milionë euro, 18 105 mm. Artileri me vlerë 6.4 milion euro, bateri PVO me rreze shumë të shkurtër me vlerë 20 milion euro dhe projekte të tjera në përputhje me DPROS 2019–2028.

Sfidë shtesë për realizimin e projekteve të planifikuara për pajisjen e Ushtrisë në vitin 2020 ishte angazhimi i saj në mbështetje të institucioneve të tjera shtetërore dhe qytetarëve në përballjen me pandeminë. Përkatësisht, nga fillimi i pandemisë, Ushtria është thirrur për të mbështetur forcat e Ministrisë së Brendshme, Ministrisë së Shëndetësisë dhe Vetëqeverisjes Lokale në luftën kundër COVID-19. Angazhimi i Ushtrisë ka qenë për të gjithë kohëzgjatjen e gjendjes së jashtëzakonshme nga 13 mars deri më 13 qershor, si dhe gjatë krizës nga 20 nëntori deri më 10 dhjetor. Për tërë periudhën e angazhimit të Armatës në mbështetje të pushtetit civil dhe qytetarëve gjatë vitit 2020 janë shpenzuar gjithsej 40,5 milionë denarë ose 797.000 dollarë amerikanë. Po ashtu, në kuadër të angazhimit të Ushtrisë në mbështetje të forcave të MPB-së në përballjen me krizën e migrantëve në kufirin jugor gjatë vitit 2020, janë shpenzuar 20,4 milionë denarë ose 399.000 dollarë (Ministria e Mbrojtjes, 2021c). Gjithsej 60,9 milionë denarë ose 196.000 dollarë janë shpenzuar për angazhimin e Ushtrisë në mbështetje të autoriteteve civile dhe qytetarëve në vitin 2020 nga buxheti i Ministrisë së Mbrojtjes. Kjo është një shumë solide e cila është afër 1% e buxhetit të mbrojtjes për vitin 2020 ose 6.7% e fondeve të shpenzuara për pajisjen dhe modernizimin e Armatës në vitin 2020. Nëse shpenzimet e bëra nga Ushtria gjatë gjendjes së jashtëzakonshme dhe krizës në vitin 2020 do të rimbursoheshin, atëherë këto mjete do të mund të përdorëshin për realizimin e një prej projekteve të planifikuara të pajisjes dhe modernizimit.

Dr. Igor Gjoreski

Shtëpia përkujtimore e Kuzman Josifoski Pitus – dëshmitar i historisë

Nën Kullat e Markos në Prilep është Shtëpia Përkujtimore e Kuzman Josifoski-Pitit, një intelektual dhe revolucionar i jashtëzakonshëm, i bazuar fort në kushtetutën e shtetit maqedonas. Shtëpia përkujtimore është një monument i rëndësishëm kulturor i historisë së re

Për meritat e mëdha të heroit kombëtar Kuzman Josifoski-Pitu, për nder të tij disa institucione mbajnë emrin e tij, janë ngritur memorialë të shumtë, buste përkujtimore, jo vetëm në Prilep, por edhe në mbarë vendin, si dhe në kazernat në Tetovë, dhe ka një pllakë përkujtimore në Fakultetin Juridik në Beograd. Vetëm dhjetë minuta nga qendra e Prilepit ndodhet shtëpia përkujtimore e Kuzman Josifoski-Pitit. Përpara portës së drurit do t'ju presë nikoqiri i sjellshëm, kuratori këshilltar, historiani Rubinço Belçeski. Në oborr, i gjerë, i shtruar, i rrethuar me oborre, do të shtrëngoni duart me historinë. Klasat e historisë mbahen shpesh këtu. Do të mësoni se objekti ka një rëndësi të madhe për Luftën Nacionalçlirimtare, sepse familja ka lindur këtu, përveç Kuzmanit, vëllait të tij Asparuh, motrave Mara dhe Stefanka, të cilat ishin luftëtare të para, të ngopura me frymën revolucionare. Shtëpia u vendos nën mbrojtjen e shtetit në vitin 1971, kur u shpall monument kulture. Në vitin 1977 është rikonstruktuar tërësisht dhe ka marrë pamjen autentike dhe vitin e kaluar janë bërë rikonstruksione shtesë. Turi i Muzeut nis nga ballkoni i hapur prej druri, nga ku futesh në tre dhoma të rregulluara për ekspozitën ekzistuese muzeale, historike dhe etnografike, përmes së cilës rrëfëhet veprimi dhe veprimtaria revolucionare e Kuzmanit. Me admirim depërton në ekspozitat e vendosura në shtëpinë përkujtimore dhe çdo vizitor lëviz nëpër faqet e

mundimshme dhe në të njëjtën kohë më madhështore të historisë sonë moderne të cilat përfshijnë veprën dhe mendimin revolucionar të Kuzman Josifoski-Pitu. Autori i ekspozitës është Koce Solunski. Dhoma e parë në të djathtë, e cila ishte një dhomë gjumi, tregon jetën e familjes Josifoski. Këtu do të shihni shtratin e hekurt në të cilin flinte Kuzman, një portret të Maxim Gorky, një tabelë fotografish, një tavolinë dhe një karrige, ku shfaqen fotot e familjes. Në dhomën e dytë, e cila ishte kuzhinë, ekspozohen enët e kuzhinës që përdorreshin në atë kohë: kaldaja, tava bakri, saan, furra, tava bakri. Në dhomën më të madhe ndodhet ekspozita e përhershme historike, me sendet personale të Kuzmanit. Në panele ekspozohen dokumente, fotografi, letra, libra dhe ekspozita të tjera që lidhen me jetën dhe rrugën revolucionare të Kuzmanit. Në mes është një vitrinë në të cilën ndodhet Dekreti për shpalljen e Kuzman Josifoski-Pitit hero kombëtar. Ai u emërua një nga shtatë heronjtë e parë, më pas mbajtësi i letërnjoftimit të medaljes "Hero i Popullit", një pjesë e letërsisë që lexoi, si dhe botime kushtuar jetës dhe rrugës së tij revolucionare. Aty gjendet edhe aparati i tij "Kodak", tabela e tij e shahut me figura metalike, ndërsa në mure janë pjesë e letërkëmbimit të gjerë të Kuzmanit nga koha e Luftës Nacionalçlirimtare, si dhe portreti i Kuzmanit i bërë nga artisti prilep, Kiril Gegoski në vitin 1977. (Vaj në kanavacë). Rrobat e veshura nga nëna e Kuzmanit janë të ekspozuara në musandra.

Ekspozitat e reja në shtëpinë-përkujtimore të Kuzman Josifoski-Pitit

Artisti i Prilepit Metodi Iskov ka realizuar një portret me imazhin e heroit kombëtar i cili është vendosur në shtëpinë përkujtimore të Kuzman Josifoski Pitu. Iskov thotë se si artist ishte kënaqësi për të që të realizonte një portret me përmasa 50 me 70 cm me imazhin e heroit kombëtar Kuzman Josifoski-Pitu. "Për të bërë portretin e shtëpisë përkujtimore kam përdorur një teknikë të kombinuar të disa materialeve dhe kam eksperimentuar. Shpresoj se kam qenë në gjendje ta kap personazhin në një mënyrë pak më ndryshe nga mënyra e zakonshme, klasike. Unë u përqendrova më shumë në linearitetin dhe disa pjesë të pjesshme të sheshta që i japin shprehjes së tyre karakterit. Sfidat ishin të mëdha sepse ishte e nevojshme të kapej periudha kohore e jetës së tij dhe e tashmja, pra jeta moderne që kemi sot. Prandaj mendoj se shfaqja moderne e portretit e kap këtë dhe çdo vizitor i shtëpisë përkujtimore do ta vërë re", thotë artisti Metodi Iskov.

Karolina Mivevska
Zoran Vasilevski

Mbështetje vetëqeverisjes lokale

Gjatë periudhës së kaluar ekipi për bashkëpunim civilo-ushtarak pranë Shtabit të Përgjithshëm të Armatës nën udhëheqjen e kolonelit Erol Memish dhe ekipi i përfaqësuesve të bashkëpunimit civilo-ushtarak nga Zyra për Mbështetjen e Mbrojtjes në SHBA, kanë vizituar komunën e Shtipit, më saktë kanë zhvilluar takim me përfaqësuesit e Njesisë Zjarrfikëse (PPE) të qytetit. Pasojat dhe përmasat e zjarreve të vitit të kaluar, si dhe mënyra e përballimit të tyre, hapi një sërë pyetjesh lidhur me mbështetjen dhe bashkëpunimin me vetëqeverisjen lokale. Gjatë vizitës në njësinë e zjarrfikësve patëm mundësinë ekskluzive të shohim pajisjet që disponon, si dhe të njihemi me mënyrën e punës dhe mundësinë e përpjekjeve të përbashkëta në të ardhmen që do të kontribuonin në efikasitetin më të madh të zjarrit. Deri më tani, është folur për përpjekje për të dhuruar komplete speciale PPE si dhe specifikime për nevojat e identifikuara. Më 17 shkurt 2022 përfaqësuesi nga J-9/GS i Armatës Rreshter Marija Pelikon dhe përfaqësuesi i Departamentit për Bashkëpunim Civil-Ushtarak nga WP 7925

Petrovec kapiten Igor Gjorgjievski në bashkëpunim me ekipin e CVS. përfaqësues nga Zyra për Mbështetjen të Mbrojtjes në SHBA, realizuan takim me kryetarin e Komunës së Gjevgjelisë, z. Andon Saramandov. Qëllimi i vizitës ishte vazhdimi i projekteve të filluara për mbështetjen e vetëqeverisjes lokale, si dhe vazhdimi i bashkëpunimit civilo-ushtarak me autoritetet lokale. Gjatë vizitës disa orëshe në komunë, përfaqësuesit tanë, si dhe kolegët e ekipit të CVS në SHBA, u njohën me punën e komunës së Gjevgjelisë, gjendjen aktuale, nevojat që kalojnë ndër vite, si dhe projekte që janë me interes të përbashkët. Gjatë vizitës, ekipi ynë pati rastin të vizitojë Njësinë Territoriale të Zjarrfikjes

TPPE-Gevgjeli, dhe në bashkëbisedim me komandantin të njoftohet me punën dhe sfidat e përditshme me të cilat ballafaqohet. Nga vizita mund të konkludohet se ka fusha interesi ku mund të punohet dhe të ndikohet për të përmirësuar efikasitetin dhe efektivitetin dhe se do të vazhdojmë të mbështesim në mënyrë aktive pushtetin vendor brenda mundësive dhe kapaciteteve të disponueshme. Më 20 shkurt 2022 është bërë një vizitë në Kërçovë, përkatësisht në dy komunat lokale, fshatin Podvis dhe fshatin Bërzhdani të zonave rurale. Përfaqësuesi gjeneralit të Armatës J-9/GS ishte nënkoloneli Erol Memish dhe ekipi i CVS në Shtetet e Bashkuara të Amerikës dhe Shkëlqesia e saj, Ambasadorja e SHBA-së në Maqedoni, znj. Kate Marie Burns. Qëllimi i kësaj vizite ishte hapja madhështore dhe përdorimi i dy kontejnerëve të përshtatur në klasa dhe vënia në punë e tyre për fëmijët nga zonat rurale të bashkive të sipërpërmendura. Kjo konfirmon edhe një herë rëndësinë e Armatës në mbështetje të vetëqeverisjes lokale, por edhe në shërbim të qytetarëve.

Strategjia e inteligjencës artificiale të Forcave të Armatosura të Izraelit

Izraeli ka miratuar një strategji të re për përfshirjen dhe përdorimin e inteligjencës artificiale në forcat e tij të armatosura. Strategjia e re u promovua si pjesë e ngjarjes treditore të Javës së AI 2022 në Qendrën Ndërdisciplinore të Kërkimeve Kibernetike Blavatnik dhe Qendrën e Inteligjencës Artificiale dhe të Dhënave të Universitetit të Tel Avivit. Veprimtaria përfshinte një seancë për prezantimin e strategjisë së re të inteligjencës artificiale të Forcave të Mbrojtjes izraelite.

Një zyrtar i lartë i Forcave të Mbrojtjes të Izraelit (IOS) tha se Forcat e Armatosura izraelite do t'i nënshtrohen një transformimi dixhital në të gjitha degët dhe komandat e saj. Kjo do të jetë hera e parë që IOS ka një plan të larmishëm dhe me shumë komanda për përdorimin e inteligjencës artificiale.

Për Forcat e Mbrojtjes izraelite, kjo strategji ofron mundësi të reja në përdorimin e teknologjive të reja dhe inteligjencës artificiale për një efektivitet më të madh në konfliktet e ardhshme, që nënkupton përpunimin e një sasive të madhe të dhënash të gjeneruara nga sensorë të ndryshëm dhe shndërrimin e

tyre në informacione të kuptueshme për përdorimin e tyre të duhur.

Strategjia e re lejon që IOS të jetë më efikas, më i shpejtë dhe më i mirë.

“Ne po luftojmë në shumë arena me kërcënime dhe sfida të reja dhe kjo strategji na jep më shumë fleksibilitet”, tha zyrtari.

Raportet tregojnë se inteligjenca artificiale luajti një rol kyç në konfliktin izraelit me Hamasin në Gaza në maj 2021.

Strategjia do të zbatohet përmes Njesisë së sapocentralizuar të Inteligjencës Artificiale, e cila u krijua si pjesë e transformimit të përgjithshëm dixhital të Forcave të Mbrojtjes izraelite, me mbështetjen e Shefit të Shtabit të

Përgjithshëm izraelit Aviv Kochavi gjatë viteve të fundit. Transformimi dixhital është fokusi i Planit shumëvjeçar të Izraelit Momentum, i lëshuar në vitin 2020, dhe përfshin zbatimin e teknologjisë së informacionit në njësitë e vijës së parë, si dhe zhvillimin e njësive të reja si njësia shumëdimensionale.

Qëllimi i Forcave të Mbrojtjes izraelite nuk është vetëm të ketë sisteme që përdorin inteligjencën artificiale, por edhe të inkorporohen sistematikisht në forcat e armatosura. Strategjia mundëson skenarë të shumtë që përfshijnë përdorimin e sensorëve nga platforma të ndryshme për të mbledhur të dhëna mbi kërcënimet e mundshme dhe për ta dërguar atë informacion në sistemet reaguese. Të dhënat e mbledhura nga ajri, toka apo deti mund të kombinohen me ndihmën e inteligjencës artificiale, duke krijuar një pamje të përbashkët operacionale për forcat e armatosura. Një nga përfitimet më të rëndësishme të përdorimit të inteligjencës artificiale në fushat e betejës është shmangia e çdo lloj dëmtimi kolateral.

Lufta kundër dezinformatave

Cilat shkathtësi dhe kapacitete duhet t'i zhvillojmë për tu ballafaquar me dezinformatat?

Hapi i parë i cili duhet të ndërmerret ka të bëjë me kontrollin e burimit të informatës, se a kemi të bëjmë me një media të etabluar ose për internet portal dhe informatat teja që lidhen me të dhe a respektohen rregullat themelore të gazetarisë etike të cilat merren parasysh minimum tri burime tjera për vërtetimin e informatave në kuadër të tekstit gazetaresk. Është shumë e rëndësishme që të kontrollohen burimet në rrjetete sociale – grupet e ndryshme dhe burimet nga ku përdoruesit e këtyre rrjeteve i marrin informatat e tyre. Te protalet mirë është të vëhet re edhe impresumi si dhe ueb faqja e internetit (url.). Një hulumtim i shkurtër i temës ka të bëjë me hapin e dytë. Mos krijoni mundësi të bazuar në një burim të vetëm. Bëni hulumtim rreth temës dhe merrni parasysh disa burime. Në rast se nuk mund të gjeni burim të etabluar që e vërteton informatën, atëherë me siguri se kemi të bëjmë me një lajm të rremë. Vini re edhe tonin në të cilin është transmetuar informata. Lajmet dhe informatat me jehonë të fuqishme emocionuese përhapen më shpejtë dhe në mënyrë më efikase. Keni kujdes sidomos ndaj këtij lloji të informatave. Hapi i tretë ka të bëjë me vetëanalizën. Para se të transmetoni ndonjë informatë të caktuar, sidomos në rrjetet sociale, duhet të pyeteni se përse e bëni këtë, se cilat janë qëndrimet dhe bindjet e mia personale rreth kësaj teme. Këtyre informatave duhet t'u qasemi me shumë vëmendje. Përdorimi i disa indikatorëve dhe mjeteve do t'ju mundësojë detektimin e shpejtë të ndonjë lajmi të rremë. Ky është hapi i katërt. Në qasjen e parë deri te informata kontrolloni datën dhe orën e publikimit. Bëni një kërkim të shkurtër rreth besueshmërisë së citateve të përdorura përmes mjetit kërkues Google. Ekzistojnë edhe disa mjete themelore për kontrollin e fotografive. Me një kërkim të thjeshtë në

Për t'u ballafaquar me dezinformatat nevojitet një pikëpamje nga dy aspekte: zhvillim të shkathtësive individuale dhe zhvillim të kalaciteteve institucionale. Në kontekst të shkathtësive individuale, ekzistojnë disa hapa bazikë në mënyrë që të mund të detektohet faktikisht një informatë e pasaktë dhe të mos qenurit pjesë e zinxhirit të transmetimit të informatave apo lajmeve të rreme

„Google Images“, mund të shihni a është e re fotografia ose e njejta është përdorur edhe më parë. Videot mund të kontrollohen në mënyrë të thjeshtë – krijoni të a.q “thumbnails” nga një video e caktuar të ndonjë ueb faqeje për atë qëllim (p.sh. „boingboing.net), ku më pas fotografitë do t'i kontrolloni në Google Images. Kur bëhet fjalë për detektimin dhe ballafaqimin me dezinformatat në nivel institucional, nevojitet të zhvillohet një sistem gjithpërfshirës që mundëson punë në disa fusha. Në esencë, sistemi duhet të përfshijë tre grupe të kapaciteteve të interesit: preventive, proaktive dhe reaktive. Parandalimi është baza e cila do të mundësojë ballafaqimin me dezinformatat nga më shumë pika dhe nga më shumë aktorë. Kur kemi të bëjmë me këtë grup të kapaciteteve, parimisht mendohet në zhvillimin e njohurive mediale që mundëson një front të bashkuar me të gjithë steikholderët në vend, duke përfshirë këtu edhe qytetarët, kundër kalimit të dezinformatave në mjedisin e informimit. Në kontekst të mbrojtjes, kjo do të thotë përafrim në fushën dhe në rëndësinë e sistemit të mbrojtjes dhe të NATO-s deri

te audience më e re. Edukimi për lajmet e mundshme të rreme në fushën e mbrojtjes është kyç për një fuqi më të vogël për transmetimin e dezinformatave në kuadër të audiencës kyçe. Në këtë grup bëjnë pjesë edhe trajnimet rreth ndikimit të dëmshëm të dezinformatave, si dhe bashkëpunimi me institucione shtetërore që kanë të bëjnë me lidhje të ngushta, organizata jo qeveritare dhe realizim të parandalimit. Proaktiviteti ka të bëjë me anticipimin e parakohëshëm të dezinformatave të mundshme në një fushë të caktuar, planifikimet përkatëse për ballafaqim dhe prodhim të materialit informativ me informata të bazuara në efekte të cilat do të mund të përgatitnin opinionin për njohje të shpejtë të dezinformatave. Njëri ndër segmentet e rëndësishme në kuadër të proaktivitetit të një institucioni të caktuar është brendimi – procesi ky i cili zgjatë për një kohë të më gjatë kohore dhe paraqet krijimin e një identiteti vizuel, dukshëm të qartë dhe i lehtë për të mbajtur mend. Kuptimi se dezinformatat ekzistojnë, se të njejtat janë për çdo ditë pjesë e mjedisit informativ në të cilën jemi të ekspozuar dhe se nevojitet që të gjitha informatat të cilat nuk na përkojnë t'i vendosim në një test të besueshmërisë, tregon hapin crucial në reduktimin e ndikimit të dëmshëm për lajmet e rreme. Secili individ ndoshta është edhe “mburojë” më e mirë kundër kësaj dukurie negative, të ndihmuar nga përpjekjet organizative dhe individuale, sidomos në kontekst të aspekteve preventive në luftën kundër dezinformatave. Një është e sigurt – fuqia e tyre është më e madhe është shumë më e madhe se sa që në vete kanë faktet, por kjo nuk duhet të na demotivojë. Përkundrazi, lufta jonë me dezinformatat duhet të jetë e vazhdueshme, agile dhe gjithëpërfshirëse.

Ivan Petrushevski

Kontrolloni burimin e informatës

1

Kontrolloni burimin e informatës
Burimi i informatës është hapi i parë drejtë dallimit a kemi të bëjmë me informatë të rrejshme. Kontrolloni burimin – a bëhet fjalë për media të etabluar, apo për portal interneti, kontrolloni informatat tjera që kanë të bëjnë me të dhe a respektohen rregullat bazime të gazetarisë etike që merr parasysh minimum 3 burime themelore për të vërtetuar informatat në tekstin gazetaresk. Është e rëndësishme që të kontrollohen burimet në rrjetet sociale – grupet e ndryshme dhe burimet nga të cilat këto përdorues të rrjeteve i marrin informatat e tyre. Te portalet lexoni impresumin e tyre (vendi në të cilën shkruhen emrat e personave që udhëheqin me portalin), si dhe faqen e internetit (url).

Republika e Maqedonise

Ministria e Kulturës, Shikimit dhe Sportit

Spektori i Komunikimit Analitik

D E Z I N F

Përdorni disa indikatorë dhe mjete bazike për t'u ballafaquar me dezinformatat

4

Gjatë qasjes së parë deri te një informatë e caktuar Kontrolloni datën dhe orën e publikimit. Bëni një kërkim të shkurtër rreth besueshmërisë së citateve të përdorura përmes një kërkimi të thjeshtë në Google. Ekzistojnë edhe disa mjete bazike për kontrollin e fotografive. Me një kërkim të thjeshtë në Google Images, mund të shihni a kemi të bëjmë me fotografi të re, apo e njejta është përdorur paraprakisht në kontekst tjetër.

Secili prej nesh mund të luftën kundër d

Këto janë disa nga re për ballafaqimi dezinfo

2

Hulumtoni temën për të cilën jeni të interesuar

Mos krijoni mendimin personal të bazuar mbi vetëm një burim në të cilin e keni gjetur informatën. Bëni një hulumtim të shkurtër rreth temës dhe merrni parasysh disa burime. Në rast se nuk mund të gjeni burim të etabluar që e vërteton Informatën parimore, në atë rast, me siguri se kemi të bëjmë me lajm të rrejshëm. Vërtetoni edhe tonin në të cilin është transmetuar informata. Lajmet dhe informatat me nivel më të lartë emotive shpërndahen më shpejt dhe në mënyrë më efektive. Bëni kujdes ndaj këtij lloji të informatave.

INFORMATA

3

Mendoni para se të transmetoni informatë të caktuar

Është jashtëzakonisht e rëndësishme që para se të transmetoni një informatë të caktuar, sidomos në rrjetet sociale, të pyetni veten – përse e bëj këtë, cilat janë qëndrimet dhe bindjet e mia personale në lidhje me temën a ekziston anëshmëri e caktuar te unë sa i përket temës.

Në natyrën e njeriut është që të besojmë në informata të cilat janë të përafërta me bindjet dhe qëndrimet tona. Këtyre informatave duhet t'u qasemi me kujdesin më të madh.

Jep kontributin e tij në lezinformatave

komandimet bazike në mënyrë efektive me informatat

Sistemi anti ajror italian „SIDAM 25“

Qëllimi parësor i sistemit të mbrojtjes ajrore vetëlëvizëse "SIDAM 25" (Sistema Italiano di Difesa Aerea Mobile / Sistemi italian për mbrojtjen ajrore të lëvizshme), është mbrojtja ajrore kundër helikopterëve, avionëve luftarakë që fluturojnë në lartësi të ulëta dhe raketave, pra objektivave që fluturojnë në një shpejtësi prej 50-300 m/s, ndërsa qëllimi dytësor i saj është veprimi ndaj mjeteve të armikut të blinduara lehtë dhe të pablinduara. Baza e mjetit luftarak është mjeti i blinduar M113A2, mbi të cilin janë bërë disa modifikime, si p.sh., çatia e mjetit është e përforcuar dhe ka një hapje prej 1.48 m për të vendosur kupolën luftarake me peshë 3200 kg, në vend të një rezervuar për karburant, janë instaluar dy dhe është instaluar një njësi ndihmëse e naftës me fuqi 10 kW, e cila shërben për furnizimin me energji elektrike të kupolës luftarake dhe sistemeve të objektivit pa përfshirë ngasjen kryesore, modifikimin e amortizatorëve për shkak të rritjes. peshës, në anën e majtë të mjetit janë bërë ndihmës të hapur dhe më shumë. Armatura e automjetit dhe kupola luftarake janë bërë nga pllaka të salduara të aliazhit të aluminit të tipit 5083, e cila përbëhet nga alumini, mangani dhe magnezi. Armatura bazë siguron mbrojtje nga armët e lehta të këmbësorisë dhe granatahedhës, dhe trashësia maksimale e saj është 38 mm.

Pjesa e përparme e mjetit është e vendosur në anën e djathtë të ngasjes dhe transmisionit, ndërsa përpara të majtës është drejtuesi i mjetit. Për nevojat e shoferit, mbi pozicionin e tij janë montuar një hapje dhe 4 periskopë model M17, të cilët drejtohen përpara dhe majtas. Në mënyrë që shoferi të mund të lëvizë natën, në kapakun e tij vendoset një periskop IC "M19". Pjesa e mbetur është hapësira transportuese me 6,54 mW, mbi të cilën është vendosur qendra, gjegjësisht kupola luftarake e ndërtuar në të cilën ndodhet komandanti-shënjestra. Në fund të mjetit ndodhet pozicioni i operatorit të synuar dhe sistemi i kontrollit të zjarrit me konsolën e kontrollit 1JB1, i cili ndër të tjera ka të integruar monitorin e objektivit dhe shiritin e kontrollit. Hyrja në automjet bëhet përmes një jastëku të madh uljeje, i cili lëviz nga një pajisje hidraulike. Një derë më e vogël ndihmëse është instaluar në platformën e uljes në anën e majtë.

Kupola luftarake është njëvendëshe dhe strehon komandantin e mjetit. Për nevojat e saj ka një hapje në pjesën e sipërme të kupolës dhe në anën e majtë dhe të djathtë janë vendosur vizore të vogla vëzhgimi.

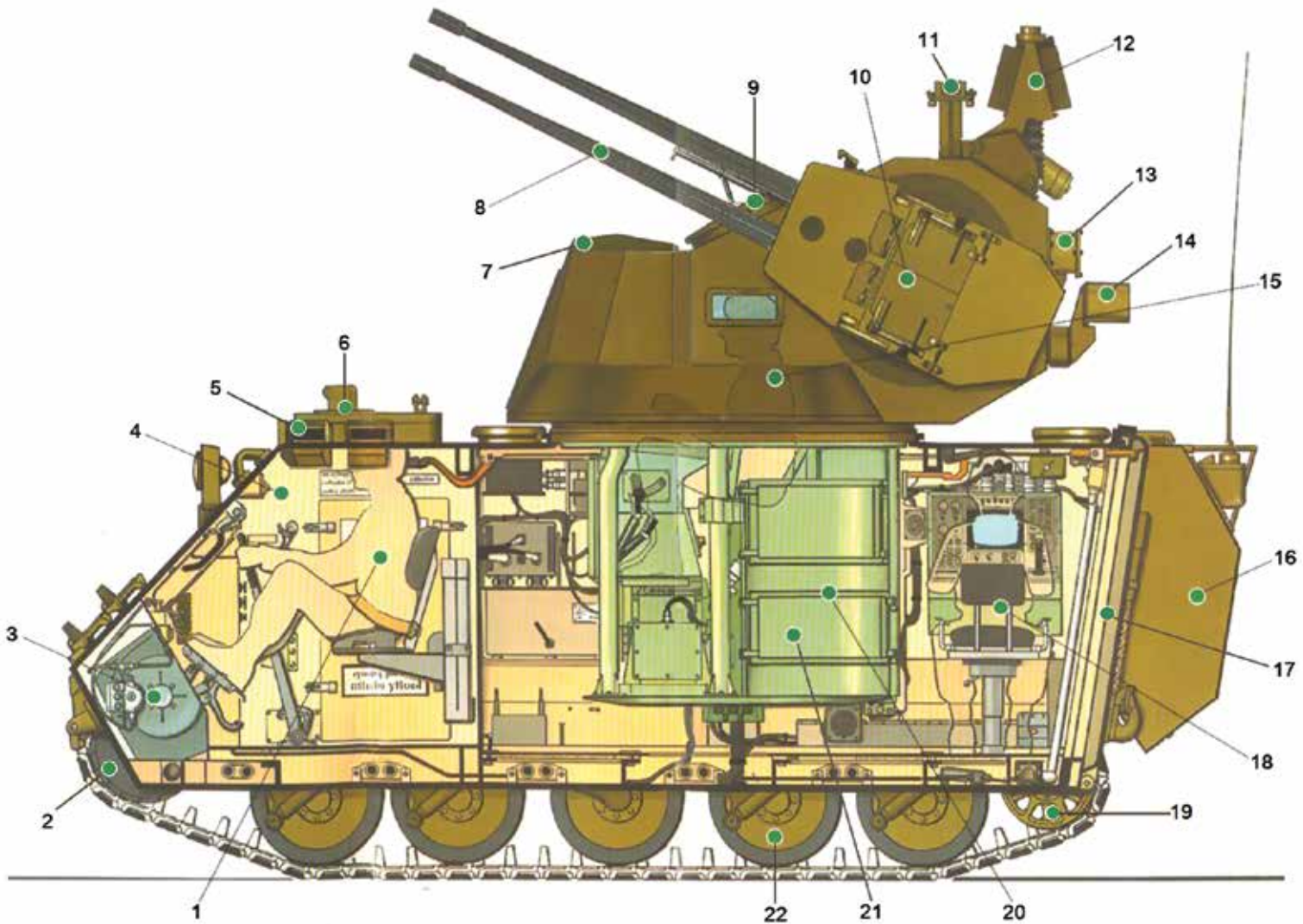
Para hapjes së komandantit është instaluar panorama optike e stabilizuar "Galileo OG14" dhe një pamje mekanike klasike, ndërsa pas hapjes sistemi IFF (për vetëzbulim) nga kompania ITALTEL. Pamja optike e stabilizuar ndryshe "Galileo OG14" përbëhet nga një kamerë për kushtet e natës LLL TV, një aparat fotografik për kushtet e ditës dhe një matës lazer (për matjen e distancave deri në 10 km). Për nevojat e komandantit është i integruar një monitor i shikimit. Për një efikasitet më të madh, të gjitha sistemet dhe komandat e objektivit janë të integruara me kompjuterin balistik dhe sistemin e kontrollit të zjarrit. Në anën e kupolës luftarake janë vendosur jashtë dy topa automatikë të stabilizuar "Oerlikon KBA-BO2", me kalibër 25 mm që përdorin municion 25x137 mm të llojeve: HEI-T, SHAPEI-T dhe APDS-T. Topat së bashku kanë një shpejtësi teorike të qitjes prej 2400 granata në minutë. Gama efektive e veprimit të tyre është nga 2000 m deri në 2500 m, ndërsa diapazoni përfundimtar i predhës është 5000 m. Për çdo top në kupolën luftarake vendosen 150 granata (gjithsej 600 granata), dhe për aksion në caqet tokësore vendosen plus 40 granata APDS-T. Topat kanë një lartësi prej -5 ° në + 87 °, dhe me një rrotullim të kupolës azimut 360 °. Për shkak se SIDAM 25 nuk ka një radar të integruar, ai varet nga një radar i veçantë celular që është pjesë e nivelit të baterisë. Për këtë arsye SIDAM 25 mund të veprojë efektivisht vetëm në motin e mirë të sotëm.

Automjeti fuqizohet nga një motor Detroit Diesel 6V53T 215 kuaj fuqi, i kombinuar me një transmetim automatik Allison TX-100-1. Pjesa e pasme e automjetit përbëhet nga 10 rrota mbështetëse me diametër 61 cm (5 rrota mbështetëse për anë), të cilat për pushim elastik lidhen me boshte rrotullimi dhe amortizues hidraulikë. Boshtet e lëvizjes vendosen në pjesën e përparme, dhe ato dembelët janë vendosur në pjesën e pasme, të cilat janë të pajisura me një tensionues hidraulik të vemjes. Automjeti përdor shina çeliku "T130E1", me gjerësi 381 mm, në të cilat vendosen pantofla gome. Përveç versionit bazë të SIDAM 25, është zhvilluar një version i përmirësuar me një kupolë luftarake me 2 lëshues me 3 raketa kundërajrore me rreze të shkurtër veprimi Mistral, por ky projekt është sjellë vetëm në fazën e prototipit. Përdoruesi i vetëm i sistemit kundërajror SIDAM 25 është Italia, me gjithsej 276 mjete të prodhuara.

Ivica Dameski

1. Pozita e shoferit
2. Rrota e motorit
3. Transmisioni „Allison TX-100-1“
4. Motori „Detroit Diesel 6V53T“
5. Periskopi „M17“ (gjithsej 4)
6. Kapaku i hapjes për shoferin dhe periskop për ngasje gjatë natës „M19“
7. Shënjestruesi stabilizues rezistent „OG14“
8. Topi automatik „Oerlikon KBA-BO2“ me kalibër prej 25 mm
9. Kapaku i hapjes për komandantin-shënjestruesin
10. Kapakë dhe mbyllës nga mekanizmat oscilues të topave
11. Meteosenzor

12. IFF- antena (për detektimin e „i veti- i huaji“)
13. Ventiluesi „5F1“
14. Sistemi i treguesit magnetik të kahjes
15. Pozicioni i komandantit të automjetit
16. Rezervari i jashtëm i karburantit
17. Trau i hyrje/daljes
18. Pozicioni i shënjestruarit-operatorit të sistemit për kontrollin e zjarrit me konzolën „1JV1“
19. Mjeti
20. Korpa e kupolës luftarake
21. Depoja e municionit për katër topat
22. Rrota lëvizëse

KARAKTERISTIKAT TAKTIKO-TEKNIKE TË „SIDAM 25“	
EKUIPAZHI	3 anëtarë
GJATËSIA	5.04 m
LARTËSIA DERI TE KULMI I AUTOMJETIT	1.83 m
LARTËSIA DERI TE KUPOLA LUFTARAKE	2.98 m
GJERËSIA	2.68 m
KLIRENSI	410 sm
PESHA LUFTARAKE	14.36 ton
MOTORI	Detroit Diesel 6V53T, me fuqi prej 215 ks, në kombinim me transmisionin automatik Allison TX-100-1
SHPEJTËSIA MAKSIMALE	61 km/h
SHPEJTËSIA NË TERREN ME DHE	27 km/h
AUTONOMIA E LËVIZJES	500 km
LAKUESI I PËRPARËM	60%
LAKUESI ANËSOR	30%
PENGESA VERTIKALE	61 sm
HENDEKU	1.68 m
PENGESA UJORE	1.5 m

Avioni „Airbus A400M Atlas“

Airbus A400M Atlas është një avion taktik me aftësi strategjike, i projektuar për të zëvendësuar avionët e vjetër të transportit si Transall C-160 dhe Lockheed C-130 Hercules. Ky avion është në madhësinë e "C-130 Hercules" dhe "Boeing C-17 Globemaster III", që do të thotë se është një avion serioz që mund të mbajë ngarkesa më të rënda se paraardhësi i tij "Lockheed C-130 Hercules" dhe mund të përdorë të përafërt zonat e ulje. Së bashku me rolin e transportit, "Airbus A400M Atlas" mund të kryejë karburant me ajër (për vete dhe të tjerët, në rolin e një cisternë), si dhe evakuimin mjekësor kur pajiset me pajisjet e duhura. Në nëntor të 2010 u kryen kërcimet e para me parashutë. Falë aftësive të tij të kombinuara strategjike dhe taktike, A400M demonstroi fluturim, shpejtësi, lartësi, ngarkesë dhe performancë taktike më të mirë se gjenerata e mëparshme e avionëve taktikë. Avioni demonstroi gjithashtu rolin e tij në mbështetjen e operacioneve humanitare dhe operacioneve të ndihmës në fatkeqësi. Fillimisht vendet partnere në projekt ishin: Franca, Gjermania, Italia,

Avioni "Airbus A400M Atlas" është një avion transporti ushtarak evropian me katër motorë i projektuar nga Airbus Military (tani i quajtur Airbus Defense and Space). Është transportuesi ajror më i avancuar, më i dëshmuar dhe i çertifikuar që kombinon teknologjitë moderne të shekullit të XXI për të përmbushur nevojat aktuale dhe të ardhshme të forcave të armatosura

Spanja, Mbretëria e Bashkuar, Turqia, Belgjika dhe Luksemburgu (Organizata për Bashkëpunim të Përbashkët të Armatimit - OCCAR). Malajzia, përveç Afrikës së Jugut, ishte vendi i dytë jashtë Evropës që u përfshi dhe përgjegjës për prodhimin e komponentëve të përbërë të avionëve për avionët. Meqenëse asnjë avion ekzistues turboprop në botën perëndimore nuk ishte mjaftueshëm i fuqishëm për të arritur shpejtësinë e parashikuar të lundrimit prej 0,72 Mach, lindi nevoja për një dizajn të ri motori. Gjatë vitit 2002, "Airbus Military" lëshoi një kërkesë të re dhe në vitin 2003, "Airbus Military" zgjodhi, sipas tyre, zgjidhjen më të mirë të "Europrop" (në konkurrencë ishin kompanitë „Pratt & Whitney Canada и Europrop“). Gjatë vitit 2013, "Airbus A400M Atlas" mori certifikatën e tipit nga Agjencia

Evropiane e Sigurisë së Aviacionit (EASA). Avioni i parë i dorëzua Forcave Ajrore Franceze në të njëjtin vit. Gjatë "Royal International Air Tattoo", ekspozitës më të madhe ajrore ushtarake në botë që mbahet çdo vit në Angli, avioni u emërua zyrtarisht si "Atlas". Projekti e ka origjinën nga Future International Military Airlifter Group (FIMA), i cili u themelua në vitin 1982 si një sipërmarrje e përbashkët midis "Aérospatiale", "British Aerospace", "Lockheed" dhe "Messerschmitt-Bölkow-Blohm" për të zhvilluar dhe zëvendësuar avionët "Transall C-160" dhe "Lockheed C-130 Hercules". Kërkesat dhe ndërlikimet e ndryshme të politikës ndërkombëtare bënë që ecuria e nismës të ishte shumë e ngadaltë dhe e pasigurt. Në vitin 1989, "Lockheed" vendosi të tërhiqej nga grupi dhe të vazhdojë të zhvillojë në mënyrë

të pavarur aeroplanin e përmirësuar "C-130J Super Hercules". Në atë drejtim u përfshinë kompanitë "Alenia" nga Italia dhe CASA nga Spanja. Montimi i avionit të parë "A400M" filloi në fabrikën në Sevilje, Spanjë, në fillim të vitit 2007. Asambletë e mëdha të ndërtuara në objekte të tjera jashtë vendit u sollën në Sevilje me transportuesin shumë të madh "Beluga" të "Airbus". Fluturimi i parë i "A400M" i planifikuar për vitin 2008 u zhvillua më 11 dhjetor 2009 në aeroportin e Seviljes.

Gjatë periudhës së viteve 2009 dhe 2010, avioni pësoi anulime për shkak të vonesave në Programin e Zhvillimit dhe tejkalimeve të kostove. Në këtë drejtim, kombet që ishin klientë të mundshëm zgjodhën të mbanin mbështetjen e tyre për projektin dhe deri në vitin 2011 gjithsej 174 avionë "A400M" u porositën nga tetë vende. Në fillim të projektimit, avioni peshonte 12 tonë. U vu në pikëpyetje plotësimi i kushtit kyç të performancës, që ishte aftësia për të transportuar 32 tonë. Ai mundi të fluturonte vetëm me 29 tonë, të cilat nuk mjaftonin për të mbajtur mjetin luftarak gjerman të këmbësorisë "Puma". Në përgjigje të raportit, shefi i Forcave Ajrore Gjermane tha se ishte një zhvillim katastrofik që mund të vononte dorëzimin e Forcave Ajrore Gjermane (Luftwaffe) deri në vitin 2014. Në këtë drejtim, aftësia fillestare operacionale e Forcave Ajrore Gjermane u vonua. Në prill 2009, Forca Ajrore e Afrikës së Jugut njoftoi se po shqyrtonte alternativa ndaj avionit "A400M" për shkak të vonesave dhe rritjes së kostove dhe anuloi porosinë në të njëjtin vit. Në atë kohë, avioni "A400M" ishte 5 miliardë euro mbi buxhetin, si dhe 3 deri në 4 vjet prapa afatit. Belgjika, Britania, Franca, Gjermania, Luksemburgu, Spanja dhe Turqia kanë finalizuar marrëveshjen dhe kanë rënë dakord të japin hua 1.5 miliardë euro për "Airbus Military". Mbretëria e Bashkuar reduktoi porosinë e saj nga 25 në 22, dhe Gjermania nga 60 në 53 avionë. Buxheti i Francës për 50 avionë ishte planifikuar në 8.9 miliardë euro, pra çmimi për njësi për model ishte 152.4 milionë euro ose 178 milionë euro, duke përfshirë kostot e zhvillimit. Avioni është i pajisur me një sistem kontrolli fluturimi të njohur si Sistemi i Kontrollit të Fluturimit Fly-by-Wire. Ka një sistem hidraulik të dyfishtë që fuqizon sistemet parësore dhe dytësore të kontrollit të fluturimit, mjetet e uljes, frenat e rrotave, derën e ngarkesës dhe sistemin opsional të furnizimit

me karburant Hose-and-Drogue. Më shumë se 30 për qind e strukturës së avionit është bërë nga materiale të përbëra. Krahu, me një hapësirë prej 42.4 metrash, peshon rreth 6.500 kilogramë dhe mund të mbajë dhe të ngrejë 25.000 kilogramë karburant. Ngarkesa maksimale prej 37 tonësh avioni ka aftësinë ta realizojë në një distancë prej mbi 3700 km. Ai është mjaft i madh për të mbajtur gjashtë automjete "Land Rover" me rimorkio ose dy automjete të blinduara të lehta ose një sistem raketash "Patriot", madje edhe një helikopter "Puma" ose "Cougar". Testet e funksionimit në lartësi të mëdha u kryen në La Paz në një lartësi prej 4062 metrash. Ka një kamerë të instaluar si pjesë e Sistemit të Vizionit të Përmirësuar me Infra të Kuqe me shikim përpara me një sistem infra të kuqe që ofron pamje të përmirësuar të fushës në kushte me shikueshmëri të ulët dhe kur fluturon për misione taktike gjatë natës ose në re. Kompania "Thales" ofron një lloj të ri sensori paralajmërues Multi-Colour Infrared Alerting Sensor (MIRAS).

Avioni „Airbus A400M Atlas“ posedon sistem për mbushje të karburantit në ajër nga ana e tankerëve, gjithashtu mund të veprojë si tanker për nevojat e fluturakeve tjera.

Misioni i parë operacional i A400M ishte në vitin 2013 kur Forcat Ajrore Franceze e kryen atë në Mali. Në Mars 2015, u zhvillua misioni i parë operacional i Forcave Ajrore Mbretërore në një fluturim për në Qipro. Gjatë vitit 2018, për herë të parë, Forcat Ajrore Gjermane përdorën A400M në kushte luftarake, duke transportuar 75 trupa nga Wunstorf në Mazar-i-Sharif. Inspektori gjerman i Forcave Ajrore e quajti atë një "pikë kthese" sepse ishte misioni i parë i tillë në një zonë lufte aktive, i cili tregoi se kompleti i blinduar që është pjesë përbërëse e modeleve të caktuara të avionëve është plotësisht funksional. Forcat ajrore belge, franceze, spanjolle dhe turke kanë vendosur gjithashtu avionë "A400M" si pjesë e operacioneve të tyre të evakuimit në Kabul.

Dragan Pavlovski

„Guardian Xtreme MRAP” – automjeti i blinduar me rrota 4x4/6

Guardian Xtreme MRAP“është një automjet i blinduar i prodhuar nga SAMARM, një sipërmarrje e përbashkët midis IAG (International Armored Group) të Emirateve të Bashkuara Arabe dhe ofruesit bullgar të elektronikës Samel90, i cili së bashku prodhon automjete “Guardian Xtreme MRAP” në fabrikën e saj në Samokov të Bullgarisë. Shoqata u krijua nga dy kompanitë në maj 2018 për të zhvilluar dhe prodhuar automjete të blinduara për Forcat e Armatosura dhe policinë bullgare. Ministria bullgare e Mbrojtjes nënshkruan kontratën me Samel90 për furnizim me mjete të blinduara dhe pajisje mbrojtëse në dhjetor të 2020. Kontrata trevjeçare parashikon që kompania të dorëzojë 98 automjete të blinduara dhe speciale në një duzinë konfigurimesh të ndryshme. Deri në fund të nëntorit 2021, Ministrisë së Mbrojtjes i janë dorëzuar 45 automjete për forcat speciale të vendit. „Guardian Xtreme“ka një gjatësi prej 5,95 metra, një lartësi prej 2,56 metra dhe një gjerësi prej 2,43 metra. Ka një distancë prej rreth 0.29 m. Automjeti mund të strehojë gjithsej 10 ushtarë (2 ekuipazh dhe 8 ushtarë). Ai përmban dy dyer anësore, si dhe një kupolë dhe një portë evakuimi për hyrje / dalje

„Guardian Xtreme“ është një automjet i blinduar me rrota kundër pritës me shumë role (MRAP) i projektuar nga Grupi Ndërkombëtar i Blinduar (IAG) për të përmbushur kërkesat e misioneve me shumë teatro gjatë konflikteve të armatosura, luftarake, taktike dhe misioneve të vëzhgimit. Manovrimi i lartë i automjetit e lejon atë të përgjigjet shpejt ndaj kërcënimeve

nga automjeti. Ka dy xhama dhe 13 blloqe shikimi. Automjeti MRAP ka një peshë luftarake prej 9.8 tonë dhe një peshë bruto prej 8.8 ton. Vjen me një videoregjistrues dixhital me katër kanale

(DVR) me një aparat fotografik për shikimin e natës. Platforma rezistente ndaj minave ka një kube rrotulluese 360 ° që mund të përdoret manualisht ose në modalitetin automatik. Kupola

x6 i mbrojtur nga minat

mund të pajiset me një sistem armësh me telekomandë (RCWS) dhe një granatëhedhës të montuar. Trupi i blinduar në formë V mund t'i rezistojë shpërthimeve nga minat antitank dhe mjete të tjera shpërthyesë të improvizuara nën rrotat e automjetit dhe në dyshemenë e automjetit. Automjeti ofron mbrojtje balistike të nivelit 2 sipas STANAG 4569 dhe mbrojtje nga shpërthimi në nivelet mini 2a dhe 2b STANAG 4569. Ndarja e motorit është gjithashtu e mbrojtur nga shpërthimi dhe mbrojtja balistike. Automjeti MRAP mund të pajiset gjithashtu me forca të blinduara të lehta shtesë për të rritur mbrojtjen e mburojës në nivelin 3 sipas STANAG 4569. Guardian Xtreme disponohet në konfigurime 4 × 4 dhe 6 × 6. Variantet përfshijnë një automjet taktik, një mjet operacioni kufitar, një mjet patrullimi, një ambulancë dhe një mjet për ruajtjen e municioneve (Utility). Automjeti mund të ofrohet në variante të tjera me kërkesë të përdoruesve. Automjeti MRAP është i pajisur me një motor turbo dizel Power Stroke V8 6.7 litra me një fuqi nominale prej 330 kf në 2600 rpm. Mund të japë 1016 Nm çift rrotullues në 2000 rpm. Transmetimi i qarkut të shkurtër 4 × 4 është i pajisur me një transmetim elektrik me dy

SPECIFIKIMET DHE KARAKTERISTIKAT E PËRGJITHSHME:	
AUTOMJET	family of Guardian 4x4 APC - MRAP;
VENDI I DIZAJNIMIT	Обединетите Арапски Емирати
MBROJTJA BLINDUESE	- Ballistic protection up to Level III STANAG 4569 - Mine protection up to Level 2a/2b STANAG 4569 - Enhanced Blast Protection STANAG 4569 Level 3a
GJATËSIA	5,95 metra;
GJERËSIA	2,56 metra;
LARTËSIA	2,98 metra;
PESHA	(combat) 9,8 ton;
EKUIPAZHI	Guardian 4x4 2+8 ushtarë; Guardian 6x6 2+10 ushtarë;
AUTONOMIA E VARGUT	700 km;
SHPEJTËSIA MAKSIMALE NË RRUGË	110 km/h;
MOTORI	4x4; (6x6)
TEJKALIMI I PENGESËS	од 80 %;
TEJKALIMI I PENGESËS SË PJERRËT	30 %;
TEJKALIMI I PENGESAVE VERTIKALE	0,60 m;
TEJKALIMI I PENGESAVE UJORE	1 m;
MOTOR	9,6 kg
ARMATIMI	- 6.7L V8 Diesel (330hp/1118.5lb-ft) - 6.2L V8 Petrol (385hp/583lb-ft) - 6.8L V10 Petrol (288hp/424lb-ft) - 7.3L V8 Petrol (350hp/635lb-ft)
SUSPENSIONI	2 x 2 tandem axles; leaf springs and shock absorbers;
FRENAT	Pneumatic, dual circuit, with ABS.

shpejtësi. Motori është i pajisur me një transmision automatik "TorqShift" me gjashtë marshe dhe modalitetin e tërheqjes / nxjerrjes. Automjeti ka bateri të dyfishta prej 78AH (orë amper), 12V, 750CCA (përforsues me makinë të ftohtë) pa mirëmbajtje. Mund të pajiset me alternatorë të vetëm 200AH ose të dyfishtë 357AH me prizë të integruar 110V. Boshti i drejtimit të përparmë ka një suspension me një spirale me susta spirale, ndërsa boshti i pasmë ka një pezullim lundruar me susta fletësh ose spirale, projektuar nga SAMARM. Automjeti përmban pezullim me dy boshte me lëvizje me rrota të përparme ose të dy akset dhe një sistem qendror automatik të kontrollit të presionit të gomave, i cili ndihmon në menaxhimin më të lehtë të presionit të gomave gjatë vozitjes në lloje të ndryshme terreni (CTIS). „Guardian Xtreme MRAP“ vjen me një sistem frenimi motorik. Sistemi i tij i frenimit ka lëvizje me të gjitha rrotat me të gjitha rrotat. Sistemi përfshin një sistem kontrolli të qëndrueshmërisë (RSC) dhe një sistem ABS (sistemi frenues kundër bllokimit), i cili siguron kontroll të shkëlqyer kur udhëtoni në sipërfaqe të pjerrëta dhe të pabarabarta. Rrotat janë bërë prej çeliku të rëndë ose buzë

alumini të falsifikuar me tre pjesë dhe janë të sheshta - futje ose futje në gomën e profilizuar gjerësisht, të cilat lejojnë automjetin të lëvizë kur gomat fryhen ose çaktivizohen. Platforma e blinduar mund të arrijë autonomi në një distancë prej 700 km me një shpejtësi mesatare prej 90 km në orë. Shpejtësia maksimale e automjetit është 120 km / orë. Automjeti ka një aftësi të pjerrësisë anësore prej rreth 30% dhe një aftësi maksimale të animit prej 80%. Mund të kalojë një thellësi maksimale uji prej 1 m pa përgatitje paraprake. Automjeti gjithashtu mund të pajiset me një gamë të gjerë motorësh standardë me fuqi të shtuar nëse kërkohet nga klienti. Automjeti me shasi 4x4, me boshte 2x2 tandem, susta dhe amortizues ofron lëvizshmëri dhe siguri të madhe në rrugë dhe jashtë saj. Ofron një nivel të lartë mbrojtjeje kundër minave antitank dhe mjeteve shpërthyesë të improvizuara, ndërkohë që ofron manovrim të lartë në terrene të ndryshme. Automjetet Guardian Xtreme janë prodhuar nga IAG (International Armored Group) të Emirateve të Bashkuara Arabe dhe ofruesi bullgar i elektronikës Samel90. Operatorët e këtyre automjeteve janë njësitë e OKB-së në Liban dhe Republikën e Bullgarisë. Idriz Idrizovski

Luftë me betonin Portet lëvizëse „Mulberry“

Hitleri ishte i bindur se pushtimi i aleatëve do të duhej të ndodhte në zonën e një porti të rëndësishëm. Përndryshe, si mund të bënin aleatët ndonjë zbarkim në një ofensivë të madhe në Evropë? Ata kanë nevojë për lehtësira portuale për të siguruar forcat pushtuese. Ky supozim do të rezultojë të jetë një llogaritje e gabuar fatale. Ndërsa lufta u zvarrit, gjermanët e intensifikuan ndërtimin e murit të Atlantikut. Në fillim të vitit 1944, ata kishin dyfishuar sasinë mujore të betonit të vendosur në pozicionet mbrojtëse. Aleatët zgjodhën të pushtonin plazhet e Normandisë pikërisht sepse nuk kishte një port të madh. Por ata përfituan nga supozimi i Hitlerit duke zhvilluar një fushatë të suksesshme diversioni: ata bënë gjithçka që mundën për të hedhur dyshime se porti i Calais do të ishte objektivi i tyre. Ndërkohë, ata kanë nisur të derdhin shumë beton. Ata duhej të zgjidhnin problemin se si të krijonin një port mjaft të madh për të furnizuar ushtrinë pushtuese. Pa të, trupat e tyre do të hidheshin përsëri në det. Plani për të pushtuar Francën në brigjet ishte vetëm sfida e parë. Pas kësaj, trupat aleate planifikuan të luftonin nëpër fushat franceze për të çliruar Parisin dhe më në fund në

Deri në vitin 1941, Hitleri kishte braktisur idenë e pushtimit të Britanisë. Kështu, planifikimi gjerman u zhvendos në mbrojtjen e bregdetit të gjatë të Atlantikut të Evropës. Gradualisht, plani do të përfshijë derdhen e mbi 17 milionë tonë beton për të ndërtuar bunkerë masivë dhe pozicione mbrojtëse nga Franca në Norvegji

Berlin, ku do të bashkoheshin me Ushtrinë e Kuqe Sovjetike për të mposhtur Hitlerin. Kur gjenerali Dwight D. Eisenhower dhe këshilltarët e tij bënë presion për këtë pushtim ambicioz të Francës së pushtuar nga nazistët, kryeministri britanik Winston Churchill

ishte pak skeptik. Një operacion i tillë do të kërkonte më shumë se një milion trupa - të gjitha të pajisura me armë, municion, ushqim dhe veshje - plus qindra mijëra automjete, tenda dhe personel mjekësor. Lëvizja e kaq shumë njerëzve dhe materialeve nga

anija në breg është një sfidë e madhe logjistike. Churchill, duke kujtuar fushatën e dështuar detare për të kapur Galipolin gjatë Luftës së Parë Botërore, kishte frikë se trupat aleate do të bllokoheshin në plazhe dhe një objektiv i lehtë për trupat gjermane. Por një ide nga koha e Luftës së Madhe mbeti në kujtesën e tij. Në vitin 1917, kishte plane për të pushtuar dy ishuj të vegjël në brigjet holandeze dhe për të përdorur anije me fund të sheshtë të përziera me kasonë të prodhuar për të formuar një port artificial. Kështu, Churchill i kërkoi një ekipi inxhinierësh, shkencëtarësh dhe oficerësh ushtarakë të projektonin një zonë instalimi detar që mund të mbështeste një operacion të suksesshëm. Zgjidhja e ekipit ishte e zgjuar: dy porte artificiale që mund të montoheshin lehtësisht dhe ku anijet aleate mund të ankoroheshin të sigurt për të organizuar një operacion masiv. Pasi komandantët aleatë arritën një marrëveshje, iu dha urdhri Operacioneve të Përbashkëta për t'u marrë me praktikitetin e idesë dhe për ta realizuar atë. Projekti është rënë dakord me Ministrinë e Mbrojtjes. Planifikuesit në planifikimin dhe përgatitjen për Dita-D përfshinin para-ndërtimin e dy porteve lundruese, një për zbarkimin e SHBA pranë St. Laurent dhe tjetri për të mbështetur

z barkimet britanike dhe kanadeze pranë Aromances. Kjo zgjidhje njihet si porti "Mulberry", emri i koduar i të cilit ishte thjesht i rradhës i disponueshëm nga një listë e gjatë emrash të mundshëm kodesh. Ishte një nga risitë e shumta të shkëlqyera të krijuara për Ditën-D. Kjo përfshinte krijimin e një serie valësh përcjellëse, së pari duke lundruar anijet e vjetra në vendet e uljes dhe duke i fundosur ato. Më pas, kutitë e mëdha të betonit të armuar gjashtëkatëshe, të njohura si njësi Phoenix, u planifikuan të silleshin dhe të zhyten në ujë për të lundruar për të forcuar anijet e shkatërruara më parë. Me një valë kaq të fortë, që tani do të strehonte bregun, do të vendoseshin gatera ponton dhe ura, të cilat do t'i lejonin anijet të shkarkonin ngarkesat e tyre larg plazheve ranore. Gjërat filluan në fshehtësi të thellë, duke marrë parasysh mënyra të ndryshme për të ndërtuar një port të tillë lëvizës. Së bashku me zhvillimin e gjerë dhe të larmishëm të idesë së Ditës-D, popullsia civile dhe aftësitë inxhinierike në MB janë përballur me sfidën e një ndërtimi kaq të madh. Prototipet dhe pjesa më e madhe e punës së hershme të prodhimit u krye në Morfa në Conway, North Wales. Më shumë se 1000 njerëz u punësuan për të çuar përpara detyrën e madhe të ndërtimit. Pasi u përgatitën pjesë të mjaftueshme, ata lundruan në breg për në Garliston në gjirin Wigtown, afër Dumfries, Skoci, si një vend testimi i përshtatshëm i ngjashëm me atë në Normandi. U ngrit një kordon sigurie dhe u dëbuan vendasit. E gjithë zona nga Garliston në ishullin Whithorn

u shpall jashtë kufijve. Një kamp ushtarak u krijua pranë Kernhead për të akomoduar qindra inxhinierë dhe punëtorë mbështetës të nevojshëm për të ndërtuar, testuar dhe zhvilluar Mulberry Harbor. Pasi u ra dakord për projektet, ndërtimi përfundimtar rrezikonte të mbi-zgjeronte objektet industriale. Në verën e vitit 1943, ndërtimi filloi me zell me 45,000 njerëz. Pjesa më e madhe e kësaj pune është bërë në lumin Thames dhe lumin Clyde, duke përdorur objektet ekzistuese. Pjesa tjetër u ndërtua në Conway Morfa dhe testimi vazhdoi në Garliston ndërsa projekti u zhvillua dhe u rrit. Secili nga dy portet do të kishte dy diga të bëra prej betoni të përforcuar. Për të mbushur boshllëqet, deri në shtatëdhjetë anije tregtare dhe luftanije të vjetruara do të fundosen si bllokime për mbrojtje shtesë nga dëmtimi i stuhisë. Pretendimet ushtarake ishin një port i gjatë një kilometër që mund t'i rezistonte erërave të forta dhe mund të akomodonte kamionë të mëdhenj dhe transportues trupash. Për ta arritur këtë, çdo port artificial duhej të ishte sa një Dover, të cilit iu deshën më shumë se shtatë vjet për t'u ndërtuar. Supozohet se do të ndërtohet në brigjet e Normandisë për vetëm shtatë ditë, ndërsa është nën zjarrin e rëndë të armikut! Çdo ghat duhej të lidhej me plazhet me rrugë lundruese për të lejuar shkarkimin e shpejtë të materialit të nevojshëm për të ruajtur ritmin e sulmit. Është vlerësuar se secili nga dy portet do të kishte kapacitetin për të trajtuar 7,000 tonë rezerva çdo ditë. Rimorkiatorët detare i tërhoqën portet nga pika e grumbullimit deri në brigjet

franceze. Kjo lëvizje përmes kanalit u caktua si Operacioni Corncob dhe filloi më 4 qershor. Pas pushtimit, u vendosën shënues për të ngritur dhe montuar portin Mulberry B jashtë Aromanche. Anijet e gatshme për bllokadë u larguan nga porti i Poole në udhëtimin e fundit për t'u shkatërruar në pozicione të paracaktuara për t'u mbrojtur nga deti i hapur dhe nga lëvizja e shpejtë e baticave. Në mënyrë të ngjashme, porti i Mulberry A ndodhej pranë Saint Laurent sur Mer. Për të ndërtuar limane artificiale, valët u formuan nga anije pjesërisht të zhytura në ujë dhe kuti betoni. Më afër bregut, në breg u formua një gat i gjatë i lidhur me bregun me ponton lundrues. Në D + 1 (7 qershor) u vunë në pozicion kasonët e parë. Anijet e bllokadës u shkatërruan dhe kutitë e mëdha të betonit të armuar u tërhoqën deri në një milje nga bregu me një flotë rimorkiatorësh. Deri më 13 qershor, porti i Mulberry B ishte krijuar për të ofruar dy porte në formë gjysmëhënës që mund të strehonin deri në shtatëdhjetë e pesë anije Liberty dhe anije më të vogla. Të gjithë komponentëve të Mulberry u janë dhënë emra të koduar për të ruajtur sigurinë. Bombardonët ishin përcjellës valësh lundrues që përfshinin struktura të mëdha metalike në formë kryqi, të ngarkuara dhe të ankoruara fort në vend. Ata ishin pengesa më e largët - linja e parë e mbrojtjes kundër detit të trazuar. "Phoenexes" ishin kasonë betoni të armuar 146 në numër, secila 60 metra e gjatë, 18 metra e lartë dhe 15 metra e gjerë, që përbënin 6 milje përcjellës valësh. Ato ishin streha hermetike notuese me

një valvul ajri në fund për t'i ulur ato në mënyrë të kontrolluar në shtratin e detit. Në ndërtimin e tyre janë përdorur rreth 2 milionë tonë çelik dhe beton. Gooseberries ishin 70 anije tregtare të vjetruara që ishin montuar në Oban, në bregun perëndimor të Skocisë, pa gjithçka që ishte e panevojshme, të mbushura dhe të pajisura me ngarkesa zhytjeje shpërthyes. Këto mjete lundruan me avullin e tyre dhe u fundosën në 5 lokacione, duke përfshirë dy portet e "Mulberry". Kokat e kalatave ndodheshin në rrugën bregdetare. Secila prej tyre qëndronte në katër këmbë të quajtura "Spuds", me një platformë që mund të ngrihej dhe ulej nga batica me ndihmën e rrotullave elektrike. 23 ishin planifikuar, nga të cilat 8 ishin rezervë. Beetles ishin noton prej betoni të përforcuar dhe ponton mbështetës prej çeliku ose rrugës. Secili prej tyre mund të mbante një peshë prej 56 tonësh. Balenat ishin 16 kilometra të gjata. "Buffer" ishte një hapësirë e hyrjes nga trotuari lundrues në plazh. "Rhino" ishte një ponton me shtytje që çonte ngarkesën në breg. Të gjitha këto seksione u tërhoqën 30 milje përgjatë Kanalit Anglez në Ditën D nga jugu i Anglisë, rreth një milje larg bregut veriperëndimor të Francës, në të njëjtën ditë. Avionët gjermanë të zbulimit ajror pikasën përbërësit e betonit, por nuk e kishin idenë se çfarë panë apo se si do të përdroreshin ata komponentë gjigantë. Pasi të përfundonte, çdo port u siguronte trupave aleate rreth 1 km katror oqean të heshtur pa valë, nga i cili kryen pushtimin. Gati 200 anije luftarake dhe anije të tjera u ankoruan në port në javën e parë, duke dërguar

12 divizione ushtarake, ose rreth 180,000 trupa, drejtpërdrejt në territorin e armikut. Dhjetë mijë prej tyre u vranë ose u plagosën ditën e parë, u hodhën në erë nga minat tokësore dhe u qëlluan nga bunkerët e kamufluar të mitralozëve gjermanë dhe u hodhën në erë nga artileria e vendosur në bunkerë betoni. Më 19 qershor 1944, një stuhi çaktivizoi përgjithmonë portin e përdorur nga Forcat e Armatosura të SHBA. Por porti britanik i Mulberry vazhdoi t'u shërbente forcave aleate për 10 muaj të tjerë, derisa të gjitha portet franceze u çliruan nga kontrolli gjerman. Portet e manit ishin thelbësore dhe siguronin një linjë të fortë dhe të besueshme furnizimi dhe mbajtjen shtysën për pushtimin dhe avancimin aleat në pjesën e pasme të Gjermanisë naziste. Për më tepër, duke ngritur me mjeshtëri dhe shpejtësi këtë ndërtesë të re porti, aleatët shmangën parashikueshmërinë dhe arritën befasinë. Një vlerësim i shkurtër i sasisë së furnizimeve thelbësore ushtarake tregon kontributin jetik të Porteve të Manit. Edhe duke injoruar pajisjet e rënda, automjetet, tanket dhe armët, një ushtari ka nevojë për rreth 3 kilogramë rezervë në ditë për të qenë efektiv në terren. Në Ditën D, më 6 qershor, më shumë se 150,000 trupa pushtuan pesë plazhe në Normandi, shumë më tepër se 400 tonë rezerva që nevojiten çdo ditë për t'u kujdesur për to. Deri në fund të operacionit, mbi një milion trupa kishin zbritur në Normandi; kjo është kërkesa për 3000 ton lëndë harxhuese në ditë! Për shkak se shumica e anijeve nuk ishin në gjendje të zbarkonin në plazh, një port i sigurt ishte thelbësor, me një lidhje të drejtpërdrejtë me transportin tokësor dhe sistemin e shpërndarjes. Çfarë mendoi armiku për Portet e Manit? Pas luftës, Albert Speer, arkitekti i madh i mbrojtjes gjermane, tha: "Për të ndërtuar mbrojtjen tonë, në dy vjet kemi përdorur rreth 13 milionë metër kub beton dhe 1,5 milionë tonë çelik. Dy javë pas zbarkimit në Normandi, kjo përpjekje e kushtueshme u shkatërrua nga një ide e thjeshtë e zgjuar. "Siç e dimë tani, forcat pushtuese sollën portet e tyre dhe ndërtuan rampat e nevojshme të shkarkimit". Dita D pati sukses falë një dizajni gjenial të quajtur Mulberry Harbor, dhe që atëherë asnjë arritje e ngjashme nuk është provuar në inxhinierinë ushtarake.

Aleksandar Stojçevski

„Messerschmitt Me 410“

Hitleri ishte një adhurues i çdo mjeti ushtarak të aftë për të përhapur terror. Ai donte tanke, automjete, armë dhe aeroplanë mbresëlënës. Ai nuk i dëgjoi gjeneralët e tij, nuk ndoqi nevojat apo këshillat, ai kishte idenë e tij për të bërë luftë. Messerschmitt Me 410 është një nga avionët e lakmuar të Hitlerit. Avioni "Messerschmitt Me 410" ishte një evolucion nga "Messerschmitt Me 110" ose "Messerschmitt Me 210". "Messerschmitt Me 110" ishte një gjuajtës-bombardues i provuar nga koha e Betejës së Britanisë, me mangësitë e tij por edhe karakteristikat pozitive të performancës. Por lufta kushtëzoi një luftëtar të ri - një bombardues, dmth një luftëtar të rëndë. "Messerschmitt Me 210" ishte një katastrofë e plotë për sa i përket të gjitha segmenteve të performancës. Hapi tjetër ishte shfaqja e "Messerschmitt Me 410". Me paraqitjen e tij u arritën qëllimet e dëshiruara për një gjuajtës-bombardues efektiv dhe solid. Dizajni dhe qëllimi u krijuan në bazë të modeleve bazë të "Messerschmitt Me 110" dhe mbi të gjitha, duke kapërcyer të gjitha mangësitë e "Messerschmitt Me 210". "Messerschmitt Me 410", i njohur si "Hornet", ishte projektuar si një gjuetar bombardues i cili mbështetej në shpejtësinë e tij për të kryer misione

Lufta e Dytë Botërore ishte një mundësi për zgjerim dhe eksperimente me «gjuetarët e rëndë». Gjermania naziste dhe Hitleri investuan përpjekje dhe fonde në projekte të reja novatore dhe progresive në këtë fushë

bombardimi. Theksi ishte në një sulm të shpejtë dhe të befasishëm i ndjekur nga një fluturim për në shtëpi. Armët e rënda dhe konfigurimet e armaturës gjeneruan shpejtësi më të ngadalta - diçka e panjohur për "Messerschmitt Me 410". Dallimi midis "Messerschmitt Me 110" dhe "Messerschmitt Me 210" ishte në krahët e rinj, motorët e rinj - më të fuqishëm dhe ndërtimi i zgjatur i ajrit. Një nga arsyt kryesore të shfaqjes së "Messerschmitt Me 410" ishte paqëndrueshmëria e madhe në menaxhimin e "Messerschmitt Me 210". Përveç zgjidhjes së problemeve aerodinamike, ndryshimi kryesor midis "Messerschmitt Me 410" dhe "Messerschmitt Me 210" ishte në motorët, "Messerschmitt Me 410" kishte dy motorë "Daimler-Benz DB 603A" që zhvillonin 1730 kf, ndërsa "Messerschmitt Me 210", motorë "Daimler-Benz DB 605" që zhvillonin 1475 kf. Motorët e rinj ishin një përparim i madh për aeroplanin. Ai kishte një shpejtësi maksimale prej 625 km / orë dhe një shpejtësi më të mirë ngjitjeje se

paraardhësi i tij Messerschmitt Me 210. Motorët e rinj të avionit mundësonin një lartësi maksimale më të lartë operimi. Për shkak të fuqisë së madhe mundësonin ngarkesë maksimale më të lartë. Avioni ishte projektuar për të mbajtur ngarkesën e tij të bombës brenda në pjesën e përparme të hundës së avionit. Aftësia për të mbajtur një ngarkesë shtesë nënkuptonte gjithashtu instalimin e trarëve të jashtëm të vendosur në krahë. Këto transportues ishin të destinuara për katër bomba nga 50 kg secila. Pjesa më e habitshme e Messerschmitt Me 410 janë dy gondolat me mitraloz të vendosura në mes të strukturës anësore të ajrit. Ata drejtoheshin nga një radio operator i ulur në sediljen e pasme të kabinës. Mekanizmi i funksionimit bazohej në tre pajisje të ndryshme synimi, një makinë hidraulike për lëvizjen e mitralozëve dhe një levë. Mekanizimi kompleks i funksionimit mundësoi lëvizjen këndore të pavarur dhe aktivizimin e mitralozëve. Karakteristikat e përmirësuara të fluturimit të Messerschmitt Me 410 ishin

për shkak të disa ndryshimeve në strukturën e ajrit. Si pjesë e këtyre ndryshimeve ishin hapësirat e automatizuara të krahëve në këndin sulmues të krahut. Ata ndizen automatikisht kur është e nevojshme. Messerschmitt Me 410 ishte bombarduesi i preferuar i Adolf Hitlerit. Ai këmbënguli që avioni të përfshihej në të gjitha rolet e mundshme. "Messerschmitt Me 410" ishte në funksion edhe në një bombardues nate ku pati një sukses të madh. Avioni u përdor në rolin e gjuajtësit-bombardues me sukses të madh, por vetëm nën mbrojtje personale. Kjo do të thoshte se avioni ishte i brishtë dhe jo shumë i suksesshëm në mbrojtjen e tij kundër luftëtarëve të shpejtë dhe të shkathët aleatë. Ai duhej të kishte mbrojtjen e tij nga luftëtarët gjermanë "Bf-109" ose "Fw-190". Avioni arriti rezultatet më të suksesshme si shkatërrues bombardues. Nga viti 1943 deri në fund të luftës,

aleatët kryen bombardime të pamëshirshme ditë e natë. Gjermanët kishin nevojë të dëshpëruar për çdo mbrojtje. "Messerschmitt Me 410" u dëshmua se ishte një shkatërrues i madh bombardues. Ai iu nënshtrua të gjitha përmirësimeve në fabrikë dhe në terren. Avioni ishte gjithashtu i aftë të mbante katër raketa të kalibrit të lartë (210 mm). Shumë lloje të konfigurimeve të topave, më e habitshmja prej të cilave ishte topi 50 mm. Ai ishte i lidhur në një gondolë nën strukturën qendrore të ajrit, peshonte rreth 540 kg dhe mbante 21 copë municione. Mjaftoi vetëm një plumb për të kontaktuar me bombarduesin për shkatërrimin e tij të plotë. Suksesi i tij në rolin e shkatërruesit bombardues u vu re më 11 Prill 1944, kur Forca e famshme e 8-të Ajrore e Forcave Ajrore të Shteteve të Bashkuara po kryente një mision në qytetet Oshersleben, Rostock dhe Sorau. Messerschmitt Me 410 regjistroi 10 fitore kundër bombarduesve të rëndë

të Aleatëve B-17. Nga pikëpamja teknike, Messerschmitt Me 410 ishte një dizajn elegant dhe ergonomik që shërbeu si bazë për gjeneratat e ardhshme aeronautike. U prodhuan rreth 1100 kopje. Prodhimi i avionit pushoi në 1944 për një sërë arsyesh. Gjermania e humbi luftën, prioritizimi i burimeve ishte me rëndësi strategjike. Komplexiteti i avionit sipas nevojave të tij për mirëmbajtje ishte i tepërt në krahasim me nevojën për të prodhuar dhe mirëmbajtur luftëtarë me një motor. Suksesi i tij ishte i kufizuar nga gjendja e vetë avionit. Ishte në zhvillim të vazhdueshëm dhe kjo kërkon shumë burime që industria gjermane nuk i kishte në atë kohë. Me gjithë këto pengesa, dizajni dhe përdorimi i avionit u demonstrua dhe ishte një shtyllë e të menduarit aerodinamik. Dizajni i kabinës ishte një nga më modernët në atë kohë, madje kishte një dritare të vogël në zonën e këmbëve të pilotit, për shikueshmëri më të mirë gjatë uljes ose ngritjes së avionit dhe synimit më të lehtë të objektivave gjatë bombardimeve. Variantet: „Messerschmitt Me 410 A”, të armatosur me dy mitralozë "MG 17" me kalibër 92 mm dhe dy topa "MG 151/20" me kalibër 20 mm. Seria e parë "Messerschmitt Me 410 A - 1" u përdor si bombardues i lehtë, sepse avioni kishte një hapësirë të brendshme të vendosur në hundë të destinuar për bartjen e bombave. Nga kjo seri, pasuan tre paketa modifikimi të fabrikës. "Messerschmitt Me 410 A - 1 U1" ishte modifikimi i parë i fabrikës, pra hapësira e brendshme e destinuar për bomba ishte e destinuar për pajisje fotografike. Seriali ishte për qëllime zbulimi. "Messerschmitt Me 410 A - 1 U2" kishte topa shtesë me kalibër 20

mm dhe kapacitet municioni prej 250 copë për top. "Messerschmitt Me 410 A - 1 U4" ishte i pajisur me një top të rëndë "BK - 5" me kalibër 50 mm dhe ishte i destinuar për shkatërrimin e bombarduesve aleatë. Topi ishte një përshtatje e topit të tankut gjerman "Panzer III". Ky top i lejoi pilotit të "Messerschmitt Me 410 A - 1 U4" të synonte dhe të gjuante nga një distancë prej 914 m. Në këtë distancë mitralozat amerikanë me kalibër 12.7 mm që ishin në bombardues nuk ishin efektivë. Ky armatim përbënte një kërcënim serioz për bombarduesit aleatë, pasi mjaftonte vetëm një raketë top për të rrëzuar një bombardues të rëndë amerikan "B-2". „Messerschmitt Me 410 B”, dallimi i këtij varianti nga modeli A është në armatim. Mitralozat 7.92 mm u zëvendësuan me mitralozë 13 mm. Paketat e modifikimit të fabrikës mbetën të njëjta. Dallimi i vetëm

është në versionin "B-5" i cili ishte një bombardues silur. Mitralozat "MG 131" në hundë janë hequr për të vendosur radarin e patrullës detare "FUG 200". Hapësira e brendshme e destinuar për mbajtjen e bombave nuk u përdor për shkak se kishte një rezervuar karburanti me një kapacitet prej 650 litrash. Mitralozat në dy gondolat në pjesën e pasme të avionit u hoqën për të instaluar një rezervuar shtesë karburanti me një kapacitet prej 700 litrash. Ky version u përdor për të kryer misione detare në distanca të gjata. Kishte drafte për variantet "C" dhe "D", por ato nuk u prodhuan kurrë. Krijimi i tyre kërkonte një sasi të madhe burimesh strategjike që ishin të nevojshme për fusha të tjera në industrinë gjermane të mbrojtjes.

Dimitar Danevski

KARAKTERISTIKAT KRYESORE TË „MESSERSCHMITT ME 410 A - 1 U2”	
EKUIPAZHI	2
GJATËSIA	12,48 metra
SHTRIRJA E KRAHËVE	16,35 metra
LARTËSIA	4,28 metra
MOTORI	Dy motorë linear „Daimler Benz DB 603A” me 12 cilindra në ftohje likuide. Një motor ka pasur aftësi të zhvillojë 1750 kuaj fuqi.
SHPEJTËSIA MAKSIMALE	624 kilometra në orë
VARGU I FLUTURIMIT OPERATIV	1200 kilometra
LARTËSIA MAKSIMALE E FLUTURIMIT	10000 metra
ARMATIMI	Dy mitralozë „MG17” me kalibër prej 7.92 milimetrash dhe me 1000 copë municion. Dy topa „MG 151/20” me kalibër prej 20 milimetrash me nga 350 copë municion. Dy topë „MG 151/20” me kalibër prej 20 milimetrash me 250 copë municion, të vendosura në hapësirën që i dedikohet bartjes së bombave. Dy mitralozë „MG 131” me kalibër prej 13 milimetra me 500 copë municion të vendosura në gondola të pjesës së prapme të konstruksionit ajror. Shkathtësi për bartjen e 4 predhave raketore me kalibër prej 210 milimetra dhe 1000 kilogramëve bomba.

Radari taktik i vargut të gjatë „Lanza LTR-25“

„LTR-25“ është një radar taktik modern, 3D me rreze të gjatë, i prodhuar nga Indra Company, me qendër në Madrid, Spanjë. Ky sistem radar është i njohur për aftësinë e tij për të zbuluar objektiva në distanca shumë të gjata, transportin e lehtë dhe vendosjen e tij të shpejtë. Sistemi i radarit LTR-25 përbëhet nga elementët bazë të mëposhtëm: antenë me rrjet dhe pedestal me faza, burime të energjisë për transmetuesin (njësinë), transmetuesin, marrësin, përpunuesin e të dhënave dhe treguesin e radarit. Frekuenca e funksionimit (operativ) e këtij sistemi është në brezin L (1215-1400 MHz), duke përdorur një antenë rrjeti me faza. Duke përdorur ndërrime fazore në secilin prej elementeve të rrezatimit, rrjeti me faza me funksion elektronik mund të ndryshojë me shpejtësi drejtimin e rrezes së antenës në hapësirë pa lëvizje mekanike të antenës. LTR-25 është një radar i lëvizshëm dhe mund të transportohet me mjete të ndryshme transporti. Mund të transportohet me dy kamionë ose një avion transporti ushtarak C-130 Hercules. Për shkak se përbëhet nga një numër i vogël komponentësh, sistemi i radarit mund të vendoset shpejt. Instalimi ose çmontimi zgjat rreth dy orë. Ky sistem radar ka një sistem identifikimi miku ose armiku / radari dytësor i mbikqyrjes (Identification Friend or Foe/ Second Surveillance Radar) i cili është i certifikuar dhe përfshin regjimin civil më të sofistikuar S dhe regjimet ushtarake/ NATO 4/5 në një pajisje të vetme të dyfishtë. Është me rëndësi të madhe të përmendet se sistemi i radarit LTR-25 funksionon në kushte të vështira të motit dhe formon dhe përpunon sinjalin e radarit tërësisht në mënyrë dixhitale. Radari përcakton distancën e flokëve, azimutin, shpejtësinë dhe lartësinë e objektivit. Gama e fundit në të cilën LTR-25 zbulon me sukses objektivat është 450 km. Sistemi i radarit në mënyrë të pavarur zbulon dhe vë në dukje defektet që ndodhin, gjë që lehtëson dhe përshejton heqjen e të njëjtave. Kjo është arsyeja pse LTR-25 mund të vendoset lehtësisht jashtë territoreve kombëtare, për të përmirësuar vëzhgimin ajror të një zone të caktuar, si dhe mund të shërbejë edhe si radar rezervë në rast se një nga radarët fiks sulmohet, dëmtohet ose shkatërrohet. Radari mbështet ndërveprimin me qendrat e komandës dhe kontrollit ajror të NATO-s, duke mundësuar shkëmbimin e një imazhi të njohur radar të gjendjes së hapësirës ajrore (Foto e njohur ajrore). Kompania “Indra” ofron zgjidhje për mbikëqyrjen ajrore të të gjitha vendeve të NATO-s. Në pesë vitet e fundit, kompania ka fituar të gjithë tenderët e NATO-s dhe deri më sot ka dorëzuar më shumë se 50 sisteme radarësh në disa vende në mbarë botën.

Diana Kostadinova

Fluturakja luftarake pa pilot „Bayraktar Akinci”

Fluturakja “Bayraktar Akinci” është e destinuar për zbulim, kërkim, inteligjencë, luftë elektronike dhe asgjësimin e mjeteve të blinduara dhe artilerisë. Droni ka një peshë maksimale ngritjeje prej 5.5 t dhe një ngarkesë prej 1350 kg. Akinci është i pajisur me dy motorë turboprop që kanë dy lloje të ndryshme aftësish shtytëse prej 450 ose 750 kf. Akinci është i pajisur me sisteme elektronike të mbështetjes dhe kundërmasave, sisteme të dyfishta komunikimi satelitor, radar ajër-ajër, radar për shmangien e përplasjeve dhe radar kombëtar të avancuar me hapje sintetike.

Faza e projektimit paraprak përfundoi në qershor 2019. Akinci filloi punën në terren në gusht të 2019 me turbopropektorin ukrainas Ivchenko-Progress AI-450C. Testi i parë i motorit u krye më 1 shtator 2019. Pas kryerjes së testeve të tjera teknike, avioni u transferua në komandën e Aeroportit të Ushtrisë Turke “Corlu”. Akinci ka bërë fluturimin e parë me timon automatik, ngritje, fluturim 16 minuta dhe ulje të suksesshme më 6 dhjetor 2019.

Testi i parë i fluturakes “Bayraktar Akinci” u realizua më 1 shtator 2019. Pas kryerjes së testeve të tjera teknike, avioni u transferua në komandën e aeroportit të Ushtrisë Turke “Corlu”. Akinci ka bërë fluturimin e parë me timon automatik, ngritje, fluturim 16 minuta dhe ulje të suksesshme më 6 dhjetor 2019.

“Bayraktar Akinci” është një mjet ajror pa pilot i projektuar për të kryer operacione luftarake precize, i prodhuar nga kompania turke e teknologjisë “Baikar”. Tre dronët e parë hynë në shërbim në Forcat e Armatosura Turke më 29 gusht 2021

Imazhet e para të dronit Akinci në raportet mediatike u shfaqën në qershor të vitit 2018, u promovuan për publikun gjatë festivalit të aviacionit, hapësirës dhe teknologjisë “Teknofest” në shtator të 2019. Më 22 prill 2021, droni Bajraktar Akinci kreu me sukses testet e para të përdorimit. Gjatë testimit, Akinci u pajis me tre variante të ndryshme të municioneve inteligjente të zhvilluara në vend, MAM-L, MAM-C, MAM-T. Testi ishte gjithashtu shfaqja e parë publike e municionit më të fundit inteligjent të MAM-T „Roketsan”. Më 6

dhe 7 korrik, Akinci kreu një fluturim testues prej 25 orë e 46 minuta, fluturoi 7507 km dhe arriti një lartësi prej 38,039 inç ose 11,594 m. Më 29 gusht 2021, Akinci iu bashkua Forcave të Armatosura Turke.

Fluturakja luftarake pa pilot „Акинци” është e pajisur me një grup të skanuar elektronikisht (AESA), radar SAR/GMTI, sistem mbikëqyrjeje, luftë elektronike dhe inteligjencë sinjali (SIGINT) dhe SATCOM, duke lejuar Akinci të bëhet një mjet ajror pa pilot, si dhe asetet ISTAR + C3 të ushtrisë turke.

Gjatë konfliktit Azerbajxhan-Armeni, dronët u treguan jashtëzakonisht efektivë kundër armaturës dhe artilerisë. Ushtria ukrainase pretendon gjithashtu se ka kryer sulme të suksesshme me dron kundër forcave ruse.

Arianit Racaj

KARAKTERISTIKAT E PËRGJITHSHME	
KAPACITETI:	2.976 lb (1.350 kg)
GJATËSIA:	12,2 m (40 hapa 0 inç)
SHTRIRJA E KRAHËVE:	20 m (65 стапки 7 inç)
LARTËSIA:	4,1 m (13 hapa 5 inç)
PESHA MAKSIMALE GJATË FLUTURIMIT:	5.500 kg (12.125 lb)
FUQIA E MOTORIT:	2 × Ivchenko-Progress Motor Sich AI-450T turbo motor, 560 kW (750 KC)
HELIKAT:	Helikë kompozite me shpejtësi të vazhdueshme me 5 prerës

Mortaja 120mm – „ALKAR” në platformën „Ejder Yalçın” 4x4

Mortajat janë të destinuara për veprimin e fuqisë punëtore dhe të armëve të zjarrit, dhe veçanërisht në tokë të prerë dhe malore, kur objektivat janë në shpatin e pasmë, për të hapur kalime përmes barrierave me tela dhe për të prishur fortifikimet e lehta. Rruga e qitjes dhe hapësira e vogël që zë në pozicionin e qitjes, lejon që mortaja të vendoset në strehimore në të cilat armiku nuk mund të shkatërrojë lehtësisht. Përdorimi i minave të përshtatshme ndriçon dhe tymos fushën e betejës. Për të rritur lëvizshmërinë dhe shpejtësinë e pozicioneve të zënies së zjarrit dhe në të njëjtën kohë për të mbrojtur shërbimin e mjeteve në dhjetë vitet e fundit, po punohet në mënyrë aktive në zhvillimin e mortajave që do të montohen në një automjet, dmth. detyrat e platformës dhe zjarrit do të kryhen pa pasur nevojë për manipulime shtesë me mjetin në drejtim të gërmimit, krijimit të strehimoreve dhe të ngjashme. Një projekt i tillë është zhvilluar nga industria ushtarake turke si rezultat i bashkëpunimit të dy kompanive të mëdha, “ASELSAN” dhe “NUROL”. Ky është një projekt i cili fillimisht është zhvilluar nga kompania “ASELSAN”, dhe më vonë në bashkëpunim me kompaninë “NUROL” është zhvilluar në formën e një mortaje vetëlëvizëse 120 mm të montuar në një mjet luftarak të blinduar me rrota nga kompania “NUROL”. Lloji “Ejder Yalçın”, i cili prezantohet për herë të parë në Panairin Ndërkombëtar të Pajisjeve Ushtarake IDEF (International Defence Industry Fair - IDEF) në vitin 2013 në R. e Turqisë. Prodhimi masiv i automjetit filloi në maj të vitit 2014. Automjeti është menduar kryesisht për përdorim nga ushtria turke dhe forcat e sigurisë.

Sistemi është i integruar në një kupolë e cila, nga ana tjetër, është e pajisur me një sistem për drejtimin automatik të tubit në drejtim dhe lartësi, metodën e mbushjes automatike, pajisjen e tërheqshme dhe sistemin e kontrollit të zjarrit. Automjeti bazë ka një gjatësi prej 5.42 metra, gjerësi 2.48 metra dhe lartësi 2.3 metra. Peshja e tij bruto varion nga 12,000 deri në 14,000 kg, dhe kapaciteti mbajtës është deri në 4 ton. Sistemi qendror i integruar automatik i rregullimit të presionit të gomave (CTIS) rregullon presionin sipas kushteve në terren. Baza e rrotave në automjet është 3100 mm, ndërsa largësia nga toka është 400 mm. Mbështetja e këtyre automjeteve ofron një nivel të lartë mbrojtjeje kundër IED (pajisjeve shpërthyesse të improvizuara), minave dhe kërcënimeve të tjera balistike. Mbrojtja

balistike mund të përmirësohet më tej nga integrimi i armaturës shtesë, i cili ofron armaturë opsionale "kafaz" në formën e një rrjeti mbrojtës raketor. Automjeti mund të pajiset gjithashtu me granatahedhëse tymuese. Automjetet “Ejder Yalçın” mund të transportohen me hekurudhë, det dhe ajër (me avionë transportues “C-130” dhe avionë më të mëdhenj). Përveç mbrojtjes superiore balistike, mbrojtja nga minat e mjetit është NIVELI i 4 a 3 b dhe sipas STANAG 4569 ka mbrojtje superiore nga IED dhe nga shpërthimet anësore. Standardet e mësipërme ofrojnë siguri të lartë të shërbimit të sistemit të veglave. Për automjetin “Ejder Yalçın” në mënyrë shumë më të detajuar sqaruar në njërin nga shkrimet tona të mëparshme në kuadër të revistës “Mburoja” gjatë vitit të kaluar.

Silavço Kuzmanovski

KARAKTERISTIKAT TAKTIKO-TEKNIKE TË MINAHEDHËSIT 120 MM „ALKAR”	
KALIBRI I TUBIT	120 mm
GJATËSIA E TUBIT	1900 mm
MËNYRA E MBUSHJES	Automatike
VARGU	1,5 km (minimal)
GJATËSIA	2,45 m
GJERËSIA	1,45 m
LARTËSIA	1,10 m
FUSHA HORIZONTALE E VEPRIMIT	6400 të mijëtat (360 gradë)
FUSHA VERTIKALE E VEPRIMIT	nga 800 të mijëtat (45 gradë) deri në 1200 të mijëtat (67,8 gradë)
KARAKTERISTIKAT TAKTIKO-TEKNIKE TË AUTOMJETIT „EJDER YALÇIN”	
TEJKALIMI I PENGESAVE UJORE DERI	1,1 m
TEJKALON PENGESA DERI	0,5 m
TEJKALON STREHIME DERI	1,1 m
TEJALON PJERRËTËSIRË ANËSPRE DERI	30 %
TEJKALON PJERRËTËSIRË VERTIKALE DERI	60 %

Supsidiariteti në kontekst të Unionit Afrikan

Nga gara deri te bashkëpunimi

Ky shkrim është pjesë e raportit të Institutit të Sigurisë (HBO), Pretorie, që e hulumton prejardhjen e konceptit dhe përdorimin e tij në kontekstin multilateral afrikan. Vet raporti jep rekomandime për një bashkëpunim më koherent ndërmjet Unionit Afrikan dhe mekanizmave rajonal. Supsidiariteti është koncept evropian i qeverisjes i cili jep prioritet zgjidhjes së problemeve të niveleve më të përafërta deri në situatën e dhënë – me kusht që aktorët e përfshirë të kenë kapacitet t'a bëjnë një gjë të tillë. Në kontekstin afrikan nga ana tjetër, supsidiariteti parimisht ka të bëjë me çështje politike. Në fakt, gjithnjë edhe më tej duhet të definohen konturat praktike dhe ato juridike të parimit. Piknisja e kësaj ka të bëjë me parashikimin se afërsia është një argument i mirë që e rritë efikasitetin. Por, kjo është diskutabile dhe paraqitet si çështje për diskutim të mëtejme. Sa i përket kornizës juridike të Unionit Afrikan (UA) në kontekst të marrëdhënieve ndërmjet nivelit kontinental dhe rajonal, i njëjti është i pakuptimtë dhe përmban shumë kontradikta dhe paqartësi. E gjithë kjo krijon një konfuzion në kuadër të arkitekturës afrikane të paqes dhe sigurisë, që rezulton me

Supsidiariteti është koncept politik që e priorizon rolin e aktorëve lokal në raport me të tjerët në një situatë të caktuar. Parimi përdoret në Afrikë si arsyetim apo objektivitet ndaj çështjes apo pyetjes pse trupat rajonal duhet të udhëheqin në përgjigjen ndaj konflikteve në fushat e tyre të juridikcionit

vendime jo konzistente. Njëherit, kjo mungesë e qartësisë, e nxitë edhe konkurrencën ndërmjet nivelit rajonal dhe kontinental, ndërsa edhe vet debatin e drejton në një temë tjetër. Gjegjësisht, në vend se të debatohet rreth efikasitetit, debatohet në temë në raport me etnitetin i cili duhet t'i zgjidhë problemet dhe të merr vendime. Për këtë qëllim, edhe kur kemi të bëjmë me paqen dhe sigurinë, këto paqartësi në vend se të prodhojnë qartësi dhe bashkëpunim, gjenerojnë jokoherencë dhe huti nga njëri në rajonin tjetër. Në esencë, diskursi/dialogu për supsidiaritetin është përgjigje e nivelit rajonal të arkitekturës kontinentale të paqes dhe të sigurisë e cila nganjëherë perceptohet edhe si imponuese. Në fakt, disa shtete kanë anëtarë rajonale që bashkërendohen ku krijohet konkurrencë, sidomos për shkak të interesave të ndryshme ndërmjet vendeve anëtare. Për këtë shkak edhe supsidiariteti duhet të definohet në mënyrë operative në një mënyrë që do të përshtatet ndaj kompleksitetit të kontekstit insitucional afrikan.

Rekomandime

Supsidiariteti do të duhej ta lehtësonte komplementaritetin dhe koordinimin

ndërmjet UA dhe mekanizmave rajonal (RM), në kërkimin e tyre të efektivitetit dhe efikasitetit në zgjidhjen e krizave dhe rregullave. Pjesëmarrësit afrikan (sponzorët, aktorë, etj), duhet të dallojnë qartë ndërmjet termeve „përgjigja e parë“(P/rajoni) dhe „aktori primar“(UA). Rajonet janë ato të cilët nevojitet të parët të inkuadrohen në zgjidhjen e krizave, por kuptohet se ata nuk duhet të jenë edhe aktorët kryesorë. Në këtë kontekst UA duhet të zhvillojë kornizë gjithpërfshirëse që do t'i përfshijë dimensionet politike, juridike, operative dhe ato financiare për një koordinim më efikas dhe bashkëpunim ndërmjet nivelit kontinental dhe atij rajonal. Njëherit ekziston nevoja e një fondi të plotë paqësor operativ i cili do të kishte rol kyç në bashkërendimin, koherencën, dhe koordinimin ndërmjet UA dhe rajoneve në mënyrë që të përmirësohet efikasiteti. Gjithashtu, koordinimi dhe bashkëpunimi ndërmjet komisionit të UA (KUA) dhe trupave ekzekutiv të organizatave rajonale duhet të zhvillohen në nivel operativ gjegjësisht ka nevojë të thirren mbledhje çdo 2 vjet edhe atë në mes të liderëve politik përgjegjës për sigurinë në kuadër të UA dhe organizatave rajonale. Kryesuesi i KUA (ose komisarët e përfshirë) duhet të ftohen për të qenë pjesë në këto mbledhje dhe t'i kenë parasysh mendimet dhe idetë që vijnë nga MR. Në bazë të kësaj, e me qëllim të fuqizimit të koordinimit, bashkëpunimit dhe koherencës, KUA duhet të hapë zyra në kuadër të Mekanizmave Rajonal (MR), ndërsa MR duhet të formojë zyra përkatëse të ekipuara për lidhje me Komandën e UA (KUA) për qëllimin e njëjtë

Korniza politike

Ekziston nevoja që vendet anëtare të UA t'i sigurojnë organizatës një kornizë koherente për politikbërje. Në fakt, vendosja e tanishme ngërthen konkurrencë ndërmjet niveleve të ndryshme, si dhe mos koherencë dhe mospërputhje nga njëri në rajonin tjetër. Nga pikëpamja strikte juridike, Protokoli për vendosjen e Paqes dhe Sigurisë ka përparësi në raport me Memorandumin e Mirëkuptimit ndërmje KUA dhe MR, në të cilën bazohet praktika e supsidiaritetit. Si rezultat i kësaj, praktika e supsidiaritetit në kuadër të UA bazohet në një fushë jostabile juridike dhe në këtë mënyrë UA duhet të krijojë kornizë për politikbërje në këtë fushë. Në këtë kontekst, trupit kontinental, duhet t'a shqyrtojë Deklaratën e Kuvendit të shefave të vendeve dhe qeverive për bashkëpunim dhe koordinim për paqen, sigurinë dhe menaxhimin, që do të mund të ishte edhe si shtojcë e Protokollit të Këshillit për

Paqen dhe Sigurinë. Me fjalë të tjera, thjeshtë thënë, ka bazë për tu vendosur kornizë për promovimin e koordinimit dhe bashkëpunimit ndërmjet nivelit kontinental dhe rajonal në mënyrë që e njëjta të jetë efektive dhe e bazuar në definicionin transparent të supsidiaritetit.

Korniza financiare

Fondi i Paqes duhet të luajë një rol kyç në koordinimin, koherencën dhe koordinimin ndërmjet UA dhe MR për të arritur efektivitetin maksimal. Ajo që duhet bërë është të vendosen kritere të sakta për të gjitha kërkesat për financim që dalin nga UA ose MR. Kjo do të përfshijë dhe duhet të përfshijë identifikimin e objektivit politik, koherencën me vlerat dhe tekstat e AU, përparësinë e politikës mbi logjikën ushtarake, kontrollin e efikasitetit nga Këshilli i Paqes dhe Sigurisë, kontrollin e komandës dhe vendosjen e një subjekti për të monitoruar dhe vlerësuar operacionet rajonale. Së dyti, dhe është veçanërisht e rëndësishme që partnerët e jashtëm të UA-së të përjetësojnë logjikën

e Fondit të Paqes BE-Afrikan, që çdo financim i organizatave rajonale duhet të kalojë përmes KUA-së dhe të mbështetet nga një vendim i Këshillit të Paqes dhe Sigurisë të UA-së. Kjo do të thotë se KUA duhet t'i fuqizojë mekanizmat e saj të brendshëm, sidomos në fushën e prokurimeve, në mënyrë që të sigurojë transferim me kohë të mjeteve të jashtme deri te target organizatat. Koordinimi dhe bashkëpunimi ndërmjet KUA dhe trupave ekzekutiv të MR duhet të zhvillohen në nivel operativ. Kjo duhet të realizohet përmes: a) mbledhjeve dyvjetore ndërmjet liderëve politik përgjegjës për sigurinë në UA dhe organizatave rajonale; b) formimit të njësisë për mbështetjen e MR në fusha të ndryshme (parandalim, zgjedhje, etj), me qëllim që të shprehet dhe të transmetohet mbështetje deri te UA.

Mr. Biljana Popovska
(adaptuar nga Felisite Xhilo dhe Pol Simon Hendi <https://issafrica.org/research/africa-report/unscrambling-subsidiarity-in-the-african-union-from-competition-to-collaboration>)

Mbrojtësit e qiellit

Mbrojtja territoriale, mbrojtja civile dhe siguria e qytetarëve të kësaj zone të Maqedonisë kanë qenë gjithmonë të një rëndësie imperative. Duke kujtuar periudhën para pavarësisë së saj, detyra të tilla u vlerësuan në nivel qyteti, komunal dhe në nivel kombëtar. Qëllimi kryesor ishte një qasje e organizuar dhe aktivitete të planifikuara që synonin mbrojtjen e territorit të saj nga armiqët e jashtëm dhe të brendshëm, si dhe ndihmën dhe shpëtimin në çdo lloj fatkeqësie natyrore dhe fatkeqësie tjetër, duke rrezikuar ose rrezikuar jetën e popullsisë dhe burimeve natyrore. Bartës të këtij lloji të veprimtarive territoriale, në ish Republikën Popullore e më vonë Socialiste të Maqedonisë, në kuadër të shtetit të atëhershëm jugosllav ishin Shtabi Republikan për Mbrojtjen Territoriale (RSTO i SRM) dhe Shtabi Republikan për Mbrojtjen Civile (RSHCZ) i SRM. Organizata e parë kishte strukturë ushtarake dhe angazhim të personelit profesional, dhe organizata e dytë kishte karakter më civil. Ajo angazhoi

burime sociale, organizata biznesi, si dhe popullatë, të organizuar në shoqata qytetare, klube dhe forma të tjera të angazhimit "interesant" brenda qyteteve të tyre, ish-qarqeve, komunave dhe komuniteteve lokale. Në të dyja strukturat e cekura mbrojtëse-mbrojtëse, kryesisht ishin planifikuar angazhime të resurseve ekzistuese

aviacion-teknike dhe kuadrove profesionale, kryesisht të dislokuara në aeroklubet e Maqedonisë, e më vonë në aviacionin komercial. Forma e parë e tillë organizative e aviacionit u formua gjatë vitit 1959. Sipas tij, në shtabin e Shkupit janë dorëzuar emrat e pilotëve dhe parashutistëve nga Aeroklubi i Shkupit,

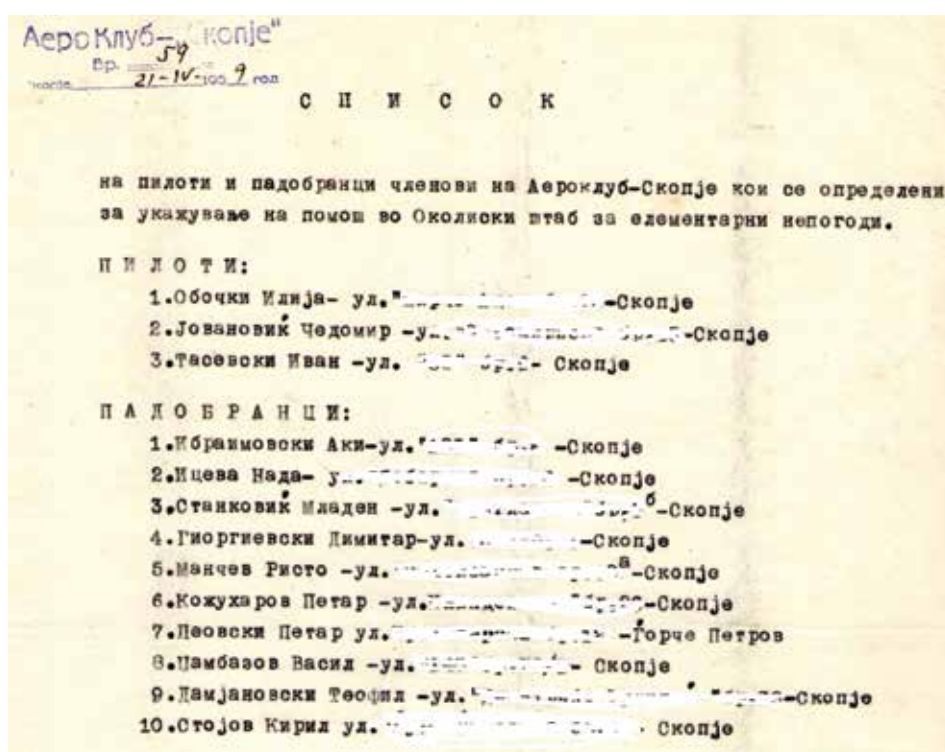

të cilët janë caktuar për dhënien e ndihmës së parë në rast të fatkeqësive natyrore. Kjo listë e shpëtimit përfshin pilotët dhe parashutistët më të mirë. Në këtë shtab praktikisht ishin punësuar pilotët më me përvojë të asaj kohe: Ilija Obočki, Çedomir Jovanović dhe Ivan Tasevski. "Partnerët" e tyre me parashutë ishin: Aki Ibrahimovski, Nada Iceva, Mladen Stanković, Dimitar Georgievski-Zhuti, Risto Mančev, Petar Kozuharov, Petar Peovski, Vasil Xhambazov, Teofil Damjanovski dhe Kiril Stojov. Më vonë kjo formë organizimi u realizua në qytetet që kishin "qendra fluturuese", Kumanovë, Manastir, Shtip dhe Prilep. Për të lokalizuar me saktësi pika apo zona të "rrezikshme" dhe për të vepruar shpejt, ndër të tjera, pilotët e përzgjedhur duhej të njihnin mirë territorin maqedonas, orografinë e tij dhe shpërndarjen e relievit. Përveç kësaj, ata ishin në gjendje të llogaritnin me saktësi drejtimin dhe forcën e erës dhe të hidhnin ngarkesa - pako në objektiva të përcaktuara saktësisht në tokë. Përmbajtja kryesore në to do të ishte në varësi të nevojave të momentit, por në thelb ishin planifikuar pako me ushqime, ilaçe, maska kundër gazit, fikëse zjarri, sende të higjienës personale dhe mjete për vetëmbrojtje. Në të njëjtin drejtim, pilotët kishin një detyrë me një domethënie të veçantë, dhe ajo ishte "hedhja" e parashutistëve mbi objektiva apo rajone të përcaktuara saktësisht. Edhe në këtë rast duhej të bënin llogaritje të hollësishtme të shpejtësisë së fluturimit dhe drejtimit dhe shpejtësisë së erërave, për t'u dhënë sinjal parashutistëve që të hidheshin nga një lartësi e përcaktuar saktësisht. Ju kujtoj se avionët e ish-klubit nuk kishin pajisje precize radionavigacioni dhe ish-parashutat kishin shumë pak "manovrim" në krahasim me sot. Parashutistët e përzgjedhur, nga ana tjetër, duhej të kishin kompetencën e duhur dhe aftësitë e larta për "shpëtim" ose, në zhargonin e aviacionit, kërcime në det, për sa i përket kërcimeve jashtë aeroportit. Kërcimet e tilla, në praktikë, duhej të kryheshin në terrene të "paeksploruara" ku mund të kishte sipërfaqe të forta ose të buta – të ujshme ose me baltë, shkëmbinj dhe gurë. Për këto arsye, aftësitë e tyre në parashutizëm duhej të ishin në një nivel të lartë dhe duhej të shpëtonin veten dhe më vonë të jepnin ndihmën e duhur. Kërcimet e tilla me parashutë ishin planifikuar përgjithësisht si të vetme ose të dyfishta, të kryera nga një avion aktiv Po-2 ose Courier. Sipas strategjisë

së asaj kohe, detyra e parashutistëve të angazhuar ishte të jepnin ndihmë për shpëtimin e të lënduarve nga terrenet e paarritshme, si dhe të mbanin "pako" të vogla për ndihmën e parë ose ndihmën për imobilizimin e frakturave, si dhe ndihma të tjera. Në rast zjarri, përmbajtje apo të ngjashme. Më vonë, gjatë viteve të '60-ta, u planifikuan avionët më të mëdhenj "An-2" për fatkeqësi më serioze, të cilët mund të fluturonin nga zona të shkurtra ngritjeje dhe të ngrinin deri në 12 parashuta të pajisura ose ngarkesa më të mëdha. Këta ishin avionët e ish-Aviacionit Ekonomik për trajtime bujqësore, "Agrokemizacion" – Shkup. Në nivel lokal, avionët e tyre u shpërndanë në disa aeroporte komerciale në mbarë Maqedoninë. Thjesht, të gjitha aktivitetet e këtij lloji ishin planifikuar sipas mjeteve fluturuese dhe teknike në dispozicion, burimeve njerëzore, hapësirës dhe kapaciteteve teknologjike. Plane të tilla strategjike të karakterit mbrojtës apo me qëllim të mbrojtjes dhe sigurisë së popullatës, nuk kanë qenë asnjëherë thjesht "përpunime të shkruara". Të gjithë janë kontrolluar plotësisht dhe praktikisht, nëpërmjet aktiviteteve të ndryshme stërvitore, të organizuara dhe të menaxhuara drejtpërdrejt nga shtabi i mbrojtjes së territorit apo mbrojtjes civile. Gjatë ushtrimeve të tilla, qytetarët mund të shihnin aeroplanë që uleshin në livadhe, pllaja dhe male, si dhe parashutistë që u ulën në kodra dhe në zona të pyllëzuara, ngarkesa me

parashutë që zbrisnin në tokë dhe një sërë aktivitete të tjera "të çuditshme", por të përgatitura strategjike. Në thellimin e tyre u përfshinë edhe shumë veprimtarë të tjerë, anëtarë të Kryqit të Kuq, kompani motoçiklistësh, speleologë, skautistë e shumë të tjerë. Me kalimin e viteve, aktivitetet e tilla të aviacionit kanë ruajtur të njëjtat qëllime, por kanë ndryshuar formën e organizimit, shtrirjen dhe shtrirjen e përmbajtjes, numrin e avionëve, parashutistët dhe pilotët, pjesëmarrësit e menjëhershëm dhe vendet e zhvillimit. U hodh dhe u ul, jo vetëm në qytete dhe vendbanime, por edhe në ish-aeroportet e improvizuara maqedonase të Ponikvës, Vitaçeos, Vitolishtës, Godivjes, Izvorit, Zedenit, Strumicës, Gatenovës, Kratmanovës, Zedenit e shumë vende të tjera. Në fund të këtij tregimi historik zhvillimor domethënës që ka të bëjë me mbrojtjen territoriale, mbrojtjen civile dhe sigurinë e hapësirës maqedonase, theksohet fakti se nuk është realizuar plotësisht nga pronarët e obligacioneve profesionistë. Shumica prej nesh ishin vullnetarë dhe nuk kishin nevojë për ftesa të veçanta ose të regjistruara me postë. Mjaftonte vetëm një telefonatë ose telefonatë gojore për të pranuar sfidën, e cila nënkuptonte mbrojtje territoriale të territorit maqedonas ose ndihmë për njerëzit apo zonat fatkeqe. Kështu ishte në vitet e shekullit të kaluar, por mbeti e shkruar në "aeroditarin" tim personal.

Gjorgji Çaçkarov

„Katafrakti“ Kalorësia e blinduar rëndë e Lindjes

Kalorësia, si njësi standarde, ka qenë gjithmonë një element aktiv i ushtrive të Lindjes së Mesme dhe Azisë së Vogël, ndaj mund të themi se, në fakt, pikërisht atëherë u shfaq për herë të parë në këto territore kalorësia e blinduar rëndë. Evolucioni i tij daton në mijëvjeçarin e parë para Krishtit. dhe përmes njësive të ndryshme shtetërore evoluuan në vetë kohën, deri në fund të mesjetës. Kalorësia e armatosur rëndë nga Lindja quhet "Katafrakti", që do të thotë "kalorësi plotësisht e mbrojtur". Evolucioni i Katafrakteve ka ndodhur në shumë pjesë të Azisë Qendrore. Përfaqësimi i parë prej guri reliev i Katafraktit daton në shekullin e XIII para Krishtit. në Asiri, në qytetin e Nimrudit. Gjatë sundimit të mbretit asirian Tiglath-Pileser III (745-727 p.e.s.), gjatë periudhës kur mbretëria Neo-Asiriane po përjetonte fuqinë e saj më të madhe dhe për herë të parë u shfaqën si pjesë aktive njësitë e themeluara plotësisht të

Kur flitet për kalorës të blinduar të rëndë në mediat moderne, shembulli i parë që na vjen ndërmend janë kalorësit e famshëm të Evropës Perëndimore që hipin mbi kuajt e tyre, të pajisur plotësisht me forca të blinduara metalike. Sidoqoftë, ishin evropianët perëndimorë ata që, shumë më vonë, filluan të aplikonin kalorës të blinduar rëndë në radhët e tyre ushtarake

"Katafrakteve". të ndonjë ushtrie. Në fillim ata ishin të pajisur vetëm me një shtizë dhe mburojë të madhe, por më vonë u pajisën me harqe dhe shigjeta në mënyrë që të luanin një rol të dyfishtë në fushën e betejës. Në të njëjtën kohë i bëri ata një kundërshtar të denjë kundër harkëtarëve të zakonshëm të kalorësisë, të cilët ishin ushtria standarde e të gjitha mbretërive lindore të Azisë Qendrore. Në fillim, shumë pak mbretëri mbështeteshin te kalorësia e armatosur rëndë, duke preferuar harkëtarët e kalorësisë të blinduara të lehta në vend të tyre. Skitët dhe më vonë Sarmatët përgjatë Detit të Zi

përdorën Katafraktet, por ato nuk ishin në numër të madh dhe as nuk ishin pjesë aktive e ushtrisë së tyre. Sundimtarët e mëvonshëm të Lindjes së Mesme, mbretërit persianë vazhduan traditën asiriane dhe kishin një Regjiment të plotë aktiv të Katafrakteve në ushtrinë e tyre. Gjatë Luftërave Greko-Persiane në shekullin e V para Krishtit. Për herë të parë, Cataphracts po luftojnë si njësi ushtarake në terren në Ballkan dhe Evropë. Më vonë, një nga trashëgimtarët e perandorisë së Aleksandrit të Madh, Seleucidët, vazhdoi traditën e përdorimit të "Katafrakteve". Katafraktët më vonë bëhen pjesë e mbretërisë Parthiane,

ku përfaqësojnë kalorësinë dhe detashmentin më elitar në ushtrinë e tyre.

Efektiviteti i kësaj periudhe të "Katafrakteve" shihet në luftërat e gjata të Partisë kundër Perandorisë Romake të atëhershme, legjionarët e së cilës ishin ushtria më efektive që ekzistonte në atë kohë në Evropë. Diku në fillim të vitit 53 p.e.s. në Betejën e Haranit, ushtria e Partisë, e përbërë tërësisht nga katafraktë dhe harkëtarë kalorës të pajisur lehtë, shkatërron plotësisht ushtrinë e Mark Licinius Crassus, e cila numëronte 35,000 legjionarë. Fitore të ngjashme mbi ushtrinë romake do të ndodhin në 200 vitet e ardhshme, kur përfundimisht Perandoria Romake do të heqë dorë përfundimisht nga ëndrra e nënshtrimit të Partisë.

Ironikisht, lufta e gjatë midis dy fuqive do të çonte që vetë romakët të fillonin të punësonin katafraktët si mercenarë në ushtrinë e tyre. Kjo çoi në zhvillimin e mëvonshëm të një kalorësie të tillë në ushtrinë romake të vonë, dhe kështu filloi zhvillimi i kalorësisë së blinduar rëndë në Evropë. Mund të konkludojmë se "Katafraktet" patën një ndikim të madh në zhvillimin e rolit të kalorësit në fushën e betejës, i cili do të arrijë kulmin e tij gjatë kryqëzatave. Në të njëjtën kohë Bizanti do të vazhdojë të përdorte Katafraktet si një kundër-njësi ndaj kalorësit të blinduar rëndë.

"Katafraktet" ishin të veshura me armaturën e ashtuquajtur "shkallë", e cila i siguronte një fleksibilitet të madh kalorësit dhe vetë kalit në lëvizjen e tij dhe në të njëjtën kohë siguronte mbrojtje të fortë kundër goditjes.

Armatura ishte prej pllakash të vogla të rumbullakëta metalike të palosura njëra mbi tjetrën, të lidhura me një tel bronzi që ishte qepur në kostumin mbrojtës prej lëkure që kalorësi dhe kalit mbanin nën armaturën e shkallës. E gjithë armatura ishte bërë nga 1.300 pllaka metalike dhe peshonte rreth 40 kilogramë.

Arma kryesore e këtyre kalorësve gjatë historisë ka qenë shtiza. Në periudhën e mëvonshme është projektuar sipas pamjes së shtizave sarisa të falangës maqedonase. Sidoqoftë, ndryshe nga saris, kjo shtizë ishte 4 metra e gjatë. Përdorej me të dy duart gjatë betejës. Bashkë me shtizën kishin edhe harqe e shigjeta, që të mund të ishin në rolin e harkëtarëve të kalorësisë, por edhe të mund të bënin një sulm brutal ndaj armikut në luftime nga afër. Gjatë kohës

së Perandorisë Persiane, u zhvillua një sistem i ri i dizajnit të shalës, përmes të cilit kalorësi ishte i lidhur plotësisht me armaturën e kalit, ngjashëm me kalorësit e mëvonshëm evropianë. Këto shalë i mundësonin kalorësit të ishte më i qëndrueshëm mbi kalin e tij, diçka që luajti një rol të madh gjatë betejave të gjata dhe të dhunshme.

Ashtu si çdo fillim ka fundin e tij, ashtu në fund të Mesjetës erdhi fundi i Katafrakteve. Nuk është e mundur të përcaktojmë paraqitjen e tyre përfundimtare në fushën e betejës, por supozohet se këto kalorës të armatosur rëndë janë përdorur për herë të fundit në mbrojtjen e Kostandinopojës nga pushtimi osman i qytetit më 29 maj 1453.

Bizanti, përveç përdorimit të rregullt të ushtrive mercenare të përbëra nga kalorës të Evropës Perëndimore, ishte gjithashtu vendi i fundit që iu përmbajt përdorimit të katapultave. Nga ana tjetër, kalorësia e blinduar kalorës mbeti në skenën e teatrit deri në fillimin e epokës moderne në Evropë. Kjo ndoshta për faktin se forca të blinduara të tyre tërësisht metalike ishin më të qëndrueshme se katafraktet e shkallëzuara dhe të lidhura me zinxhirë, të cilat me zhvillimin e armëve të zjarrit u bënë krejtësisht të padobishme në betejë.

Megjithatë, pavarësisht rënies së tyre të shpejtë në mesjetën e vonë, Katafraktet mbeten në histori si forma e parë e kalorësisë së blinduar rëndë në botë. Me pjesëmarrjen e tyre në radhët ushtarake të Perandorisë Romake, ata kontribuan në zhvillimin e kalorësisë

së blinduar rëndë në Evropë. E gjithë kjo çoi në zhvillimin e mëvonshëm të kalorësisë së blinduar rëndë, e cila sot është një shembull standard i paraqitjes së një kalorësie të këtij lloji.

Vladimir Kuhar

Muzetë ushtarak danez Muzeu i Aviacionit dhe Muzeu Detar

Në përdim të largët të Danimarkës, në qytetin e Skjern, në aeroportin Stauning, ndodhet Muzeu i Aviacionit të Danimarkës. Muzeu mbulon 7600 m² dhe në koleksionin e tij numëron 50 avionë të periudhave të ndryshme nga viti 1911 deri në vitin 2000. Koleksioni i madh i avionëve skandinavë është veçanërisht i rëndësishëm. Koleksioni i plotë përbëhet nga njëmbëdhjetë avionë danezë "KZ" të prodhuar nga "Skandinavisk Aero Industri v / V. Kramme" dhe "KG Zeuthen" nga viti 1937 deri në vitin 1954. Gjashtëmbëdhjetë avionë nga koleksioni janë ende aktivë dhe pjesë e shfaqjes vjetore ajrore. Tetë avionë nga koleksioni i avionëve danezë "KZ" janë shembujt e fundit të tillë në botë. Përveç aeroplanëve, koleksioni i tij përfshin edhe helikopterë, gliderë, pjesë pajisjesh, modele avionësh, motorë, helikë etj. Historia e muzeut fillon në prill të vitit 1975 kur një grup entuziastësh të aviacionit hapën një të ashtuquajtur objekt të quajtur "Koleksioni Danez i Avionëve Veteran". Kjo ndërtesë mbijetoi në këtë formë deri në vitin 2007 kur u zgjerua dhe u shndërrua në muzeun e sotëm të njohur si "Muzeu Danez i Aviacionit". Inaugurimi i këtij zgjerimi u bë nga Princi Joachim, anëtar i familjes mbretërore daneze. Muzeu ka një interes të madh kombëtar por edhe

Vendi nordik i Danimarkës është një nga themeluesit e NATO-s me një histori të pasur ushtarake. Sipas faqes GFP (Global firepower), Danimarka renditet e 54-ta nga 140 vende të vlerësuara. Në territorin e saj ka 8 muze shtetërorë dhe disa ushtarakë të drejtuar nga OJQ. Ky numër do të prezantojë Muzeun e Aviacionit dhe Muzeun Detar

ndërkombëtar për faktin se disa prej avionëve që janë në gjendje verore marrin pjesë në evente të ndryshme ndërkombëtare fluturuese dhe aerorali. Pesë herë në vit vetë muzeu, nëse koha e lejon, organizon një aero show. Disa nga ekspozitat e vendosura nga muzeu janë të përhershme por disa janë tematikisht të përkohshme kushtuar përvjetorëve të caktuar si: 100 vjet nga fluturimi i vëllezërve Wright, fluturimi i parë në Danimarkë etj. Muzeu ka vendosur avionin e tij të ekspozuar në tre ndërtesa të ndërlidhura. Avioni më i vjetër mes tyre është B&S

Monoplan III (Berg & Storm) i vitit 1911, avionë të tjerë në koleksionin e periudhës së Luftës së Parë Botërore janë: N & W Hunter, Avro 504N (LBI) dhe Hawker Dankok (LB II). Avionët nga koleksioni muzeal që janë në gjendje verore janë: De Havilland DH 82A Tiger Moth (OY-ECH), Stampe SV 4B, Piper Cub J / 3-F-50, Taylorcraft Plus D, KZ I, KZ II Coupé, KZ II Coach, KZ III, KZ VII (OY-AAD) и KZ X. Nga versionet më të reja janë ekspozuar: General Dynamics F-16A / B "FIGHTING FALCON", SAAB RF-35 Draken (A-109), North American F-100D Super Saber, Consolidated PBY-6A Catalina etj. Përveç shumicës së ekspozitave, ka shpjegime në gjuhën daneze, gjermane dhe angleze. Disa prej avionëve janë të hapur dhe të aksesueshëm për vizitorët që të hyjnë dhe të shohin brendësinë dhe kabinën. Krahas avionit janë ekspozuar edhe disa mjete ndihmëse shoqëruese si kamionë, gjeneratorë, mjete PV, armatime etj. Veçanërisht i madh është koleksioni i modeleve plastike të avionëve, pra mbi 1000 kopje në madhësi të ndryshme të vendosura në 8 vitrina me xham. Shumica e tyre janë dhuruar nga entuziastët danezë. Muzeu është i hapur çdo ditë nga ora 10:00 deri në 16:00, me përjashtim të periudhës nga 1 nëntori deri më 14 mars kur është i mbyllur. Në këtë

periudhë hapet vetëm në raste të jashtëzakonshme duke paralajmëruar vizita në grupe më të mëdha të organizuara. Biletat për të rritur janë 10 euro, për fëmijët 7-14 vjeç 5 euro, ndërsa për fëmijët nën 7 vjeç hyrja është falas. Për të marrë një zbritje në grup prej 30%, grupet duhet të numërojnë të paktën 15 vizitorë. Brenda hapësirës së muzeut ka një parking, dhe muzeu është i aksesueshëm për karriget me rrota. Edhe pse muzeu është pak larg nga vetë qyteti, megjithatë ia vlen ta shikoni dhe të kaloni tre orë për ta eksploruar. Muzeu Detar, i njohur gjithashtu si Qendra për Përvojën Detare, është një muze interaktiv ku mund të mësoni për historinë e lundrimit danez. Duke pasur parasysh vendndodhjen dhe historinë e Danimarkës, ka shumë gjëra për të parë dhe përjetuar në këtë muze. Hapësira e zënë nga muzeu është 15,000 m². Muzeu u përrua më 24 maj 1992, personalisht nga Princi Henrik dhe Mbretëresha Margaret II e Danimarkës. Muzeu ka 8 ndërtesa të ulëta që janë të ndërlidhura dhe tregojnë historinë e lundrimit në Danimarkë,

me një fokus të veçantë të marina. Ekspozitat e ekspozuara në këtë seksion janë kryesisht modele varkash prej druri në shkallë, piktura, dokumente, uniforma dhe objekte të caktuara si dylbi, sekstante, kostume zhytjeje, dhoma barok, etj. Koleksionet e sistemeve të komunikimit të anijeve dhe instrumenteve të lundrimit janë veçanërisht të mëdha. Muzeu është një nga atraksionet kryesore në Aalborg dhe Jutland veriore. Muzeu vizitohet gjatë gjithë vitit nga disa mijëra vizitorë nga vendi dhe jashtë vendit. Pjesa më e vizituar dhe vëmendja më e madhe janë dy ekspozitat kryesore në hapësirën e jashtme. Këto janë nëndetësja dhe luftanija. Nëndetësja "S329 Springeren Jumper" e klasit "Dolphinen" e ekspozuar në muze është nëndetësja e fundit daneze. Nëndetësja u lëshua në Kopenhagë në vitin 1963 dhe doli në pension në qershor 1989. Kjo nëndetëse 646 ton është plotësisht e aksesueshme për vizitorët që të hyjnë dhe ta shohin. Ai, edhe pse i ekspozuar, është plotësisht funksional. Në kohën e shërbimit, nëndetësja shërbehej nga

33 anëtarë të ekuipazhit. Në hyrje të nëndetësës do të hasni në dhomën e silurëve, e cila është edhe një dhomë gjumi për ekuipazhin. Gjatë inspektimit të nëndetësës, lëshohen tinguj dhe sinjale drite dhe çdo 15 minuta bie një alarm zanor zhytjeje. Gjatë kalimit nëpër nëndetësen 50 metra, shihet zona e ngrënies, dhoma e sonarit dhe e radarit, ura e komandës dhe dhoma e komandës me dy periskopë dhe elementë lundrimi. Gjatë vizitës, vizitorët mund të përjetojnë jetën në një kuti të quajtur nëndetëse. Siluri "P512 Søbjørnen", është ndërtuar në vitin 1964 dhe pas 27 vitesh shërbimi në Marinën Daneze është caktuar të jetë një ekspozitë në këtë muze. Karakteristikë e këtij modeli silurues është se është ndër më të shpejtët në klasën e tij. Vizitorët në muze mund të shohin të gjitha pjesët e anijes, ajo është plotësisht e hapur. Duke hyrë në kuvertën kryesore, hyni nga hyrja e mesme e anijes e cila ju çon në sallën kryesore të operacionit ku ndodhet ekrani i radarit dhe tabela e plotërit me instrumente të ndryshme navigimi dhe pajisje komunikimi. Në pjesën e pasme të varkës vizitorët mund të shohin pjesën e motorit, ndërsa në pjesën më të lartë ndodhet posta komanduese nga ku keni një pamje të mirë të rrethinës. Në rrëzë të anijes gjenden hapësirat e akomodimit, sigurimit si dhe hapësirat e qëndrimit. Përveç këtyre dy ekspoziteve kryesore në pjesën e jashtme janë të rradhitura edhe pjesë anijeve si që janë topa kundër ajrorë, top nga galitë e vjetra, pjesa më e lartë nga ndriçuesi, e të tjera. Muzeu ka gjithashtu një dyqan për suvenire dhe dhurata që lidhen me detin dhe lundrimin, në mënyrë që të vegjëlit të mund të gjejnë tulla Lego me piratët, libra, modele anijesh dhe libra me figura, dhe të rriturit rum dhe birra. Biletat për Muzeun Detar janë 12 € për të rriturit dhe 6,5 € për fëmijët 07-14 vjeç, ndërsa hyrja për vizitorët nën 7 vjeç është falas. Biletat mund të blihen në biletat në hyrje të muzeut, por mund të blihen edhe online. Orari i punës është çdo ditë nga ora 10.00 deri në 17.00. Në kuadër të muzeut, në pjesën e hapur të tij ka një kënd lojërash për fëmijë, i cili është i mbushur me patina, topa ajri etj. Për më tepër, ka mundësi për të luajtur për gjuetinë e thesarit, të jeni kapiten i një anijeje ose të lundroni në një simulator.

Zllatko Bllazheski

Paolo Uçelo Perspektiva vizuale e kaosit të betejës së Shën Romanos

Paolo Uçelo ishte një piktor dhe matematikan fiorentin i njohur për punën e tij pioniere në perspektivën vizuale të artit. Paolo Ucelo do të mbahet mend si themeluesi i zbatimit praktik të perspektivës, në mënyrë që të arrihet një pamje realiste e hapësirës. Tre pikturat e tij më të famshme janë panelet që përshkruajnë Betejën e San Romanos për Palazzo Medici në Firence, për nder të fitores së ushtrisë fiorentine mbi Sienasit në vitin 1432

Në librin e tij "Jeta e piktorëve, skulptorëve dhe arkitektëve më të mëdhenj", botuar për herë të parë në vitin 1550, Giorgio Vasari shkroi se Uçelo ishte i fiksuar me interesin e tij për perspektivën dhe se ai mbeti duke punuar rreth orës për të gjetur pikën e lidhjes në skenën që ai ka pikturuar dhe do të mbahet mend si themeluesi i zbatimit praktik të perspektivës, për të arritur një paraqitje reale të hapësirës.

Paolo Uçelo lindi në vitin 1397 si Paolo di Dono. Ai ishte një piktor dhe matematikan fiorentin, i njohur për punën e tij pioniere në perspektivën vizuale të artit. Burimet për jetën e Paolo Uçelos janë modeste dhe janë nxjerrë nga biografia e Giorgio Vasarit e shkruar 75 vjet pas vdekjes së Paolos dhe disa dokumente moderne zyrtare, si dhe nga deklaratat e vjetra tatimore dhe deklaratat e vetë Paolos. Si pasojë e mungesës së burimeve, edhe data e lindjes së tij është e diskutueshme. Uçelo besohet të ketë lindur në Pratovecchio në vitin 1397 dhe deklaratat e tij tatimore për disa vite tregojnë se ai kishte lindur në vitin 1397, por në vitin 1446 ai pretendoi se kishte lindur më 1396. Babai i tij, Dono di Paolo, ishte një kirurg berber nga Pratovecchio afër Arezzo-s, dhe nëna e tij, Antonia, ishte

një florentine nga një familje e pasur. Nofka e tij Uçelo vjen nga dashuria e tij për të pikturuar zogjtë. Nga viti 1412 deri në 1416 ai ishte student i skulptorit të famshëm Lorenzo Giberti. Giberti është projektuesi i dyerve të famshme të pagëzimit në Firence dhe punëtorja e tij në atë kohë ishte qendra kryesore e artit në Firence. Gotiku i vonë, stili narrativ dhe kompozimi skulpturor i Gibertit ndikuan shumë te i riu Paolo. Në atë kohë Paolo e filloi miqësinë e tij të përhershme me skulptorin e njohur Donatelo. Në vitin 1414 Uçelo u pranua në esnafin e piktorëve, "Shoqëria e Shën Lukës", dhe vetëm një vit më vonë, në vitin 1415, ai u bashkua me repartin zyrtar të piktorëve në "Arte dei Medici e degli Speziali". Edhe pse i riu Uçelo ndoshta u largua nga punëtorja e Gibertit nga mesi i viteve 1420, ai mbeti në marrëdhënie të mira me mësuesin e tij dhe mund të ketë qenë i interesuar në projektimin e grupit të dytë të dyerve baptiste të Gibertit, "Portat e Parajsës". Dizajni i këtyre portave përshkruan një skenë beteje që mund t'i ketë bërë përshtypje të riut Uçelo dhe kështu ka ndikuar në pikturën që ai do të pikturonte më vonë, "Beteja e Shën Romanos". Sipas Vasarit, piktura e parë e pikturuar nga Uçelo ishte "Shën Antoni midis Shën

Kozmait dhe Damianit", pikturuar për spitalin në Lelmo. Më pas, ai pikturoi dy figura në manastirin "Annalena", pak më vonë pikturoi tre afreske me skena nga jeta e St. Françesku sipër derës së majtë të kishës së Santa Trinita. Për kishën e Santa Maria Maggiore, ai pikturoi një afresk me temën "Lajmërimi". Në këtë mural ai pikturoi një ndërtesë të madhe me kolona në perspektivë, dhe sipas Vasarit, njerëzit e konsideruan këtë një arritje të madhe dhe të bukur, pasi ky ishte shembulli i parë se si linjat mund të përdoren me mjeshtëri për të treguar perspektivën dhe madhësinë. Si rezultat, kjo vepër bëhet model për artistët që të rritur realitetin e pikturave të tyre. Gjatë kësaj periudhe, Paolo pikturoi jetën e murgjve në manastiret e kishës së San Miniato, e vendosur në një kodër me pamje nga Firencë.

Uçelos iu kërkua të pikturonte një sërë skenash të personazheve të kafshëve për shtëpinë "Medici". Skena që Vasarit i pëlqeu më shumë ishte skena e një luani të egër që luftonte me gjarpërin që lëshon helm.

Paolo Uçelo pëlqente të pikturonte kafshë dhe mbante në shtëpinë e tij numër të madh pikturash të kafshëve, veçanërisht zogjve. Kjo dashuri për zogjtë është pikërisht arsyeja e pseudonimit të tij Paolo Uçeli (Paul i Shpendëve).

Deri në vitin 1424, Paolo fitonte jetesën si piktor. Në atë vit ai dëshmoi pjekurinë e tij artistike duke pikturuar episode të "Krijimit të Rënies" tashmë të dëmtuar rëndë në Manastirin e Gjellbër (Kyostro Verde) të Santa Maria Novella në Firencë. Përsëri, kjo detyrë i lejon atij të pikturojë një numër të madh kafshësh në një mënyrë të gjallë. Ai gjithashtu arrin të pikturojë pemët me ngjyrat e tyre natyrale. Kjo aftësi ishte e vështirë për shumë nga paraardhësit e tij, kështu që Uçelo filloi të fitonte një reputacion si një piktor peizazhi duke futur skena nga jeta e Noeut në vetë peizazhin. Janë këto skena që i sjellin famë të

madhe në Firencë. Rreth mesit të viteve 1450 ai pikturoi tre pikturat e tij më të famshme, panele që përshkruan Betejën e San Romanos për Palazzo Medici në Firencë, për nder të fitores së ushtrisë florentine mbi Sienansit në vitin 1432. Format jashtëzakonisht të mprehta në shumë aeroplanë theksojnë virtuozitetin e Uçelo-s si karikaturist dhe ofrojnë një strukturë vizuale të kontrolluar të kaosit të betejës.

Në deklaratën e tij florentine nga gushti 1469, Uçelo deklaroi: "Ndihem i plakur dhe i sëmurë, gruaja ime është e sëmurë dhe nuk mund të punoj më". Në vitet e fundit të jetës së tij, Paolo ishte një njeri i vetmuar dhe i harruar që kishte frikë nga vështirësitë në jetë. Vepra e tij e fundit e njohur është vepra mjeshtërore "Gjuetia", e pikturuar në vitin 1470. Ai e bëri zotimin e tij më 11 nëntorm të vitit 1475 dhe vdiq pak më vonë më 10 dhjetor të 1475 në një spital në Firence në moshën 78-vjeçare. Ai është varrosur në kishën florentine "Santo Spirito".

Trajçe Çatmov

„Mynihu“ – maja e luftës

Në numrin e muajit prill të revistës „Mburoja“ do të ndalemi te njëra ndër arritjet më të fundit filmike, në dispozicion të streaming-platfomës „Netflix“, të titulluar si „Mynihu“ – në majë të luftës. Filmi, si që mund të parashikojmë nga vet titulli, pasqyron ngjarjet historiko-politike në vigjile të Luftës së Dytë Botërore, kur forcat perëndimore, Franca dhe Britania e Madhe, shpresojnë se do të mund të parandalojnë luftën në tokën europiane, në rast se e sakrifikojnë Çekoslovakinë për apetitet e Hitlerit, pa u konsultuar me këtë shtet. Në mes të ngjarjeve politike që i kanë paraprirë luftës, në këtë thriller spiunazhi dhe thrilleri ushtarako-politik, ndjekim edhe tregimin e dy të rinjëve, shokëve të dikurshëm të cilët sipas të gjitha gjasave janë në dy anët e kundërta të historisë, por në fakt, ata të bashkuar luftojnë për të njejtin qëllim – t’a mbrojnë botën nga lufta.

Trioja nga Oksfordi

Britanezi Hju Legat, gjeramni Pol von Hartman dhe hebreja e re Lena janë tre shokë më të mirë nga bankat e universitetit të Oksfordit, të cilët pas përfudnimit të studimeve ndahen për shkak të një zënke rreth pikëpamjeve të ndryshme politike. Polli mendon se e ardhmja është Hitleri, se është ajo që i duhet popullit në fillim të dekadës së kartër të shekullit XX, ndërsa Lena e dashura e tij, frikohet nga idetë e tij duke i përkrahur të gjitha protestat anti naziste. Hju gjithashtu vlerëson se radikalizmi i Hitlerit është mjaft ekstrem. Edhe Polli edhe Hju pas studimeve, fitojnë vend pune si zyrtarë pranë administratës së vendeve të tyre, gjegjësisht në kuadër të ministrisë së jashtme të vendeve përkatëse, por edhe më tej ata as që e paramendojnë se do të jenë lojtarët kyç në përpjekjen për parandalimin e luftës ndërmjet vendeve të tyre. Në vitin 1937 tensionet ndërmjet vendeve europiane rriten dhe rreziku nga fillimi i luftës është gjithnjë më i pranishëm edhe pse askush nuk dëshiron të

besojë se një gjë e tillë do të ndodh. Ankthi sa vjen e shtohet, tensioni dhe trysnia gjithashtu, por rriten edhe apetitet e Gjermanisë, e në mënyrë që të parandalohej luftë e re dhe për të ruajtur paqen “e shenjtë” që u arrit me fundin e Luftës së Parë Botërore, kryeministrat e Britanisë, Italisë dhe Gjermanisë mbledhen në Mynih me qëllim që të sakrifikojnë një krahinë të Çekoslovakisë në emër të paqes. Një periudhë të shkurtër para takimit të liderëve, Në Ministrinë e Jashtme të Britanisë arrinë një kërkesë e pazakontë konfidenciale me adresë nga Gjermania – një zyrtar i administratës së Hitlerit kërkon që gjatë negociatave, të organizohet një takim i fshehtë me Hju Legatin në Mynih, me qëllim që t’i dorëzohen dokumente sekrete rreth planeve të Hitlerit. Ai zyrtar është pikërisht Polli i cili posedon memorandum në të cilin janë të shkruara ambiciet e Hitlerit për sundim të Europës dhe do që ti ndajë me kryeministrin britanik në mënyrë që t’ia hapë sytë dhe t’i tregojë se Adolf Hitleri është më i rrezikshëm

se sa që ata mendojnë. Kureshtarë për përmbajtjen e dokumentit, Hju merr një “ad hock” trajnim për të qenë spiun, por se a do të arrijë deri te dokumenti dhe a do t’ia dorëzojë kryeministrit Nevil Çemberlejn me qëllim që ai të heqë dorë nga nënshkrimi i marrëveshjes? A do të realizohet ky operacion me sukses duke pasur parasysh se Polli është nën mbikqyrjen e njerëzve të Hitlerit dhe se lëvizjet e tij ndiqen, ndërsa shpërndarja e dokumentit do të jetë shumë e vështirë? Vite pas ndarjes së tyre, dy miqtë e dikurshëm janë përsëri së bashku, por kësaj radhe me një qëllim krejtësisht tjetër – e ardhmja e Europës është në duart e tyre.

Si të parandalohet lufta

Kryeministri britanik Nevill Çemberlejn do të bëjë ç’mos për të mbrojtur botën nga një konflikt i ri, por njëkohësisht, është i vetëdijshëm se marrëveshje me Hitlerin është e barabartë me bixhoz. Te ai edhe ashtu mbretëron dyshimi rreth fjalëve të Hitlerit dhe rreth qëllimeve të vërteta që fshihen pas gjermanëve, por në masë të madhe ai e nënçmon Hitlerin dhe në mënyrë naive mendon se secili problem mund të zgjidhet me zgjatje të dorës dhe me një gotë çaj. Megjithatë, dokumentet në dorën e tij sado që të duken të trishtueshme, nuk mund të jenë të verifikuara sa i përket autenticitetit për një kohë kaq të shkurtër. Hju ndërmer një hap të guximshëm, një precedent, me me koston edhe të karrierës së tij, në mënyrë që t’ja tregojë të ardhmen e cila i pret, por kryeministri megjithatë vendos që t’a vejë nënshkrimin e tij në marrëveshje. Kjo ndoshta ka qenë edhe hap pozitiv, sepse Britania tashmë i ka pasur të njohura qëllimet e Hitlerit, por tashmë kanë edhe një vit të tërë para tyre për të ngritur gjendjen e gatishmërisë dhe të përgatiten për një luftë të gjatë e cila në fakt ka qenë në prag të fillimit.

Hju Leget do që të parandalojë luftën, thjesht për shkak të frikës nga lufta, për shkak të frikës së vendit të tij dhe familjes së tij, por

nga ana tjetër për Pollin, motivi ka rrënjë edhe më të thella. Ish e dashura e tij Lena është e arrestuar në njërin nga protestat dhe është e mundur mizorisht vetëm për faktin se ajo është hebreje, ku do të përfundojë edhe në një institucion të shëndetit mendor, kështu që Polli e di shumë mirë se me çfarë njerëzish ka punë. Vet ai, vetëm disa vite më parë është prirë nga ideologjia e Hitlerit dhe nga fjalimet e tij radikale, ku më vonë të konstatojë se në fakt, nuk kemi të bëjmë

me kthimin e krenarisë dhe dritën e kombit, por se fuqia politike është në duart e një psikopati të vërtetë që fatkeqësisht, gëzon mbështetjen e popullit. Pikërisht për këto arsye, ai është i vendosur për të mos lejuar që të progresojë plani i firerit – në rast e Marrëveshja e Mynihut megjithatë arrihet, Poll vendos të ndërmer hap shumë radikal – vet ta vrasë Hitlerin.

Pikëpamja e besueshmërisë historike

Derisa karakteri i Hju Legetit nuk është pasqyruar mbi personalitetin e vërtetë, e njejtja nuk mund të thuhet edhe për Poll von Hartmanin, i cili është i ndërtuar sipas diplomatit anti nazist Adam von Tort Sholz, i cili i është bashkuar partisë së Hitlerit vetëm për të zbatuar apo realizuar aksione sekrete nga brenda, kundër regjimit të firerit. Njësoj si në film, ai ka qenë student i Universitetit të Oksfordit dhe është takuar me Nevil Çemberlejn, por jo para

nënshkrimit të Marrëveshjes së Mynihut, por pas mosrespektimit të saj nga ana e Gjermanisë. Ai është arrestuar dhe është vërtetë në vitin 1944 për shkak të pjesëmarrjes në operacionin e dështuar “Valkiri” operacion në të cilin është planifikuar ekzekutimi i Hitlerit, për të cilën gjithashtu, kemi shkruar në numrat e kaluar të revistës “Mburoja”. Dokumentet të cilat Poll von Hartman i ndan me shokun e tij të ditëve studentore, por edhe në këtë rast me kryeministrin britanik, janë dokumente të vërteta të cilat gjatë historisë njihen si “Protokol Hosbah” (ose Memorandum Hosbah), në të cilin janë përpiluar planet radikale të ekspansionit të Gjermanisë dhe politikës së saj të jashtme ekstremiste. Megjithatë, nuk ekziston ndonjë dokument konfidencial që tregon se me të vërtetë ka pasur përpjekje që ky dokument, të cilin Hitleri e ka quajtur testamentin e tij politik, të ndahet me Çemberlejn para nënshkrimit të Marrëveshjes së Mynihut, me qëllim që të parandalohet nënshkrimi i saj. Konferenca e Mynihut, në masë të madhe është pasqyruar si tejet konfidenciale, me përjashtim të veprimtimit të karaktereve fiktivë, si dhe faktit se përfaqësues të Çekosllovakisë kanë qenë të dërguar në Mynih, por u është ndaluar pjesëmarrja në negociatat faktike ku është vendosur për fatin e tyre. I vërtetë është poashtu edhe komploti që bashkëpunëtorët (pjesëtarë të rezistencës) së Hitlerit e planifikojnë në film për t’a hequr Hitlerin me dhunë nga pushteti, por që nuk ia dalin, më shumë për shkak të Francës dhe Britanisë së Madhe të cilat në vend se të tregojnë një marrëdhënie të ashpër me Gjermaninë, ato ia kanë “shtrirë dorën”, gjë që rezultojn me arritjen e një marrëveshjeje në konferencën e vitit 1938.

„Mynihu – maja e luftës“ është film për tensionin politik që i ka paraprirë Luftës së Dytë Botërore dhe film për dy të rinjë të cilët kanë besuar se do të mund ta ndërrojnë rrjedhjen e ngjarjeve dhe të shkruajnë një histori ndryshe nga ajo që e dimë.

Elena Gjorgjievska

Karaxhica – bukuri malore

Karaxhica është mal i lartë në Maqedoni që zë pjesën perëndimore e masivit malor të Jakupicës dhe ka një drejtim të shtrirjes nga juglindja në veriperëndim. Majat më të larta janë maja me po këtë emër Karaxhica (2473 m), maja Popovo (2380 m) dhe Ubava (2350 m).

Pyjet malore janë të pasura me fruta mali, natyra mundëson edhe mbledhjen e këpurdhave, çajit, luleshtrydhet e malit, boronicës, manaferrave dhe mjedrave. Në 1450 lartësi mbidetare gjendet shtëpiza malore “Karaxhica”, rrëzë malit të Mumxhicës. Ky vend është “parajsë në tokë” dhe vend për të gjithë dashamirët e maleve dhe natyrës.

Deri aty mund të arrihet në disa mënyra dhe nga disa drejtime. Me automjet, rruga shpie nga Draçeva deri te fshatrat Koliçan i Poshtëm – Koliçan i Epërme – Crvena

Voda – Preslap, e më tej në drejtim të lagjes së fundjavës – Malla Reka, e më andej edhe në drejtim të fshatit Alldincë, ku pas disa kilometrave arrihet deri te shtëpiza e lartëpërmendur.

Nga Draçeva deri te shtëpiza malore “Karaxhica” ka 38 km rrugë. Një opcion tjetër për të arritur me automjet terreni është opcini nga ana e Velesit, gjegjësisht nga fshatrat në komunën e Çashkës – Lisiçes – Drenovës – Jabollçishtë e Poshtme – Jabollçishtë e Epërme – “Karaxhica”.

Pas mbërritjes në këtë shtëpizë dhe akomodimit të rregullt në dhomat malore, ofrohet mundësia e shëtitjes në lokacione më të afërta dhe më të largëta, apo mundësi për të qëndruar në njërën prej terracave me pamje mahnitëse dhe qetësi që i ofron ky mal.

Gjithashtu, bukuria natyrore që e ofron ky masiv malor është haset edhe në vendin e

quajtur Zhaba, për shkak të pamjes së kepit që gjendet në këtë vend. Deri aty shkohet përmes një pylli të bukur gjethërrënës.

Nën këtë kep gjendet lumi Kadina. Vendi ofron bukuri të rralla natyrore dhe me disa vende të bukura për t'i vizituar sidomos gjatë sezonit të verës e gjithashtu ky është vend i përshtatshëm edhe për të gjithë dashamirët e peshkimit, sidomos në afërsi të Kadina Rekës. Këtu gjendet gjithashtu edhe lumi i Sallakovës, Aliagica, Juriçna Reka si dhe Malla Reka.

Në 6 orë në këmbë nga shtëpiza malore gjenden edhe liqenet e Sallakovës në 2180 metra lartësi mbidetare, rrugës së shtigjeve më të bukura malore.

Ka vende edhe për ata që dëshirojnë një ecje në këmbë pak më të gjatë nëpër mal, por edhe për ata të cilët janë dashamirë të ngasjes me automjete terreni.

Kristina Ilievska

me pamje mahnitëse

